

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Första kammaren.

Nr 23.

Onsdagen den 13 april f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmälles och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående förvärv av beskickningshus i London m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för anskaffande av valkuvert m. m.;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskild ersättning av statsmedel åt röstlängdsupprättare;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående av svenska hjälpkommittén för krigsfångar i Sibirien begärd restitution av erlagd tull för ett parti pälsar;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv; och

nr 49, i anledning av väckt motion om personliga ålderstillägg m. m. åt vissa befattningshavare hos kommerskollegium; ävensom

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 21, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för även kronoutskylder;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande bestämmelser om glidande tullsatser för vissa slag av spannmål m. m., ävensom i ämnet väckta motioner; samt

nr 23, i anledning av väckta motioner om förhöjda tullsatser för vissa animaliska jordbruksprodukter m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet herrar *Tryggers* och *Sederholms* motion, nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen om skogsaccis och om virkestaxering.

Föredrogs men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo första lagutskottets utlåtande nr 22.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 20 A, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning för år 1922 i avseende å statens järnvägar och vattenfallsverk.

*Anläggning
av huvud-
rangerban-
gård vid
Hallsberg.*

Punkten 1.

I den till riksdagen den 7 januari 1921 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under år 1922 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av det vid propositionen under rubrik "utgifter för kapitalökning: bil. 1" fogade statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag, punkt 12, föreslagit riksdagen att för anläggning av huvudrangerbangård vid Hallsberg jämte därmed sammanhängande arbeten för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte för anläggning av huvudrangerbangård vid Hallsberg jämte därmed sammanhängande arbeten för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 720,000 kronor att utgå av lånemedel.

Herr statsrådet Murray: Herr greve och talman! Som kam-maren behagade finna, innefattar statsutskottets föreliggande utlåtande en hel rad av rätt så kraftiga beskrningar av de anslag, Kungl. Maj:t äskat. Dessa beskrningar hava, om man ser närmare på saken, dels möj-liggjorts genom det starka prisfall, som inträffat, sedan Kungl. Maj:ts förslag framlades, och vidare, jag vill erkänna det, också nödvändig-gjorts genom den starka försämringen i det allmänna ekonomiska läge, som även inträffat sedan denna tidpunkt. Utskottets utlåtande innehå-ller emellertid i det stora hela, jag kan säga så gott som på varje punkt intet avsteg från de grundsatser, som Kungl. Maj:t i sitt förslag tilläm-pat. Jag vill därför säga, att jag icke har något att erinra mot vad ut-skottet föreslagit i inskränkingsväg vare sig på denna punkt eller på nå-gon annan, utan att jag till fullo respekterar den anda, som tagit sig ut-tryck i utskottets föreliggande förslag.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Herr statsrå-det och chefen för kommunikationsdepartementet har nyss vidrört de starka beskrningar, som statsutskottet gjort uti Kungl. Maj:ts förslag angående kapitalökning för förevarande departement. Jag får även för min del uttala min tillfredsställelse över, att statsutskottet icke inskränkt sig till att göra några små besparingar, utan verkligen gått till verket på ett kraftigt sätt. För min del finner jag, att statsutskottet under för-handen varande förhållanden knappast kunnat gå längre. Det skulle emellertid för mig hava varit en stor tillfredsställelse, om departements-

chefen, när han nu yttrade sig, hade vidrört frågan om de nu gällande, synnerligen höga taxorna vid statens järnvägar. Det är nog så, att dessa taxor för närvarande äro alldeles för höga med hänsyn till det allmänna prisfallet, till näringslivets betryckta läge och utan tvivel även statsbarnornas egen ekonomi. Dessa taxor äro i många fall rent av prohibitiva. Jag tillåter mig dock uttala den förhoppningen, att, oaktat herr statsrådet icke yttrat något i detta hänseende, han har denna fråga under allvarligt övervägande; och det är under uttalande av denna förhoppning, herr greve och talman, som jag vill yrka bifall till statsutskottets hemställan i punkten 1.

*Anläggning
av hvarud-
rangerban-
gård vid
Hallsberg.
(Forts.)*

Herr statsrådet Murray: Med anledning av vad greve Lagerbjelke nyss yttrat angående de höga taxor, som gälla för våra järnvägar, vill jag meddela, att frågan om möjligheten att härutinnan vidtaga någon sänkning är under allvarligt övervägande och under en utredning, som ännu icke är till fullo avslutad. Utredningen måste givetvis taga fasta på, huru långt man behöver gå för att åstadkomma en verklig hjälp, och vidare, om man har funnit den punkten, huru långt staten resp. statens järnvägar kan tåla vid att lämna denna hjälp. Saken är sålunda, som jag nämnde, föremål för utredning. Om dess resultat kan jag icke yttra mig, då detsamma icke är definitivt. Måhända får jag anledning att i annat sammanhang återkomma till denna fråga.

Herr Rosén: Herr talman! Departementschefen fann, att utskottets förslag innebar ett fortskridande på den väg, som Kungl. Maj:t anvisat, och statsrådet hade för den skull intet att invända mot de prutningar, som ägt rum. Jag kan emellertid icke underlåta att beklaga, att statsutskottet fortskridit på den väg, som anvisats av Kungl. Maj:t och i viss mån även av järnvägsstyrelsen. Den om- och nybyggnadspolitik, som förts och föres vid statens järnvägar, kännetecknas nämligen av en ganska enastående halsstarrighet. Men det är icke järnvägsstyrelsen, som ensam bär ansvaret för detta, utan det är i icke ringa mån både Kungl. Maj:t och riksdagen. Järnvägsstyrelsen har under de senaste åren begärt anslag, mycket stora anslag, för omfattande arbeten på olika områden, mest *improduktiva* arbeten, och dessa anslag har statsutskottet tillstyrkt och riksdagen beviljat i nästan obegränsad utsträckning. När allting var som dyrast och bristen på arbetare var som allra störst, beviljade riksdagen penningar utan hänsyn till vad det kostade, men när järnvägsstyrelsen nu har prutat ner sina anslagskrav i någon mån, fortsätter departementschefen att pruta och statsutskottet prutar ytterligare. Här är den gamla planlösheten, som man icke tyckes hava kommit ifrån.

Jag har särskilt fäst mig vid de stora anslag, som ha beviljats och som fortfarande skola utgå till dubbelspårانläggningar och för ombyggnad av bangårdar. Statsutskottet har tidigare i det avseendet tillstyrkt allt, vad järnvägsstyrelsen begärt. Man har påbörjat dubbelspårانläggningar på bansträckor, där det nu går fyra tåg om dagen i vardera riktningen

Anläggning
av huvud-
rangerban-
gård vid
Hallsberg.
(Forts.)

utom godståg, och de trängas ju icke med den övriga trafiken, såsom man väl har sig bekant. Det är ofattbart, att man på sådana linjer skall ha dubbelspår. Vad vinner man med dessa dubbelspår? Jo, i bästa fall några minuters kortare gångtid och ökad trafiksäkerhet. Den ökade trafiksäkerheten vinnes emellertid endast i det fall, att det är en mycket stor trafik. Men någon stor trafik råder ju icke nu. Nu har statsutskottet börjat vakna upp och kommit till insikt om, att det icke är bra att fortsätta på den vägen. Man har på ett par rader ifrågasatt, att dubbelspåret mellan Hallsberg och Laxå, vilken anläggning beslöts för länge sedan, inte skall byggas längre än till Östansjö hållplats, 8 kilometer från Hallsberg. Där skall man stoppa med dubbelspåret. Det är ett klokt förslag, men det hade varit ändå klokare, om man stoppat för något år sedan, så att man ej kommit dit. Samma är förhållandet med dubbelspårerna Tranås—Aneby och Sandsjö—Sävsjö, som också tills vidare skola anstå. Riksdagen har beviljat anslag till dubbelspår på linjen Balingslöv—Hässleholm. Järnvägsstyrelsen har varit klok nog att icke sätta igång med detta företag, men riksdagen har icke upphävt sitt beslut. Trots detta, att man äntligen inser att dubbelspårerna måhända äro obehövliga, har statsutskottet visat sig generöst nog att föreslå 400,000 kronor till inköp av mark för nya dubbelspår anläggningar! Den storartade bangårdsanläggningen vid Hallsberg skall fortgå, fastän denna stora bangård står öde och tom. Den kostar nu i det närmaste 5 miljoner kronor, och ändå skall det beviljas ytterligare $\frac{3}{4}$ miljon. Likadant är det med åtskilliga andra anläggningar, vilka icke komma att öka statens järnvägars inkomster med ett enda öre, men väl vålla ökade utgifter. Enligt min uppfattning kommer statens järnvägar aldrig att lämna ett något så när hyggligt ekonomiskt resultat, om man får fortsätta med improduktiva anläggningar i samma omfattning som hittills. De enskilda järnvägarna få nöja sig med väsentligt mindre resurser, men därför giva de också bättre avkastning. Vid statens järnvägar måste allting vara storvulet och förstklassigt. Det duger icke med några små och begränsade anläggningar.

När det däremot gäller *produktiva* anläggningar, synes statsutskottet ha den uppfattningen, att man bör gå fram med stor försiktighet. Järnvägsstyrelsen har i det avseendet visat sig hava en något avvikande uppfattning. Anslaget till Norrlandsbanorna, som vi behandlade härom dagen, besynnerligt nog före övriga anslag till kapitalökningar, visar, att så är förhållandet. Jag tillät mig då uttala den uppfattningen, att de norrländska banorna aldrig komma att giva vinst, förrän vi fått bibanor till dessa, liksom man har bibanor i övriga landsdelar. Men ifråga om en sådan produktiv banbyggnad går man försiktigt fram. De improduktiva dubbelspårerna och rangerbangårdarna förstår man sig bättre på. Man klagat med all rätt på järnvägsstyrelsen för dess bristande förmåga att sköta järnvägarna, men jag föreställer mig, att järnvägsstyrelsen emellanåt funderar över, hur den egentligen skall bära sig åt för att vara till lags. I fjol fick järnvägsstyrelsen ett anfall av sparsamhets-

lust. Den begärde inga medel till Sveg—Hedebanan. Riksdagen fann emellertid, att denna bana borde byggas "i hastigare takt", som det hette i utskottsutlåtandet, "än vad järnvägsstyrelsen ifrågasatt", och hemställde därför om anslag på 500,000 kronor för den banan. Järnvägsstyrelsen förmenade nämligen, att det anslag, som beviljades 1919, skulle räcka både för 1920 och 1921. Järnvägsstyrelsen har förmodligen tänkt sig, att riksdagen skulle hava samma uppfattning i år som i fjol, och därför har järnvägsstyrelsen nu begärt för samma bana, som skulle byggas i en hastigare takt, än järnvägsstyrelsen ifrågasatt, 1,500,000 kronor för nästa år. Men vad händer då? Jo, departementschefen prutar till 1 miljon kronor, och statsutskottet prutar till 750,000 kronor. Detta påminner mig om den gamle rådhusvaktmästarens i Tälje yttrande om magistraten: "än handla vi si, än handla vi så och än handla vi annorlunda".

*Anläggning
av huvud-
rangerban-
gård vid
Hallsberg.
(Forts.)*

På flera ställen i propositionen finner man uppgifter av järnvägsstyrelsen om, att för det eller det arbetet behöves så och så mycket penningar, men en del av beloppet kan tagas från ett tidigare beviljat anslag för annat behov, som ej längre anses föreligga. Det bekräftar vad som sagts förut, att järnvägsstyrelsen kastar fram oöverlagda förslag och statsutskottet går med på dem, och sedan, ett eller annat år efteråt, visar det sig, att det företaget icke behöves, och då kommer man och föreslår, att penningarna skola få användas för annat ändamål. Icke alltid går det så, ty ofta utföras sådana anläggningar, som icke behövas. Jag pekar på det förslag, som kommit upp att draga in stationen vid Liljeholmen, där man för några år sedan uppförde ett nytt stationshus för hundra tusentals kronor. Denna station skulle nu nedläggas!

För rullande materiel tillstyrker statsutskottet 6 miljoner kronor på nästa års stat och årets tilläggsstat. Detta belopp skall användas till inköp av elektriska lokomotiv för malmbanorna. Såvitt jag kunnat finna av handlingarna, har järnvägsstyrelsen till sin disposition oanvända 11 miljoner kronor, avsedda för inköp av ånglokomotiv, person- och godsvagnar, vilken materiel på grund av de höga priserna icke beställts. Varför icke taga nu erforderliga 6 miljoner kronor, som begäres för elektriska lokomotiv, av dessa 11 miljoner kronor och stryka anslaget till rullande materiel för i år och nästa år? Vi ha ju 10,000 tomma godsvagnar stående på bangårdarna, och då kan det väl knappast vara nödvändigt att skaffa ytterligare 370. På lokomotivstationerna stå långa rader av lokomotiv och rosta ned. Kan det då vara nödvändigt att köpa ytterligare 20 stycken? Varför kan man icke från järnvägsstyrelsen eller departementschefen få något förslag om inköp av motorvagnar och ångvagnar för statens järnvägar? Om sådana insattes på bansträckor, där man har en mindre omfattande lokaltrafik, skulle kostnaderna för driften bliva väsentligen nedbringade. Men det vore kanske alltför bibanemäsig med sådana vagnar, och därför vill järnvägsstyrelsen icke ha dem.

För införande av tryckluftsbroms tillstyrker utskottet 4,450,000 kronor för nästa år och 750,000 kronor på tilläggsstaten. Det vore klokt att gå fram med större försiktighet på denna punkt. T. o. m. bland fack-

*Anläggning
av huvud-
rangerban-
gård vid
Hallsberg.*
(Forts.)

män råder tveksamhet, om detta system är lämpligt, och vi få kanske snart nog ett bättre och billigare bromssystem. Det är icke säkert, att man vinner de besparingar, som järnvägsstyrelsen här förespeglat. När frågan om denna nya bromsanordning framfördes, uppstod oro bland bromsarna, men generaldirektören lugnade dem med, att de skulle nog få annan sysselsättning vid järnvägarna. I propositionen till 1919 års riksdag heter det också beträffande dessa tryckluftsbromsar, då det var på tal om besparingar, följande: "Det torde här böra framhållas, att något entledigande av personal icke är avsett att ifrågakomma på grund av den genomgående bromsens införande. Minskningen av erforderlig bromsarpersonal inträder nämligen successivt, och torde inga som helst svårigheter möta att bereda den överflödiga personalen annan lämplig sysselsättning inom verket." Ja, undra på det! Det finnes gott om utrymme på stationerna, där man placerar den överflödiga personalen. Undra då på att statsutskottet gick med på en sådan förändring, som skulle kosta 29,430,000 kronor! Det var ett improduktivt företag, med vilket man icke kommer att spara in ett enda öre, det har järnvägsstyrelsen tydligen sagt ifrån, då förslaget framlades.

Det måste sägas ifrån, att statens järnvägar icke skötas med den fasthet, omtänksamhet och framsynthet, som är nödvändig, om det i fortsättningen skall gå något så när lyckligt. Men det vore synd att säga, att statsutskottets fjärde avdelning sökt göra så särdeles mycket för att åstadkomma bättre förhållanden. Snarare kan man säga, att det är detta utskott, som främjat slöseriet genom att gå med på vad som helst, som järnvägsstyrelsen föreslagit ifråga om improduktiva företag, medan utskottet visat gnidighet, när det gällt produktiva företag.

Beträffande nu förevarande punkt vill jag säga, att det är fullkomligt ofattbart, att man kunnat inlåta sig på att utföra en bangårdsanläggning av sådan omfattning. Kostnaden därför uppgår redan till 4,950,000 kronor. Järnvägsstyrelsen har nu begärt ytterligare 1,600,000 kronor, departementschefen har prutat till 1 miljon kronor och statsutskottet till 720,000 kronor. Här börjar besinningen tydligen återvända, men tyvärr är det väl sent. Det torde knappast finnas möjligheter att göra något åt det, utan man måste fortsätta och kasta bort även dessa penningar. Bangården ligger där till mycket liten användning. Men statsutskottet hyser icke minsta tvekan att tillstyrka en ny rangerbangård, nämligen vid Sävenäs, där man skall bygga en "rangerrygg", alldeles som vid Hallsberg. Det börjar med ett blygsamt belopp och vackra beräkningar — precis som vid Hallsberg. När denna rangerbangård blir färdig, så ställer det sig säkerligen åtskilligt annorlunda både med kostnaderna och fördelarna. Men det är ju ett improduktivt företag, och då är det all möjlig utsikt att anslaget beviljas av riksdagen.

Vid den punkt, som nu är föredragen, har jag, herr talman, intet yrkande att framställa, men jag återkommer vid en del andra punkter.

Herr Westman: Herr talman! Som kammaren finner, inle-

der statsutskottet sitt yttrande under denna punkt med några allmänna uttalanden rörande den uppfattning av det statsfinansiella läget, som har varit bestämmande för utskottet, när det haft att taga ståndpunkt till de anslagskrav, som behandlas i detta utlåtande. Dessa uttalanden äro emellertid synnerligen vagt hållna, och de lämna oss icke alls några sakliga uppgifter.

*Anläggning
av husrud-
rangerban-
gård vid
Hallsberg.
(Forts.)*

Vid förra plenum vände jag mig till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, som då var närvarande, och bad honom, att han skulle lämna riksdagen några närmare upplysningar om budgetens nuvarande tillstånd, och herr statsrådet var nog tillmötesgående att genast besvara denna min vädjan och lämnade vissa sakliga upplysningar. Men dessa upplysningar voro, såsom herrarna kanske erinra sig, tämligen kortfattade och bestodo huvudsakligen däri, att herr statsrådet talade om för oss, att i budgeten finnes för närvarande ett hål på "åtskilliga 10-tal miljoner kronor", såsom herr statsrådet uttryckte sig. Av herr statsrådets uppträdande vid det tillfället fick jag det intrycket, att vi knappast hava att från honom under den närmaste tiden vänta några mer preciserade och ingående upplysningar i det ämne jag nu berört.

Under sådana förhållanden tillåter jag mig nu vända mig till de ärade representanter för statsutskottet, som äro här tillstädes, och rikta till dem en förfrågan, huruvida det icke skulle vara möjligt, att statsutskottet ville till kammaren lämna en översikt över det tillstånd, vari budgeten för närvarande befinner sig. Jag inlägger häri en vädjan, att statsutskottet skulle vilja sätta upp en översikt, som visar de förändringar, som inträffat med hänsyn till budgetens inkomst- och utgiftssida. Jag förmodar, att statsutskottet följt med de förändringar, som ägt rum, så att det skall vara lätt gjort för statsutskottet att lämna sådana upplysningar. Skulle statsutskottet icke hava material tillräckligt, lär statsutskottet utan svårighet kunna inhämta detta material i finansdepartementet, då ju herr statsrådet förra gången meddelade, att en omräkning av budgeten där försiggår.

För oss, som icke hava äran att tillhöra statsutskottet, skulle det kännas som en stor lättnad, om vi kunde få upplysningar av den natur, som jag angivit, ty det är naturligen så, att vi känna det obehagligt att vara nödsakade handla i blindo, när vi skola taga ståndpunkt till den frågan, huruvida staten har råd att göra den ena eller andra utgiften. Vi bliva under sådana förhållanden tvungna att uteslutande lita på de om dömen, som statsutskottet fäller i sina utlåtanden, men, med all aktning för statsutskottet, anse vi, att det är vår plikt att själva sätta oss in i frågorna och själva försöka bedöma, vad vi hava råd till eller icke. Jag hemställer därför till statsutskottet att överväga, om det icke vore möjligt för utskottet att finna en form för att lämna de upplysningar jag begärt, antingen i motiveringen till något utlåtande eller i ett särskilt memorial, vari statsutskottet redogör för budgetens nuvarande tillstånd.

Herr B o m a n: Herr greve och talman! Trots de mycket bety-

Anläggning
av huvud-
rangerban-
gård vid
Hallsberg.
(Forts.)

dande nedprutningar, som först gjordes hos Kungl. Maj:t på järnvägsstyrelsens anslagsyrkanden och senast nu hos utskottet på de framställningar, som Kungl. Maj:t gjort, kommer det, om denna stat beviljas, att innebära anslag av mera än 20,000,000 kronor av lånemedel för utvidgningsarbeten och underhållsarbeten å de redan trafikerade järnvägarna, sålunda icke medräknade anslagen till nya järnvägslinjer.

Då riksdagen tidigare upprepade gånger har uttalat krav på, att i järnvägsanläggningar investerat kapital skall förräntas, kan man redan, då det således blir fråga om en behöflig ökad inkomst på cirka 1,500,000 kronor pr år, ställa sig något betänksam.

Emellertid är ju flertalet av de anslag, som begäras, fortsättningsanslag, grundade på tidigare beslut, för vilka riksdagen bär sin dryga del av ansvaret. Detta gör, att jag åtminstone icke ser mig i stånd att nu göra några yrkanden, men jag vill fästa uppmärksamheten på, att flertalet av dessa anslag innebära så långt ifrån besparingar i driftkostnader, att de snarare innebära motsatsen. De medföra egentligen en höjning i järnvägarnas kapacitet att befordra gods och upptaga stor trafik. Man bör erinra sig, att kulmen av järnvägstrafik i Sverige nåddes 1916 under de säregna förhållanden, som då rådde, då en mycket betydande transitotrafik gick över vårt land mellan de krigförande i väster och deras bundsförvant öster om oss. Denna transitotrafik återvänder aldrig, och trafiken å järnvägarna har sedan år efter år fallit i ett ganska kraftigt tempo. Jag tror nog därför, att man kan räkna med, att det dröjer en ganska avsevärd tid, innna man kommer upp till ens den trafik, som rådde 1916 och då, om ock med vissa svårigheter, dock kunde ombesörjas.

Jag nämnde, att det inträffar snarare en fördyrad drift genom åtskilliga av de anläggningar, som här föreslås, och jag bör kanske, då detta påstående förefaller svårbegripligt, något förklara detta. Förhållandet är emellertid det, att om en bangårdsanläggning göres större än vad trafiken kräver, så erfordras ökad personal för bevakning av alla växlarna. Om banlinjerna vid stationerna äro längre, så kräver varje vagns omväxling en längre vagnrörelse med åtföljande ökade kolkostnader och ökade personalutgifter. Idealet för ekonomisk järnvägsdrift vore alltså, att man ordnade så, att anläggningarna vid stationerna nått och jämnt motsvara trafikbehovet.

Då man såsom statsjärnvägarna har allt för lätt att få pengar till nyanläggningar, faller man nog för frestelsen att göra utvidgningar i åtskilligt hastigare tempo än som är nödvändigt och förenligt med verkligt god ekonomi. Skillnaden i personalantalet vid de enskilda järnvägarna och statsjärnvägarna har nog här delvis sin förklaring. Ledningen av enskilda järnvägar får vara försiktig, när den beslutar att begära pengar för utvidgningsarbeten. Dessa järnvägar ha i allmänhet icke tillgång till andra medel än sparade vinstmedel och avskrivningsmedel. De äro de enda medel, som kunna komma till användning vid nyanskaffning av materiel. Statens järnvägar däremot kan gå in till riksdagen och få anslag för kapitalökning även för sådana utgifter.

Utav de anslag, som väl skulle medföra driftsbesparing, äro de under punkt 30 till tryckluftsbroms den största posten i huvudstat och tillläggsstat, och de uppgå tillsammans till något över 5,200,000 kronor. För statsjärnvägarna, där bromsarna under uppehållen vid stationerna icke förrätta något lastningsarbete eller deltaga i något arbete, innebär införandet av bromsen en minskning i behovet av personal, och måhända kan här kapitalutlägget medföra någon besparing. Saken har dock även en annan sida. Införes denna broms på statsbanorna, så tvingas med nödvändighet de i samtrafik gående banorna att anskaffa densamma. Vi hava samtrafik här i Sverige med norska och danska banor, och de hava ännu icke fattat något beslut på detta område. Några förhandlingar hade icke ens förts med de enskilda banorna, då anslaget första gången begärdes. De lära väl dock, sedan statsjärnvägarna nu införa tryckluftsbroms, bliva tvingade att göra samma nyanskaffning. Vid landets enskilda järnvägar är det vanligt, att de medföljande bromsarna få deltaga i arbetet vid stationerna, då personalen där icke hålles i sådant antal som vid statsjärnvägarna. Det blir hos dessa järnvägar därför ingen besparing, om jag möjligen undantager de allra största järnvägarna, där det framföres genomgående på långa sträckor framförda godståg. Då bromsanskaffningen för statsjärnvägarna innebär ett kapitalutlägg på 29 miljoner kronor, som möjligen medför någon besparing och beslutet härom för de enskilda järnvägarna torde komma att förorsaka ett kapitalutlägg på ännu större belopp, som icke kommer att medföra någon besparing, är det nationalekonomiskt åtminstone mycket tvivelaktigt, om denna åtgärd är nyttig. I varje fall kan väl ifrågasättas, om det var nödvändigt att nu införa denna broms, då man även ifråga om den kan vänta en nedgång i anskaffningskostnaderna.

*Anläggning
av huvud-
rangerban-
gård vid
Hallsberg.
(Forts.)*

Slutligen vill jag beröra något, som här har uttalats och som jag med glädje hört från statsrådsbänken, nämligen att utredning pågår angående möjligheten att införa taxenedsättning. Ja, efter min övertygelse är taxenedsättning ofrånkomlig. I tidningarna läser man uttalanden om, att sådana nedsättningar äro omöjliga, emedan de skulle kräva en så och så mycket förstorad trafik, för att järnvägarna skola erhålla nöjaktigt ekonomiskt resultat. Då någon höjning i trafiken icke är att förvänta till följd av nu rådande depression, får jag säga, att visserligen är denna depression, som nu råder, måhända svårare än den vårt land kanske någonsin har haft under det senaste århundradet, men tidigare under depressionsperioder hava kommunikationsverken fått finna sig i nedgående trafik med åtföljande minskade inkomster, utan att det då fanns någon tanke på att avhjälpa detta förhållande genom att höja taxorna. Vad är det annat än en taxeförhöjning, som nu äger rum, när man kvarhåller taxor, som motiverades av ett kolpris av 170 kronor per ton, då kolpriset nu är omkring eller under 40 kronor, priset möjligen för ögonblicket något förändrat på grund av den rådande strejken i England. Det synes mig alldeles nödvändigt att sänka taxorna. Jag tror också, att man kan tänka på den saken, att en taxenedsättning icke lär kunna undgå att

Anläggning
av huvud-
rangerban-
gård vid
Hallsberg.
(Forts.)

hava åtminstone någon, kanske ej så obetydlig inverkan på levnadskostnaderna i landet. Staten, som har nästan alla sina tjänstemän avlönade i hög grad genom dyrtidstillägg, grundade på indextalen, kan ju, om indextalen sjunka, genom minskningen i utgifterna för befattningshavarnas dyrtidstillägg få igen någon del av den uteblivna inkomsten från nuvarande höga järnvägstaxor.

Herr greve och talman! Jag har intet yrkande.

Herr förste vice talman: Herr greve och talman, mina herrar! Med anledning av de yttranden, som här förekommit, ber jag få säga några ord. Jag vill först förutskicka gentemot det skarpa klander, som från visst håll riktats mot fjärde avdelningen, att vi i statsutskottets fjärde avdelning hava tämligen stränga herrar i våra medkamrater i statsutskottet. Då det nu av fjärde avdelningen framlämnade förslaget obeskuret och utan något vidare klander från övriga statsutskottsledamöter godtogs, levde jag verkligen i den övertygelsen, att vi på fjärde avdelningen hade gjort ett rätt gott arbete.

Beträffande de anmärkningar, som herr Westman framfört mot de vaga uttryck, som utskottet har i nu föreliggande fråga, vill jag säga, att vi kunde icke använda några andra uttryck än dessa, vilka påvisa de allmänna omständigheter, som hava föranlett oss att göra en betydlig beskäring uti vad Kungl. Maj:t här föreslagit. Jag vill samtidigt påpeka, att nedprutningarna ha skett i samråd med vederbörande styrelse, och vederbörande ha sagt, att där kunna ni stryka det och det, ifall det icke finnes pengar. Något ansvar med avseende på själva bibehållandet av det tekniskt goda tillstånd, vari statsjärnvägarna nu befinna sig i, vilja vi icke svara för under sådana omständigheter, har det också därvid sagts av vederbörande, och det hava vi också framfört i utskottets utlåtande, på samma gång som vi ansett det vara nödvändigt — med hänsyn till den allmänna depressionen — att göra de besparingar, som vi föreslagit. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att vi, inklusive de några miljoner, som Kungl. Maj:t själv inbesparat, hava nedprutat bortåt 18 miljoner kronor.

Herr Westman sade dessutom, att han förväntade av statsutskottet, att det skulle kunna lämna fram en översikt av det tillstånd, vari budgeten för närvarande befinner sig. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att statsutskottet har icke budgeten så i sin hand, att det kan göra det. Utskottet kan säga vilka besparingar, som det har gjort på de poster, vilka det har haft att behandla; men utskottet kan icke göra något överslag av budgeten i dess helhet i nuvarande stund. Finansministern har ju förberett oss på, att han håller på med en omräkning av inkomstsidan, och att han naturligtvis, som alltid är fallet, närmare slutet av riksdagen kommer in med en ny uppställning av utgifter och inkomster.

Beträffande de anslagsfrågor, som här föreligga till behandling, skola anslagen uteslutande utgå av lånemedel, och jag vill icke "sticka under stol" med, att vi under hand ha försökt känna oss för hos riks-

gäldsfullmäktige, om det från deras sida skulle göras någon invändning mot, vad vi ämnade föreslå. Då sådant hinder ej förelåg, hava vi vågat gå på den linjen, som vi föreslagit. Svårigheterna för upplåning äro som bekant stora, men man kan å andra sidan icke slopa alla poster, som äro upptagna under dessa kommunikationsverk.

*Inläggning
av huvud-
rangerban-
gård vid
Hallsberg.
(Forts.)*

Angående ett par av de punkter, som här särskilt hava berörts, vill jag säga, att jag har fullt med promemorior, och det finnes knappast någon punkt, som icke företagits till behandling, utan att vi hava undersökt, om vi kunnat pruta och stryka. Det är särskilt fallet med den rullande materiel, som just omnämndes av en representant från Västerbotten. Det är icke fallet, att det finnes 11 miljoner kronor disponibla, ty av dessa 11 miljoner äro endast 7,5 miljoner besparade, då resten skall användas för likvidering av en del levererade varor. Såvitt vi kunnat bilda oss en uppfattning om denna sak, så behövs det 7,5 miljoner kronor för de upphandlingar, som måste göras med avseende på den rullande materielen, och det var nödvändigt att bevilja 6 miljoner kronor, som uteslutande avsågos för elektriska lokomotiv, vilka voro behöfliga för malmtransporten. Saken har blivit undersökt. Man kan hava olika uppfattningar, men såvitt vi hava kunnat bilda oss en uppfattning, har det varit berättigat att komma med det förslag, som vi tillåtit oss.

Vidare har samma ärade talare gjort anmärkning mot den s. k. rangerryggen vid Sävenäs. Våra synpunkter vid beskärningarna ha i alla fall varit de, att man icke skall stryka sådana anslag, vilka, som man kan antaga, giva anledning till någon besparing i driftkostnaderna för statsjärnvägarna; och såvitt vi kunnat inhämta både under hand och av vad som är skrivet i Kungl. Maj:ts proposition, skulle denna rangerrygg kosta 700,000 kronor och giva en årlig besparing av 70,000 kronor. Det är således en ur besparingssynpunkt, såvitt jag kan förstå, särdeles god affär.

Vidare har man fällt en del omdömen om Kunze-Knorr-bromsens införande, och jag får säga, att det är ett tämligen invecklat tekniskt spörsmål. Den saken har diskuterats här, såvitt jag kan erinra mig, redan vid föregående riksdag, och i den frågan vet var och en, att det framkommit åtskillig kritik, och att det har drivits en tämligen livlig agitation från det håll, som representerar en konkurrerande broms, nämligen Westinghouse. För den, som icke är tekniker, är det synnerligen svårt att fälla ett omdöme. Vid närmare prövning av saken och på grund av de promemorier och utredningar, som vi fått, ansågo vi det emellertid fullkomligt berättigat att fortsätta på den väg, som man slagit in på. Jag har den uppfattningen, att genom detta förslag vissa besparingar successivt skola inträda i den mån, som bromsen blir införd. Det var ett prov vid Bräcke i somras — då representanter för enskilda banor voro inbjudna — varvid även en teknisk representant för den bana, i vars styrelse den ärade talaren på Göteborgsbanken har en framträdande plats, uttalade sig på ett särskilt intresserat och övertygande sätt om, att det här var fråga om en särskilt god anordning. Jag får även fästa

*Anläggning
av huvud-
rangerban-
gård vid
Hallsberg.
(Forts.)*

uppmärksamheten på, att just i närvarande stund är det synnerligen lämpligt att införa denna broms, ty den förminskade trafiken medför, att vagnarna bliva lättare disponibla, och desutom ger detta anslag tillfälle att sysselsätta på verkstäderna 400 man av statens järnvägars arbetare. Detta var också ett visst talande skäl för att icke pruta alltför mycket, ehuru man dock prutade nära 2,000,000 miljoner kronor under denna post.

Det är förfärligt lätt att kritisera, och kritiken underlättas därigenom, att konjunkturerna äro så kolossalt växlande. För bara ett par år sedan rådde i motsats till nuvarande depression en högkonjunktur, och det är alldeles klart att, sett ifrån dagens ståndpunkt, te sig de åtgärder, som hava vidtagits för ett par år sedan, på ett helt annat sätt, än vad de då tedde sig.

Jag ber att få yrka bifall till föreliggande punkt.

Herr Westman: Som kammaren har hört av den siste ärade talarens anförande, vill han icke på något sätt utfästa sig till, att från statsutskottets sida någon översikt skulle framläggas över budgetens nuvarande tillstånd, såsom jag nyss begärde. Den ärade talaren hänvisade till, att finansministern kommer att mot slutet av riksdagen framlägga en ny budgetsberäkning. Ja, mina herrar, men dessförinnan hava vi ju att taga ståndpunkt till flera stora utgiftsfrågor, och vi få i så fall — utan att hava någon översikt över budgetens tillstånd — försöka att bedöma, huruvida vi hava råd till de stora utgifter, som det blir fråga om under den närmaste framtiden, eller om vi icke ha det.

Den ärade talaren framhöll vidare beträffande de utgifter, varom här, i detta utskottsbetänkande, närmast är tal, att de skola bestridas av lånemedel. Jag har icke förbisett detta. Men, mina herrar, det är också en fråga, som vi måste taga under överbäggande, huruvida vi hava utsikt att få låna, och huruvida vi hava råd att låna. Även vid bedömandet av sådana utgifter bör man väl hava några allmänna insikter beträffande det statsfinansiella läget över huvud taget.

Jag skulle icke hava tagit till orda i denna fråga, om jag icke hade i färskt minne erfarenheterna från föregående års riksdag. Det lär väl av ingen bestridas, att statsutskottet vid den riksdagen uppträdde alltför liberalt och utan att driva den sparsamhetspolitik, som hade varit önskvärd. Jag har för min del icke velat låta innevarande riksdag gå utan att framställa yrkande på, att riksdagen skulle beredas möjlighet att bedöma frågan, huruvida tillbörlig sparsamhet iakttages eller icke vid uppgörandet av statsregleringen, innan det är *för sent* att ändra politik med anledning av de insikter, man vunnit.

Vi ha nu fått höra, att det icke finnes någon myndighet inom riksdagen, som intar den ställning vid budgetens behandling, att den anser det vara sin skyldighet att övervaka de förändringar, som ske i det statsfinansiella läget under riksdagens gång och till följd av riksdagens beslut. Statsutskottet har, efter vad den siste ärade talaren anförde, icke

möjlighet att få någon översikt över budgetens behandling och tillstånd i dess helhet.

Dessa omständigheter tala i sin mån mycket starkt för, att den gamla frågan om ändrade former för budgetens uppgörande tages upp till snabb och allvarlig behandling. Som det nu är, intaga vissa av riksdagens utskott och bland dem icke minst statsutskottet en maktställning, som synes vara byggd på samma faktor, på vilken en gång i världen Egyptens präster grundade sitt inflytande. Dessa utskott sitta nämligen inne med en hemlig visdom, som de vägra att meddela här i kammaren och delgiva riksdagens övriga ledamöter. Särskilt under sådana tidsförhållanden, som de nu för handen varande, då vi befinna oss i en stor kristid och det finansiella läget ändras så hastigt, och då farhågorna, att vi leva över våra tillgångar, äro så starkt påträngande, känns det för oss andra mycket svårt att bliva tvingade att taga position till anslagsfrågorna utan att hava tillräcklig insikt om det budgetära läget.

*Anläggning
av huvud-
rangerban-
gård vid
Hallsberg.
(Forts.)*

Herr S w a r t z: Ja, jag förstår ju mycket väl de obehagliga känslor inför den finansiella situationen, som den siste ärade talaren nu ännu en gång gjort sig till tolk för, men jag må säga, att man kan nu inte skaffa sig någon hjälp i detta avseende genom deklamationer i det fria, utan man bör därvidlag kunna peka på någonting särskilt, som skulle kunna vara möjligt att göra.

Vad nu beträffar frågan om vad statsutskottet skulle kunna göra i den här saken, så är det naturligtvis inte den föregående ärade talaren obekant, att statsutskottet icke har någonting att göra med den största delen av statsinkomsterna, nämligen de inkomster, som härflyta från allt vad bevilningar heter, av inkomst- och förmögenhets-skatten, av tullar o. s. v. Det har statsutskottet inte någonting att göra med. Under sådana förhållanden är det naturligtvis orimligt att begära, att statsutskottet vid vilken tidpunkt som helst under riksdagen skall kunna lämna en framställning för riksdagen, hur inkomsterna antagligen skulle komma att ställa sig vid slutberäkningen. Det går helt enkelt inte. Statsutskottet har endast och allenast att göra med en viss del av inkomsterna, nämligen inkomsterna ifrån de affärsdrivande verken, och vidare har statsutskottet att göra med utgiftssidan, och det är egentligen denna det är fråga om. Vad denna beträffar, är det inte omöjligt för vilken som helst intresserad riksdagsman att följa med och se efter vilka besparingar som äro gjorda på utgiftsstaten i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag, sedan besluten i riksdagen väl en gång äro fattade. Detta har naturligtvis statsutskottet klart för sig, och det möter — om man inte vill göra denna beräkning själv — inte något hinder att där få meddelande om hur det ställer sig. Det är vad man kan få reda på från statsutskottets sida under löpande riksdag.

Jag vill förresten säga, att sådana förhållandena nu äro, lär väl egentligen ett noggrannt och något så när tillförlitligt fastställande — vilket för övrigt, efter vad jag sagt, torde vara omöjligt att åstadkomma

Anläggning
av huvud-
rangerban-
gård vid
Hallsberg.
(Forts.)

på ett tidigare stadium under riksdagen — av de medel man skulle ha att tillgå, för att därefter rätta sina utgiftsbeslut, vara tämligen överflödigt och onödigt under en tid, då man har alldeles klart för sig, att den allra största sparsamhet i alla fall bör iakttagas. Och den eggelse och maning till dylik sparsamhet, som tidsomständigheterna själva i och för sig innebära, kan enligt min mening icke på något särskilt sätt ytterligare understrykas, om man får veta, att de ordinarie inkomsterna eller de inkomster, som man kan beräkna, icke kunna gå till mer än det eller det, ty enligt grundlagen är det i alla fall på det sättet, att man får lov till sist anskaffa medel till de utgifter, som riksdagen har beslutat. Det är inte så, att man säger: "Här har jag så och så mycket pengar, som jag kan använda till de och de utgifterna", utan det heter: "Här gör jag de och de utgifterna, som jag måste skaffa pengar till". När man nu vet, att det är så svårt att skaffa pengar, är man naturligtvis så sparsam som möjligt. För den sakens skull, för att riksdagen skall ha klart för sig, att det är nödvändigt att vara sparsam, kan jag alltså inte förstå, att man skall behöva åstadkomma en beräkning — som för övrigt, jag kan inte inse annat, är svår för att inte säga omöjlig att åstadkomma under riksdagens lopp — en beräkning, säger jag, av hur stora medel man har tillgängliga vid riksdagens slut.

Det är ett önskemål, som många gånger kommit till uttryck, att man skulle finna någon utväg, varigenom man bättre bleve i stånd att under riksdagens lopp följa utvecklingen. Det går inte så som det för närvarande är ordnat med utskottsarbetet etc. Det är möjligt, att det kan gå, om man lägger om detta arbete på ett mycket genomgripande sätt, och jag skulle vilja rekommendera den ärade talaren att inrikta sina ansträngningar på att göra upp ett förslag, som skulle kunna vara praktiskt genomförbart, att åstadkomma det resultat den ärade talaren vill vinna. Som det nu är, går det inte att komma längre än vi ha gjort, och det är alldeles tillräckligt för att veta, att vi måste spara.

Herr Westman: Herr talman! Den siste ärade talaren har tydligen tagit illa vid sig, för att jag berört det ämne jag tillåtit mig behandla i mina föregående yttranden, då han använder ett sådant uttryck som att jag tillåtit mig komma med deklamationer i det fria utan att påvisa några som helst utvägar, som kunde leda till det syfte jag önskar vinna. Emellertid är detta kanske ett något hårt omdöme, ty jag har försökt att få under diskussionen möjligheter att finna en utväg, som skulle tillgodose syftet att bereda riksdagen bättre vägledning, när det gäller för densamma att ta ställning till de budgetära frågorna.

Den siste talaren anförde, att jag därvid vänt mig till felaktig adressat, när jag vände mig till statsutskottet. Han yttrade, att statsutskottet ju har att göra, utom med utgiftssidan, endast med *vissa* inkomster, och därför kunde man inte begära, att statsutskottet skulle ha den överblick över budgeten, som kunde sätta det i stånd att lämna en översikt av det slag jag hade begärt. Jag får verkligen säga, att även om statsutskottet

inte skulle ha skyldighet att följa växlingarna på inkomstsidan i dess helhet, så trodde jag dock, att statsutskottet för att kunna bedöma möjligheten och tillrädligheten av de utgifter, som statsutskottet har att behandla, försökte att skaffa sig en allmän översikt över inkomsterna. Här kommer ju statsutskottet i det ena utlåtandet efter det andra och förklarar: "Det ha vi råd till, och det ha vi inte råd till." Jag hade då verkligen föreställt mig, att dessa statsutskottets omdömen voro baserade på insikter om hur stora inkomsterna kunde antagas vara.

Genom den siste ärade talarens anförande stärkes, förmodar jag, för kammarens ledamöter det intryck, som redan förut torde ha uppkommit under denna debatt, nämligen att det är alldeles nödvändigt, att vi få en ändring till stånd, så att budgetbehandlingen kommer under en enhetlig ledning. Jag vet inte, om det åligger precis mig att komma med något förslag i detta syfte. Det finnes ju många andra ledamöter i kammaren, som ha större erfarenhet och insikt i riksdagsarbetet, och det skulle otvivelaktigt vara oriktigt att icke ta deras erfarenhet i anspråk vid uppgörande av ett sådant förslag. Naturligtvis är jag emellertid beredd, i den ringa mån jag kan vara till gagn, att också intressera mig för saken.

Den ärade talaren yttrade till slut, att en sådan översikt, som jag begärt, skulle vara till intet gagn. Man är ju, sade han, sparsam med utgifterna, och det är därför alldeles onödigt, att man skaffar sig någon insikt om hurudant budgetens läge är. Ja, men det är i alla fall inte så, att det finnes en objektiv, för alla förhållanden given gränslinje mellan de utgifter, som äro nödvändiga, och dem, som icke äro nödvändiga. Det är inte alls på det sättet, att det är givet, att den väg, som statsutskottet följer, är den obestriddigen riktiga. Det kan mycket väl tänkas, att det riktiga skulle vara att upprätta en budget, som vore åtskilliga tiotal miljoner kronor lägre än den vi nu få till stånd, om vi följa statsutskottets ledning. Det *kan* hända, att riksdagen längre fram kommer att djupt beklaga, att den icke har varit sparsammare än den har varit.

Jag finner för den skull alltjämt, att det skulle vara synnerligen önskvärt, om statsutskottet ville för sin del tala om för oss litet mer i detalj, vilken uppfattning statsutskottet har om det statsfinansiella läget, och det förefaller ej vara omöjligt, att statsutskottet skulle ifrån statsmyndigheter och ifrån övriga utskott kunna inhämta de kunskaper det inte självt omedelbart sitter inne med.

Herr S w a r t z: Jag vill endast ännu en gång säga, att detta förutsätter egentligen, att statsutskottet skulle ta en helt och hållet annan befattning med budgeten än som åligger statsutskottet. Det förutsätter ju egentligen, att statsutskottet, innan det ginge till att behandla utgiftssidan, som är vad det egentligen har att behandla, skulle utföra hela det arbete, som åligger bevillningsutskottet, för att först få klart för sig: vad ha vi att räkna med i tullinkomster, vad ha vi att räkna

Anläggning
av huvud-
rangerban-
gård vid
Hallsberg.
(Forts.)

Anläggning
av huvud-
rangerban-
gård vid
Hallsberg.
(Forts.)

med i inkomster av inkomst- och förmögenhetsskatten o. s. v.? Dessa äro ju de viktigaste posterna på inkomstsidan, och i förhållande till de posterna spelar det ju en jämförelsevis liten roll, hur de andra ställa sig. Skall nu statsutskottet söka anpassa utgiftssidan efter den uppfattning det får angående inkomsterna, som äro upptagna i budgeten, ja, då betyder det helt enkelt och simpelt, att utskottet, som sagt, först skall söka göra undan allt vad bevillningsutskottet eljest skulle göra. Jag vågar påstå, att det är en orimlig fordran. Det går helt enkelt inte, utan statsutskottet får försöka att så mycket som möjligt avväga det ena och andra intresset och värdet av den ena eller andra utgiften, såväl ur rent ekonomisk som ideell synpunkt och över huvud taget ur de synpunkter, som äro att anlägga på en statsutgift, med den känslan hela tiden, att man under de förhållanden, som nu råda, får lov att låta de ekonomiska synpunkterna så mycket som möjligt dominera härvidlag. Därefter får statsutskottet framlägga sitt förslag.

Är det så, att riksdagen anser, att man kan pressa ändå mer, ja, då kan riksdagen göra det och bör göra det, men för den sakens skull behöver riksdagen inte veta vad som är omöjligt att vid det tillfället få veta, nämligen hur bevillningsutskottet kommer att beräkna inkomsten av tullarna efter de undersökningar man gjort eller hur det kommer att beräkna inkomsten av inkomst- och förmögenhetsskatten. Det måste under alla förhållanden på ett eller annat sätt skaffas medel för de utgifter, som riksdagen anser oundgängliga.

Herr Westman: Herr talman! Det första intryck jag fick av riksdagen, när jag kom i litet närmare beröring med den, det var, att den är den mest byråkratiska inrättning, som över huvud taget existerar i vårt land, och jag kan inte neka till, att det intrycket allt mer och mer har förstärkts. Det har icke minst skärpts genom den debatt, som nu förts, ty de invändningar, som här ha gjorts mot mitt yrkande, ha ju varit präglade av en argumentation, som, kan jag säga, gått ut ifrån divisionsansvaret såsom den ledande grundsatsen.

Jag vill gentemot vad den siste ärade talaren yttrade i sitt senaste anförande säga, att det inte alls har varit min mening, att statsutskottet skulle utföra hela det arbete, som åligger bevillningsutskottet, utan jag har önskat, att statsutskottet, innan vi nu, som vi skola göra inom den närmaste tiden, gå att besluta om mycket stora utgifter, skulle kunna ge oss en översikt över budgetens nuvarande tillstånd. Statsutskottet skulle naturligtvis därvid gå ut ifrån inkomstsidan i dess nuvarande tillstånd, och jag antar, att det väl skulle finnas någon form för samarbete mellan statsutskottet och bevillningsutskottet, som kunde åstadkomma, att om statsutskottet ville inhämta en saklig upplysning i den ena eller andra frågan från bevillningsutskottet, detta skulle vara möjligt för statsutskottet.

Som säkerligen alla veta, föra vi nu, sedan budgeten en gång kastats fram för riksdagen, en politik av det slag, som Salisbury en gång kallade

för "the policy of drifting", d. v. s. vi låta budgeten driva som ett skepp utan roder genom riksdagen, genom alla våra plena för att till sist, när alla beslut äro fattade och de flesta av riksdagens ledamöter rest hem, försöka få en lots ombord, som kan föra skutan i hamn.

*Anläggning
av huvud-
rangerban-
gård vid
Hallsberg.
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl Gustaf: Vad som nu sker, är ju endast en återupprepning av debatter, som två gånger förut blivit förda, då föranledda av en annan ledamot på Östgötabänken. Vid alla dessa tillfällen har det förefallit, som om man skulle önska av statsutskottet, att statsutskottet genom några *sina* åtgöranden skulle åstadkomma förändringar i den metod för budgetbehandlingen, som här i landet för närvarande är i lag fastslagen, den nämligen, att man i det väsentliga först fastställer utgiftssidan för att sedermera förskaffa sig den inkomsttäckning, som de fattade utgiftsbesluten förutsätta. Sådan är ju den svenska budgetbehandlingen, och i detta sakförhållande kan ju statsutskottet icke åstadkomma ändring. Det förefaller mig snarare, som om de talare på Östgötabänken, som gång på gång angripit detta förhållande, borde ha haft anledning var för sig att i sin tidigare egenskap av regeringsledamöter beakta dessa förhållanden och söka åstadkomma ändring på det enda sätt, varpå en förändring, som betyder någonting, kan åstadkommas, nämligen genom nya former för svenska riksdagens behandling av budgetfrågorna.

Såsom här redan förut av medlemmar utav statsutskottet påpekats, äro vi beredda och kunna i vilket ögonblick som helst här lämna uppgift på den besparing, som genom riksdagens hittills fattade beslut åstadkommits.

Ifråga om inkomstsidan upplystes ju för ett par, tre dagar sedan av finansministern, att beträffande de osäkra punkterna på denna sida, nämligen ifråga om tullarna, ifråga om avkastningen av de affärsdrivande verken och inkomstskatten genom finansministeriets försorg igångsatts utredningar, avsedda att bilda utgångspunkter för omdömet vid den nya budgetberäkning, som man från regeringen väntar. Det är väl uppenbart, att statsutskottet icke kan ingripa i dessa pågående utredningar eller försöka på något sätt här framlägga siffror, byggda endast på antaganden, och därpå grunda några anvisningar för riksdagen ifråga om utgiftsbesluten. Och skulle man i detta ögonblick fråga bevillningsutskottet, hurudan dess slutliga inkomstberäkning kommer att te sig, förmodar jag, att även detta utskott komme att hänvisa bl. a. till, att det väntar på resultatet av de utredningar, som inom finansministeriet just nu pågå.

Jag förstår mycket väl, att det kan riktas erinringar mot det sätt, varpå vi nu behandla budgeten, men jag förstår vid sådant förhållande absolut inte den gång på gång visade otåligheten och erinringarna mot statsutskottet, vilka ju måste förutsätta, att från dess sida någonting skulle underlätas, som kunde göras för att bringa upplysning åt riksdagen om hur just "i detta ögonblick", såsom den ärade talaren här gång på gång sagt, budgeten ställer sig.

Anläggning
av huvud-
rangerban-
gård vid
Hallsberg.
(Forts.)

Jag kan inte finna annat än att, såsom hela saken här ligger, det endast återstår att, under erinran om det allmänna finansiella läget på varje punkt, där det är möjligt, söka åstadkomma besparingar och därmed också söka underlätta det slutliga uppgörande av budgeten, som bestämmelserna om den svenska budgetbehandlingen anvisat åt riksdagen.

Herr förste vice talmannen: Jag begärde ordet i anledning av ett yttrande, som herr Westman tidigare hade. Han sade: "Här kommer statsutskottet och säger, att vi ha råd till det och det." Jag vet inte, att statsutskottet någonsin har sagt, att vi ha råd till det och det. Statsutskottet har försökt pruta så mycket det kunnat och så mycket det ansett skäligt, fastän det kan ju möjligen anses, att vi borde ha kunnat pruta ännu mera.

Vad den här föreliggande staten beträffar, rör man sig uteslutande med lånemedel, och därvidlag har man egentligen riksgäldskontoret som högsta myndighet, om jag så får säga, att hålla sig till och den uppfattning det möjligen kan ha i frågan. Och vi hörde nyss förste deputeraden snarare ge oss lovord än motsatsen. Han brukar annars vara ganska sträng, när det rör användningen av lånemedel, men nu gav han oss, som sagt, snarast lovord för att vi prutat så som vi gjort, och något annat kunna vi inte göra.

Nu kan man ju ha olika uppfattning om vilka anslag som äro nödvändiga och vilka som icke äro nödvändiga, men man kan ju inte stoppa allting; man får ju välja vissa principer, och jag har tidigare tillkännagivit, vilka principer vi ansett oss böra följa. Vi ha strukit så mycket vi ha ansett oss kunna, men när det gällt att bevilja anslag för att åstadkomma driftsbesparingar för statens järnvägar eller att icke ytterligare förvärra arbetslösheten, där ha vi ansett oss böra bevilja i det närmaste vad Kungl. Maj:t har föreslagit.

Med avseende å de besparingar, som blivit gjorda, och den upplysning, som professor Westman ville ha, har jag nyss av kamreraren i statsutskottet fått en uppgift, varav framgår, att beträffande de ärenden och titlar, inklusive åttonde huvudtiteln, som hittills äro behandlade av statsutskottet, äro gjorda besparingar på 74 miljoner kronor av andra medel än lånemedel. Ifråga om lånemedel göra vi i dag en besparing på omkring 18 miljoner kronor, och jag tror, att vi tidigare sparat in — jag vågar dock inte uppge någon exakt siffra — ett par miljoner kronor på de anslag, som skola utgå av lånemedel.

Detta är de upplysningar jag kan lämna och de enda upplysningar statsutskottet har att tillhandagå med; de ligga för övrigt tillgängliga för var och en, som är intresserad och vill ta del därav.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Kungl. Maj:t hade (punkt 15) föreslagit riksdagen att för ombyggnad av rangerbangården vid Sävenäs för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

*Ombyggnad
av ranger-
bangården
vid Sävenäs.*

Utskottet hade på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte för ombyggnad av rangerbangården vid Sävenäs för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 450,000 kronor att utgå av lånemedel.

Herr Rosén: Under denna punkt föreslår utskottet, att riksdagen skall bevilja 450,000 kronor för 1922 till ombyggnad av rangerbangården vid Sävenäs, och på tilläggsstat för 1921 för samma ändamål 150,000 kronor. Anläggningen är beräknad att kosta 700,000 kronor. Som jag förut nämnt, torde det icke stanna vid detta belopp. Det blir nog åtskilligt mera, liksom i fråga om Hallsberg och andra liknande anläggningar, innan det blir färdigt. Då jag icke kan anse, att denna anläggning är av så trängande behov, att den bör komma till utförande nu, tillåter jag mig yrka avslag på denna punkt.

Herr förste vice talman: Jag vill fästa uppmärksamheten på, att anslaget redan blivit nedprutat, och sannolikt är väl, att det med de nedåtgående arbetslönerna och materialkostnaderna snarare kommer att ställa sig billigare, än man beräknat, än motsatsen. Med åberopande av vad jag tidigare sagt, ber jag få yrka bifall till punkten.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talman enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den föreliggande punkten hemställt samt vidare på avslag därå, och förklarade sig anse den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr Rosén begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller statsutskottets i punkten 4 av utlåtandet nr 20 A gjorda hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 53;

Nej — 60.

Anläggning
av håll- och
lastplats vid
London.

Punkten 5.

I en inom första kammaren väckt motion (nr 114) hade herr G. Rosén hemställt, att riksdagen måtte för år 1922 bevilja ett anslag av 119,000 kronor för anläggning av håll- och lastplats vid London å järnvägslinjen Hörnsjö—Vännäs.

Utskottet hade i denna punkt på anförda skäl hemställt, att herr Roséns i ämnet väckta motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Herr Rosén: Herr talman! För åtskilliga år sedan uppgjorde järnvägsstyrelsen en byggnadsplan för ett flertal anläggningar. Denna plan upptog bl. a. anläggning av en håll- och lastplats vid London, mellan Hörnsjö och Vännäs järnvägsstationer, vilken anläggning var avsedd att komma till utförande under år 1921. På grund härav begärde järnvägsstyrelsen i fjol anslag till detta arbete. Departementschefen strök emellertid anslaget, och statsutskottet ansåg sig — ehuru det förelåg motion om saken — icke kunna tillstyrka bifall. Vi hade av "statsfinansiella skäl" icke råd att utföra detta arbete, som skulle kosta 119,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen har nu anmält, att behovet av denna station kvarstår, men departementschefen har icke ansett sig kunna upptaga detta krav i år. Statsutskottet har avstyrkt min motion om samma anläggning. Jag vill på grund härav meddela, att behovet av denna håll- och lastplats är mycket stort. Det är 1,275 personer i ett 30-tal byar, som få sin utfartsväg till denna station. Dessa byar hava för närvarande ingen väg till någon station och sakna sålunda möjlighet att begagna sig av järnvägen. Det är ungefär 15 år som kravet på denna anläggning varit uppe. För ett par år sedan anlades i närheten av Vännäs en annan station, Tväråbäck, varom fråga också hade varit uppe i ett 15-tal år. Denna station gav ett så gott ekonomiskt utbyte, att den redan under det första året lämnade en inkomst av 61,210 kronor, medan stations-tjänstekostnaderna uppgingo till allenast 5,797 kronor. Detta är siffrorna för år 1919. Man får icke söka bland de obetydligaste stationerna i södra och mellersta Sverige för att finna en så hög inkomstsiffra, som denna lilla station gav under det första året.

Nu kan det sägas, att inkomsterna tagas från närgränsande stationer, där inkomsterna minskas i motsvarande grad. Så är emellertid icke fallet. Vid de platser i Norrland, där nya stationer anläggas, uppväxa vanligen sågverk; man kan taga vara på skogen genom kolning o. s. v., vilket icke låter sig göra, då stationer saknas.

I den föregående punkten hade utskottet tillstyrkt anslag till en anläggning för 700,000 kronor, som skulle giva en "avkastning" av 70,000 kronor om året, d. v. s. avkastning i form av minskade driftkostnader. Här är det fråga om en anläggning, som icke kostar stort mer än en sjundedel av detta belopp, 119,000 kronor, vilken med säkerhet kan beräknas giva en årlig avkastning av minst 50,000 kronor. Men när det

gäller denna bättre affär, har statsutskottet ansett att vi icke ha råd att gå med på förslaget. Jag anser emellertid, att det är nödvändigt att vi söka öka inkomsterna. Den säkraste vägen härtill är att utföra produktiva företag, och till dessa räknar jag anläggandet av stationer, vilka åstadkomma nya trafikmöjligheter. Jag tillåter mig vädja till kammaren, att den måtte lämna sitt bifall till denna motion om anslag av 119,000 kronor till håll- och lastplats vid London.

*Anläggning
av håll- och
lastplats vid
London.
(Forts.)*

Herr förste vice talman: Herr talman! Detta var alltså pudelns kärna. Beträffande den uppfattning man kan hava angående produktiva och icke produktiva företag äro meningarna ofantligt skiftande. Jag för min del hyser den uppfattningen, att det av kammaren nyss avslagna anslaget vore ofantligt mycket mera produktivt, än vad fallet är beträffande en anhalt vid London. Jag ber få fästa uppmärksamheten på, att detta ärende ej ens blivit framfört av Kungl. Maj:t, och att statsutskottet alltså har ännu mindre anledning att upptaga herr Roséns motion. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rosén: Nej, herr förste vice talman, detta var icke pudelns kärna. Vi komma nog till flera punkter längre fram. Då det bestrides, att här skulle vara fråga om ett produktivt företag, vill jag fästa uppmärksamheten på, att det här gäller att giva 1,275 människor möjlighet att använda järnvägen, som går så gott som över deras ägor, men av vilken de nu knappast kunna begagna sig. Däremot är det i Sävenäs ej fråga om att bereda en enda människa ökad möjlighet att begagna kommunikationsmedlen, ty de finnas där redan i tillräcklig utsträckning. Jag har tagit del av järnvägsstyrelsens beräkningar angående Sävenäs bangård. Man räknar där med, att man skall spara in driftkostnader till 70,000 kronor; men dessa driftkostnader reduceras nog på grund av den längre transport av vagnar till rangerbangården, som skulle uppstå, men som man naturligtvis icke räknat med. Jag skall emellertid icke ingå på den frågan vidare utan vidhåller mitt yrkande.

Herr Swartz: Jag vill gent emot den siste ärade talaren göra en rättelse i hans uppgifter i det första anförandet. Han uppgav, att kostnaden för anläggningen vid Sävenäs beräknats till 700,000 kronor, och att avkastningen var beräknad till 70,000 kronor. Det är icke så. Kostnaderna voro beräknade till 450,000 kronor och avkastningen till 70,000 kronor. Ja, om man ser efter i den nyss avslagna punkten, som jag förmodar herr Rosén tagit så pass mycket kännedom om, att han vet, vad han yrkat avslag på, så ser man, att det står 450,000 kronor till en rangerbangård i Sävenäs. Och så vill jag säga, att den insinuation herr Rosén tillät sig mot järnvägsstyrelsen, att den icke hade räknat rätt och tagit med alla besparingar utan lämnat åtskilliga möjligheter åsido, och att den icke gör kalkylerna riktigt, det finner jag icke vara

Anläggning
av håll- och
lastplats vid
London.
(Forts.)

tillräckligt styrkt endast genom ett påstående från herr Roséns sida. Vi hava kallat upp och haft inför oss personer, sakkunniga på området, som fått i detalj redogöra för saken. Härav har framgått, vad utskottet har sagt, att vi funnit beräkningarna vara styrkta. Det är mycket möjligt, att det kan bliva en del inkomster vid London, det vill jag icke bestrida, men jag skulle vilja fråga, om det är en alldeles rätt och sund politik att här avslå framställningar, som av alla vederbörande myndigheter äro granskade och tillstyrkta, för att i stället bifalla motioner, som icke hava blivit tillstyrkta av myndigheterna, oaktat de varit underkastade dessas granskning. Jag ber få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rosén: I statsutskottets eget utlåtande heter det, att kostnaderna för anläggningen i Sävenäs ha beräknats till 700,000 kronor. Jag föreställer mig, att herr Swartz, som varit med i avdelningen, skall hava läst detta. Jag har således alldeles rätt. Beträffande sedan frågan, huruvida förslaget om London varit underkastat myndigheternas prövning eller ej, vill jag erinra om, att järnvägsstyrelsen upptagit denna anläggning i sin tioårsplan, som uppgjordes för 11—12 år sedan, att järnvägsstyrelsen i fjol framlade ett förslag om denna anläggning och att järnvägsstyrelsen i år förklarar, att behovet av denna station fortfarande kvarstår. Sålunda lär det väl ändock vara så, att förslaget varit underkastat myndigheternas prövning.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmanen, att i avseende å den föreliggande punkten yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle avslås och den i ämnet väckta motionen vinna bifall.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes av herr Rosén, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20 A punkten 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 31.

Punkterna 6—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25.

Lades till handlingarna.

Punkterna 26 och 27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 40) att för inköp *Anslag till markförvärv.* av mark, som erfordras för utvidgning av vissa järnvägsstationer och för blivande dubbelspåranordningar, för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 800,000 kronor.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte för inköp av mark, som erfordrades för utvidgning av vissa järnvägsstationer och för blivande dubbelspåranordningar, för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor att utgå av lånemedel.

Herr Rosén: I denna punkt hemställer statsutskottet, att riksdagen måtte anvisa 400,000 kronor till inköp av mark, som erfordras för utvidgning av vissa järnvägsstationer och för blivande dubbelspår-anordningar. Man finner av motiveringen, att detta anslag tillstyrkts därför, att det utgått under en följd av år. Något trängande behov föreligger tydligen ej. Jag tillåter mig yrka avslag på denna punkt.

Herr statsrådet Murray: Herr greve och talman, mina herrar! Den nu föreliggande punkten har, som givet är, varit underkastad en så sträng kontroll som möjligt av järnvägsstyrelsen, Kungl. Maj:t och statsutskottet. Denna kontroll har ju, när den givna utgångspunkten varit att spara det mesta möjliga, givetvis icke inskränkt sig till vad man kallar en "väl villig behandling", utan den har inneburit ett nagelfarande in i det yttersta för att söka uppnå något, som bleve så billigt som möjligt och ändå gäve ett någorlunda tillfredsställande resultat. Nu hava, som sagt, de föreliggande kraven från dessa synpunkter prövats av järnvägsstyrelsen, Kungl. Maj:t och statsutskottet, och jag har mig bekant, att i statsutskottet, såsom här också vitsordats, varje punkt ytterst ingående behandlats under konfrontering med vederbörande sakkunniga myndigheter.

Med anledning av den utgång, som en votering nyss här fick och med anledning av det avslagsyrkande, som nu ånyo framförts av herr Rosén, vågar jag hemställa till kammaren, om det verkligen kan vara lämpligt, att kammaren i fortsättningen desavouerar dessa sina egna förtroendemän — som suttit och gjort sitt yttersta för att få fram ett så billigt resultat som möjligt och som likväl enhälligt kommit till, att detta

Anslag till markförvärf. måste vi göra — inför ett yrkande, som med respekt sagt förefaller mig vara framkastat på tämligen lösa boliner. Jag kan icke tro, att det kan vara en klok politik att under en riksdagsdebatt på rak arm taga fasta på ett yrkande, på vilket ingen i saken verkligt initierad tidigare reflekterat, ett blankt avslagsyrkande på särskilda punkter. Det kan icke vara rimligt att följa dylika yrkanden, om man, såsom här är fallet, icke varit i tillfälle att verkligen blicka in i förhållandena så som alla dessa prövande myndigheter och riksdagens eget statsutskott kunnat göra. Jag skulle vilja tillåta mig rikta en vördsam hemställan till kammaren, huruvida det icke kunde vara skäl i att fästa den tilltron till vad alla dessa prövande instanser, som ju dock ärligen strävat efter att åstadkomma största möjliga besparing, kommit fram med, så att de föreliggande anslagen till statens järnvägar, i det starkt beskurna skick, de fått, också må vinna riksdagens bifall.

Herr förste vice talmannen: Ja, titeln är den gamla, "inköp av mark, som erfordras för utvidgning av vissa järnvägsstationer och för blivande dubbelspårordningar". Men när nu anslaget är så begränsat som det blivit, så är det väl huvudsakligen det förra man ser till att skaffa statens järnvägar möjlighet att förvärva. Vi veta ju alla av erfarenhet, att kunna statens järnvägar underhand förskaffa sig mark, så blir det billigare för dem än att gå fram expropriationsvis, och det är därför detta anslag kommit till. Nu var det ursprungligen av statens järnvägar tänkt ett anslag av 1 miljon. Kungl. Maj:t har prutat ned det till 800,000 kronor och utskottet till 400,000 kronor, och jag hemställer, huruvida det inte vore skäl att kammaren bifölle det ytterligare så betydligt nedprutade anslaget. Jag ber få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Rosén: Herr statsrådet uppgav, att prövningen av detta ärende varit mycket grundlig. Järnvägsstyrelsen hade begärt 1 miljon. Departementschefen har avfärdat ärendet på två rader och kommit till det resultatet, att anslaget kan nedsättas till 800,000 kronor. Utskottet har på två rader kommit till det resultatet, att man kan nöja sig med 400,000 kronor. "Mycket prutades ej, men hälften prutades strax" och litet till. Det synes som om man, när utredningen inte varit grundligare, skulle kunna stryka även de återstående 400,000 kronorna.

Herr statsrådet Murray: Herr Rosén tyckes förmena, att därför att man på två rader skriver, att ett anslag utan svårighet synes kunna nedsättas med 200,000 kronor, så har man ägnat saken lika liten eftertanke, som det erfordrades för att skriva ned dessa två raderna. Detta är naturligtvis ett misstag, och jag förmodar, att även statsutskottet med skäl kan göra gällande, att det trängt djupare in i saken än som framgår av den korta motiveringen.

Herr Lindblad: Herr talman! Det var en ganska märklig motivering för sin åsikt, den hr Rosén framförde, att saken inte skulle ha ägnats någon uppmärksamhet, därför att man inte i propositionen och utskottsutlåtandet skrivit hela sidor om denna sak. Man kan väl i alla fall, såsom herr statsrådet anmärkte, ägna saken uppmärksamhet och en ganska ingående sådan, utan att behöva skriva långa sidor om den.

*Anslag till
markförvärv.
(Forts.)*

Herr Rosén: Under sådana förhållanden lär väl herr Lindblad och övriga ledamöter av avdelningen kunna meddela, på vilka platser det är meningen att inköpa mark för anläggande av dubbelspår?

Herr förste vice talmannen: Jag tror det vore ganska onödigt att meddela det. Det är just för att icke vederbörande skola veta på förhand, var statens järnvägar skola ha mark, som man givit detta anslag den form det har. Det går naturligtvis till på det viset, att man frågar vederbörande: Var ha ni tänkt, att ni behöva inköpa mark? Vilka anläggningar ha ni planerat? Och så har man sagt: Kunna ni icke under nuvarande förhållanden, när trafiken är så pass nere, som den är, och det icke kommer i fråga några större utvidgningar under den närmaste tiden, nöja er med det och det anslaget? Men att vi här skulle specificera den mark, som särskilt behöves, tror jag vore olämpligt. Då tror jag hela idén med anslaget vore förfelad.

Herr Rosén: Ja, det sättet är ju mycket enkelt. Meningen är naturligtvis, att järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t skola köpa den mark, som erfordras, och sedan skall riksdagen bevilja anslag till dubbelspår- och anläggningar utan att kunna ingå på någon prövning. Saken är avgjord på förhand. Det är väl så meningen är att det skall bli. Jag anser att det är på tiden att sätta stopp för ett sådant system, som berövar riksdagen en god del av dess prövningsrätt.

Herr förste vice talmannen: Man skall väl i alla fall bedöma saken som den ligger. Det är fullkomligt oberättigat av herr Rosén att göra en sådan förmodan. Vi äro väl också i statsutskottet något så när hederliga karlar, så att vi veta vad vi göra och icke lägga under ett anslag någonting som vi ej mena. Jag förmodar, att var och en i denna kammare kan förstå, att det kan vara nyttigt för statens järnvägar att ha ett sådant anslag som detta för att i tid, innan markpriset drives upp till oskälig höjd, kunna inköpa den mark, som kan komma ifråga.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på avslag därå, och förklarades den förra propositionen, som förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till
rullande
järnvägs-
materiel.

Punkten 29.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 41) att för anskaffning av rullande materiel vid statens järnvägar för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 4,550,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på angivna grunder hemställt, att riksdagen måtte för anskaffning av rullande materiel vid statens järnvägar för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 3,500,000 kronor att utgå av lånemedel.

Herr Rosén: I mitt första anförande nämnde jag, att järnvägsstyrelsen till sitt förfogande har ett större belopp för inköp av rullande materiel, vilket belopp är odisponerat. Förste vice talmannen uppgav, att detta belopp, som skulle uppgå till 7,5 miljoner kronor, är avsett till inköp av 20 ånglokomotiv, 370 godsvagnar och ett antal personvagnar. Här är det nu fråga om att å riksstaten bevilja ett belopp av 3,500,000 kronor för inköp av elektriska lokomotiv för bandelen Kiruna—Svartön och att å tilläggsstat för innevarande år bevilja ett belopp av 2,500,000 kronor för samma ändamål. Det förefaller mig dock, som om man kunde uppskjuta inköp av ånglokomotiv, godsvagnar och personvagnar till dess behov av sådana möjligen kommer att förefinnas. För närvarande finnes ingen utsikt, att vi under de närmaste åren kunna använda alla de lokomotiv och hela den stora vagnpark vi redan ha. Jag hemställer därför, om det icke skulle vara lämpligt, att av dessa 7,5 miljoner använda 6,000,000 till inköp av elektriska lokomotiv och återstoden till andra inköp, som kunna komma att visa sig nödvändiga. För att en undersökning må kunna ske rörande detta förslag tillåter jag mig yrka, att denna punkt måtte till utskottet återremitteras.

Herr förste vice talmannen: Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att 7,5 miljoner voro odisponerade i början av innevarande år. Huruvida de ännu äro odisponerade, kan jag icke upplysa. Det finnes dock en annan synpunkt än den rent järnvägstekniska, som kan läggas på denna fråga, och det är den industriella synpunkten. Man får naturligtvis, och det tror jag också i någon mån spelat in i fråga om det anslag, som här begäres, se till, att man något så när fördelar beställningarna, så att statens järnvägar även kan göra beställningar under en sådan lågkonjunktur, som vi för närvarande befinna oss uti. Att det väl kan behövas, därom är jag övertygad. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på punktens återförvisande till utskottet, och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 30.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 42) att för införande av genomgående tryckluftsbroms beträffande statens järnvägars rullande materiel för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 5,550,000 kronor.

*Införande av
genomgående
tryckluft-
broms.*

I den föreliggande punkten hade utskottet av anförda orsaker hemställt, att riksdagen måtte för införande av genomgående tryckluftsbroms beträffande statens järnvägars rullande materiel för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 4,450,000 kronor att utgå av lånemedel.

Herr Rosén: På grund av vad jag i mitt första anförande yttrade angående tryckluftbromsen tillåter jag mig yrka, att kammarerna ville nedsätta det av utskottet förordade anslagsbeloppet med 2,000,000 kronor till 2,450,000 kronor.

Herr förste vice talman: Herr talman! Jag ber att få påpeka, att de av Kungl. Maj:t begärda anslagen under denna punkt i riksstaten och under punkt 17 i tilläggsstaten redan av statsutskottet blivit reducerat med 1,800,000 kronor. Med åberopande av vad jag tidigare yttrat ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Ehuru till utskottets utlåtande på denna punkt icke fogats någon reservation, förekommo dock inom statsutskottet skilda meningar om huruvida man borde gå så långt som statsutskottet i detta yttrande förordat. Det är ju så, att riksdagen genom tidigare beslut accepterat tanken på att införa tryckluftsbroms av ifrågavarande beskaffenhet, och det kan sålunda icke råda någon tvekan om huruvida beslutet skall fullföljas eller icke. Men däremot kan man vara tveksam om, med vilken hastighet beslutet skall genomföras. Ursprungligen avsåg man att genomföra detta förslag med sådan arbetstakt, att man skulle vara färdig år 1929. Sedermera har man emellertid inom järnvägsstyrelsen kommit till den uppfattningen, att det skulle vara fördelaktigt att något forcera arbetet, så att man skulle kunna få detsamma avslutat år 1925. Det fanns dock åtskilliga inom statsutskottet, som förmenade, att på sista tiden vissa omständigheter tillkommit, som gjort, att man kunde vara betänksam, huruvida man borde forcera takten. Dels har ju Versaillesfreden verkat på det sättet, att den kastat en viss skugga, kan man säga, jämväl över detta område, enär det beslutats, att Tyskland skall vara tillförbundet att för sin del använda en tryckluftsbroms, som skulle i övrigt vara acceptabel för kontinenten. Nu hava både Tyskland och Sverige beslutat sig för att på sina banor införa denna Kuntze-Knorr-bromsen, under det att på andra håll utredningar pågå om en bromstyp av annat slag. På senare tiden har man börjat experimentera med, som det uppgives, mera framgång och man ställer i utsikt nya typer, som skulle kunna tillverkas mycket billigare. Samtidigt har man också inriktat sig på att söka åstadkomma samverkan mellan typer av olika slag.

*Införande av
genomgående
tryckluft-
broms.
(Forts.)* Vid sådant förhållande förefanns inom utskottet den meningen, att man borde bevilja ett mindre belopp och sålunda under nuvarande omständigheter icke hålla takten så högt, som ett beslut i överensstämmelse med utskottets förslag innebär. Det yrkande, som av en minoritet inom statsutskottet framställdes, gick ut på, att det belopp, som nu skall beviljas, skulle sättas till 2,450,000 kronor, eller samma summa, varom herr Rosén framställt förslag.

Givetvis kan det anföras en hel del skäl — det skall icke förtigas från denna sida — jämväl för den av järnvägsstyrelsen förordade snabbare anskaffningen, men jag och åtskilliga utskottskamrater ha icke kunnat finna annat, än att de bättre skälen tala för att framgå sakta. Då dessutom den ekonomiska situationen i allmänhet är sådan, att man överallt, där så ske kan, bör minska utgiftsbeloppen, tror jag, att starka motiv kunna anföras för, att det lägre beloppet beviljas.

Jag hemställer alltså om bifall till det yrkande, som framställts av herr Rosén.

Herr Winberg: Med hänsyn till den begränsning, som redan av statsutskottet föreslagits i fråga om det belopp, som av Kungl. Maj:t äskats, anser jag, att det skulle vara olyckligt, om riksdagen ytterligare skulle pruta på vad utskottet här föreslagit, och detta av skäl som jag tyvärr icke vågar i detalj gå in på, men dock i alla fall vill i någon mån beröra.

När man i riksdagen har att taga standpunkt till vissa anslagskrav av större eller mindre omfattning, får man väl i första hand taga hänsyn till huruvida det är ett sådant anslag, som utan olägenhet kan uppskjutas, eller om det är ett anslag för sådant ändamål, som under för handen varande situation är särdeles lämpligt att få genomfört och icke utan olägenhet kan anstå till längre fram. För min del håller jag före, att det arbete, som här avses, är av den beskaffenhet, liksom en hel del andra arbeten, att det alldeles särskilt lämpar sig att få genomfört just under en lågtrafikperiod sådan som den nuvarande. Ty om det kommer en högtrafikperiod och man endast har ett begränsat material att förfoga över, kan man icke i den utsträckning, som vore önskvärd, ta in materialen på verkstäderna för utförande av det monteringsarbete varom här är fråga. Jag menar därför, att under det de nuvarande konjunkturerna i många fall tala för en alldeles särskild försiktighet i fråga om att bevilja anslag, så tala de å andra sidan för, att, i fråga om anslag till ändamål av här ifrågavarande slag, man icke bör gå alltför långt i njugghet, när det är fråga om att anslå medel, ty då bedriver man en synnerligen oklok politik. Det kan icke hjälpas, att man, om man följer med riksdagsarbetet, får det intrycket, att sparsamheten ibland tager sig uttryck som just inte tyder på någon egentlig kontinuitet.

Nu är förhållandet det, att man vidtagit rätt omfattande åtgärder för att kunna garantera, att svenska arbetare skola komma att utföra största delen av det arbete, som här är fråga om. Jag för min del anser,

såsom jag förut framhållit, att det under sådana förhållanden skulle vara oklokt att ytterligare beskära det anslag, som här begäres. Jag skall icke gå in på frågan, i vilken mån den s. k. Versaillesfreden lägger hinder i vägen för att införa det bromssystem, som det här är fråga om. För det första därför, att riksdagen redan tagit ställning till denna fråga, och med all honnör för Versaillesfreden och dess konsekvenser tycker jag dock, att man börjar driva konsekvenserna väl långt, när man säger: nu få vi väl sakta på litet i denna fråga, ty vi veta icke vad ententeländerna eventuellt komma att införa för ett bromssystem.

Vad nu beträffar det, som redan förut under debatten anförts av herr Rosén, att en dylik bromsanordning icke skulle spara någon som helst arbetskraft vid statens järnvägar, kan man naturligtvis vara profet litet var — det är ju icke så farligt att profetera om saker, som ligga långt fram i tiden. Men det skulle väl vara mer än egendomligt, om riksdag och regering skulle komma överens om att införa en bromsanordning för att icke använda personlig bromskraft, *utan att det skulle medföra någon som helst besparing.* Jag kan icke tänka mig, att något sådant ens kan komma ifråga. Som sagt, med hänsyn till att en ytterligare begränsning av anslaget alldeles säkert skulle komma att medföra avskedande av en hel del personal, icke endast vid statens järnvägars verkstäder utan även vid de privata verkstäder, som ha med denna sak att göra, och då jag anser, att det icke enbart är kriterium på en klok politik att pruta överallt, där det är fråga om anslag, utan att man även bör skärskåda konsekvenserna, menar jag, att det med hänsyn till de faktiskt föreliggande omständigheterna är klokt av riksdagen att stanna vid den nedprutning utskottet föreslagit, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rosén: Med anledning av herr Winbergs yttrande ber jag få fästa uppmärksamheten på ett förhållande, som synes ha undgått honom. När jag yttrade mig rörande de minskade driftkostnader, som åtskilliga tyckas ha förhoppning om, var det ett citat jag anförde ur ett järnvägsstyrelsens utlåtande, som finnes intaget i 1919 års statsverksproposition. Det var ingalunda mitt eget uttalande. Järnvägsstyrelsen säger där uttryckligen ifrån att det icke är meningen att avskeda någon personal utan att man ämnar bereda den sysselsättning på annat håll inom verket, och det var med anledning därav som jag anmärkte, att det överblivna folket nog komme att placeras vid stationerna.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Gent emot vad herr Winberg yttrade, nämligen att det skulle vara på grund av undfallenhet för ententeländerna, som nedsättning i anslaget påyrkats, vill jag påpeka, att så alls icke är händelsen. Man har här endast i en ekonomisk kalkyl tagit hänsyn till de faktorer, som kunna komma att inverka på det ekonomiska resultatet av en anskaffning av tryckluftbromsar av den beskaffenhet och med den hast, varom här är fråga. Och i en ekonomisk kalkyl lär

Införande av man väl böra taga hänsyn till alla de faktorer, som på densamma kunna genomgående inverka.
tryckluft-
broms.
(Forts.)

Herr förste vice talmannen: Jag kan icke underlåta att uttala min förvåning över den siste ärade talarens yttrande, att det var åtskilliga kamrater i statsutskottet, som hade den meningen, att man borde pruta mer än avdelningen föreslagit beträffande detta anslag. Jag hörde bara en stämma, och det var den siste ärade talarens, och även han avstod till och med från att reservera sig, när han fått den upplysning, som vi givit honom, en upplysning, som han för resten själv kunnat inhämta i sin egenskap av överrevisor vid statens järnvägar.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Winberg: Beträffande herr Ekmans uttalande vill jag erinra om, att jag icke gjort gällande, att hans personliga uppfattning går i den riktning jag något snuddade vid, men jag vet, att de finnas, som skatta åt denna uppfattning. Jag vet också, att här förts en viss polemik både i tidningspressen och på annat sätt gent emot denna sak, vilken polemik egentligen icke varit baserad på verkligt intresse för saken såsom sådan utan som, såsom jag starkt misstänker, härflutit ur ett intresse, som går emot det system eller den metod för bromsinrättningar, som det här är fråga om. Det är mot ett sådant tillvägagångssätt, att i rent konkurrenssyfte driva fram en opinion i den omfattning, som här förekommit, som jag för min del i detta sammanhang vill bestämt reagera.

Herr Ekman, Carl Gustaf: När herr vice talmannen fann sig böra lämna en upplysning av den art, som han gjorde, skulle det varit önskvärt, att hans upplysning varit riktig. Men nu måste den bero på ett misstag. Det visar statsutskottets protokoll, till vilket jag ber att få hänvisa.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å den föreliggande punkten yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr Rosén, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att anslaget bestämdes till 2,450,000 kronor.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Rosén begärde votering, i följd varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20 A punkten 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, att an-Införande av genomgående tryckluftsbroms. (Forts.)
slaget bestämmes till 2,450,000 kronor.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava
utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 53.

Punkterna 31—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Punkterna 37—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 20 B, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstaten för år 1921 i avseende å statens järnvägar och vattenfallsverk.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Denna punkt lydde sålunda:

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och i anslutning till vad utskottet under punkt 4:0) av sitt utlåtande nr 20 A anfört, hemställer utskottet, att riksdagen må för ombyggnad av rangerbangården vid Sävenäs på tilläggsstat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor att utgå av lånemedel.

*Ombyggnad
av ranger-
bangården
vid Sävenäs.*

Herr Rosén: Då kammaren redan avslagit det anslag, som för detta ändamål av statsutskottet tillstyrkts å riksstaten, tillåter jag mig hemställa om avslag på denna punkt å tilläggsstaten.

Efter härmed slutad överläggning gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på avslag därå, och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkterna 4—33.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 34.

Lades till handlingarna.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 8 e. m.

*Anslag till
remontering.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning rörande ordinarie reservationsanslaget till remontering för år 1922.

I den till riksdagen avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t under återopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 7 januari 1921, punkt 38, föreslagit riksdagen att öka ordinarie reservationsanslaget till remontering, nu 466,750 kronor, med 1,319,466 kronor till 1,786,216 kronor.

I det föreliggande utlåtandet hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte öka ordinarie reservationsanslaget till remontering, nu 466,750 kronor, med 467,600 kronor till 934,350 kronor.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *A. C. Lindblad*, *N. A. Nilsson*, *H. M. Bäckström*, *O. U. B. Olsson*, *A. Anderson* i Råstock, *O. H. Waldén*, *C. R. Jansson* i Falun och *E. Andersson* i Prästbol, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava viss angiven lydelse, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte öka ordinarie reservationsanslaget till remontering från 466,750 kronor med 164,375 kronor till 631,125 kronor.

Herr *Olsson, Oscar*: Herr talman! Såsom kammarens ledamöter se, föreligga här tre förslag, nämligen Kungl. Maj:ts, utskottets och reservanternas förslag. Skillnaden mellan Kungl. Maj:ts förslag och utskottets förslag är ungefär 200 ersättningsremonter, och ungefär samma skillnad förefinnes mellan statsutskottets förslag och reservanternas förslag. Det gör, om samma beräkningsgrund följes, en skillnad i vartdera fallet med ungefär 1/3 miljon kronor. Statsutskottet föreslår sålunda en besparing, reellt taget, av 350,000 kronor, och reservanternas förslag innebär en besparing av något över 300,000 kronor.

Vad är det nu för sakskäl, som ligga bakom det antal remonter, som begäres i de olika förslagen? Bakom Kungl. Maj:ts förslag ligger

ett fasthållande i stort sett av 1914 års härordning, och bakom de båda övriga förslagen ligger en känsla av att 1914 års härordning icke under nuvarande förhållanden kan få läggas till grund för remonteringen. Hur har utskottet kommit till det resultat, att remonteringen bör omfatta 650 hästar? Ja, det är icke så gott att säga, men man har uppgivit under debatten, att man med den linje, som nu diskuteras inom försvarsrevisionen, skulle behöva en årlig remontering av mellan 600 och 700 hästar. Om man då framställer frågan, om det icke är några andra linjer, som diskuteras i försvarsrevisionen, så svaras med stor visshet: jo, det är det visst, och även en linje, som ifråga om kavalleriet kommer att gå under den linje, som utskottet ställt sig på. Det är sålunda alldeles säkert, att inom försvarsrevisionen kommer att diskuteras en linje i försvarsfrågan, enligt vilken man har att räkna med en reducering av kavalleriet, som gör, att en remontering av 650 hästar blir för hög. Under sådana förhållanden anser jag, att det statsfinansiella läget, såsom här förut i dag mycket starkt understrukits, bjuder riksdagen att gå med på en lägre remontsiffra än den utskottet kommit till. Det är ju omöjligt att precis kunna säga, huru mycket lägre man bör gå, och reservanterna ha därför stannat vid att föreslå en remontering lika stor som den av fjolårets riksdag beslutade, om man därtill lägger det ungefärliga antal remonter, som denna riksdag har anvisat att tagas av reservationerna på anslaget. Man kan säga: ja, det har ju berott på en slump, huru många remonter som skola tagas utöver de vid förra årets riksdag beslutade. Men det var dock så, att denna anvisning gavs med anledning av en motion här i riksdagen, vilken avslogs på grundvalen av att denna summa kunde räcka för året. Jag vill naturligtvis icke säga att just siffran 500 är den säkraste siffran att utgå ifrån såsom den, vilken för framtiden skall vara fastställd, då det gäller remonter. Den siffran är ungefär lika osäker som siffran 650, till vilken utskottet kommit. Men fördelen med siffran 500 är dock den, att man om man utgår från den följer de intensioner och principer, som både statsutskottet och riksdagen under innevarande år följt, då det gällt att göra besparingar å utgifter, som icke visat sig vara oundgängligen nödvändiga.

Det var åtskillig debatt om detta förslag även i fjol. De skäl, som i fjol voro avgörande för denna kammares beslut, när det gällde tilläggsstaten och för riksdagens, när det gällde huvudtiteln, äro i stort sett gällande även i år. Bland annat räknades med att det f. n. var ett alldeles för stort antal hästar i armén, icke enligt 1914 års härordning, utan på grund av att manskapsvakanserna voro så stora, att vårdan av hästarna i hög grad inkräktade på utbildningen i övrigt. Det kan här emot anföras, att förutom i Norrland vakanserna i år äro mindre, men å andra sidan har det tillkommit, att tiden för värnpliktsövningarna minskats i så stor utsträckning, att man icke har värnpliktiga att tillgå i mer än hälften av den omfattning, som man förut haft. Det är visserligen möjligt och efter vad jag hört även troligt, att de icke vapenföra kunna användas i större utsträckning än förut, men icke torde det väl

*Anslag till
remontering.*
(Forts.)

bliva någon väsentlig förändring med avseende därå, att värden av det stora antalet hästar borttager nödig tid för värnpliktsövningarna. Jag kan således från försvarets synpunkt sett icke finna, att det föreligger något skäl att i år gå utöver den remontering, som beslöts i fjol och som denna riksdag räknat med i år beträffande reservationerna.

Så är det en annan fråga, och det är naturligtvis den frågan, som ligger bakom och i stor utsträckning bidragit till, att statsutskottet föreslår ett avståndstagande från den vanliga stränga sparsamhetsprincipen. Det är det intresse vi voro inne på i fjol, remontuppfödarintresset, vilket i år tagit sig uttryck i den motion jag förut något vidrört. Man understök i fjol mycket starkt, att remontuppfödarintresset också vore att betrakta som ett rent försvarsintresse, ity att, om man nedsatte remonteringsanslaget för mycket, man riskerade att ej få några remonter i landet, därför att remontuppfödarna skulle bli så pass nedslagna, att de ej vidare skulle ägna sig åt denna hantering. Man ställde i hotande utsikt för riksdagen att för framtiden komma i den situation, att staten skulle från utlandet få importera nödigt antal remonter. Under hand har nu utskottet genom stuteriöverstyrelsen fått reda på, att stuteriöverstyrelsen håller på att avlägsna denna risk genom att försöka här i landet få till stånd en varmblodig häststam av den art, att den icke endast duger till arméns bruk, utan också alldeles utmärkt skulle låta anpassa sig för lantbruket såsom arbetshästar. Givetvis är jag ej sakkunnig på området, utan böjer mig helt och hållet för de upplysningar, som i detta hänseende kommit från stuteriöverstyrelsen, vilken jag i detta fall anser sitta inne med den verkliga sakkunskapen i frågan. Det har anmärkts, att det dock tager år i anspråk, innan denna nya häststam kan komma till användning, och detta är också tydligt. Men försvarsrevisionen kommer dock, skulle jag tro, att pågå ytterligare någon tid, och dessutom kan det väl ej tänkas, att alla de nuvarande remontuppfödarna på en gång skulle lägga upp. Det är dock utsikt, att en hel del av remontuppfödarna för varje år skola få avsättning för sin produktion. Således det intresse, som skulle tala för ett högre remonteringsanslag, är remontuppfödarintresset eller att remontuppfödarna skulle bli av med så många hästar som möjligt, men icke något försvarsintresse.

Då, så vitt jag kan finna, det rena försvarsintresset ej kräver denna utgift, och då vi i det finansiella läge, vari vi befinna oss, måste iakttaga all sparsamhet, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet H a m m a r s k j ö l d : Då statsutskottet sökt minska det begärda anslaget till remonteringen, har det anlitat två vägar, nämligen att räkna med lägre remontpris, samt att minska remontantalet. Före kriget beräknades remontpriset till 850 kronor. I propositionen är motsvarande pris upptaget till 1,900 kronor, vilket motsvarar en prisindex av 223,5. Jag vill ej bestrida, att förhållanden, som inträffat under de månader, som förflutit, sedan propositionen utarbetades, kunna göra det berättigat att räkna med något lägre remontpris än det i pro-

positionen upptagna, men jag kan ej underlåta att finna statsutskottets beräkning ganska sangvinisk. Den utgår nämligen från ett remontpris av 1,300 kronor, vilket motsvarar en prisindex av icke mer än 153.

*Anslag till
remontering.
(Forts.)*

Den andra vägen, som utskottet anlitat, är att minska antalet ersättningsremonter från 865 till 650. Den föregående ärade talaren jämförde utskottets utlåtande med reservanternas förslag, och angav i detta sammanhang utskottets remontantal till 650 och reservanternas till 500. De två anförda talen äro ej fullt kommensurabla, ty de 650 hästar, utskottet upptager, äro samtliga ersättningsremonter, under det att uti talet 500 även ingå 25 inköpta egna tjänstehästar och 20 remonter som beräknas störta i depåerna. Mot utskottets 650 svarar reservanternas siffra 455, och mot reservanternas siffra 500 skulle för utskottets del svara en siffra icke av 650, utan av 695.

Den siste talaren gjorde gällande, att man även i fråga om detta anslag har all anledning att taga hänsyn till det statsfinansiella läget. Det är också min åsikt, men man måste betänka, att det här rör sig om ett materialslag, beträffande vilket kontinuitet i anskaffningen är mer av behovet påkallad och bättre motiverad än kanske i något annat fall, detta såväl med hänsyn till arméns intresse som med hänsyn till remontuppfödarnas.

Vad armén beträffar är det ju så, att de hästar, som tilldelas regementena från depåerna, ej äro färdigdresserade, utan måste dresseras vid regementena. Därtill åtgår hela första året och praktiskt taget största delen av andra året. Om man nu vill gå in på att göra remonteringen beroende av det statsfinansiella läget så att man sänker remontantalet, då man har ont om pengar, för att, då man har bättre tillgång på statsmedel, öka antalet remonter, ginge det ganska bra för truppförbanden att reda sig, när man minskade remontantalet, men när man återigen ett annat år ökade remontantalet, komme vid truppförbanden remondressyren att ökas så att detta arbete knappt kunde fullgöras utan att inkräkta på den övriga utbildningen och tjänstgöringen. Det är dessutom ej alldeles likgiltigt, på vilka åldrar ett regementes hästbestånd fördelar sig. Som bekant kunna hästarna i medeltal endast användas 11 år vid regementena. De komma till regementena vid fyra års ålder och stanna i allmänhet, tills de bliva 15 år. Vissa hästar måste utrangeras tidigare — de störta t. ex. och bliva obrukbara. Därför måste andra hästar bibehållas något längre. Som jag förut sagt, äro under de två första åren hästarna föga användbara. De undergå då dressyr, innan de kunna användas till något egentligt militärt bruk. Därpå komma hästarna i den ålder, då de ha sin bästa kraft och användbarhet. Och sedermera, strax innan de utrangeras, äro flertalet hästar mindre användbara för tjänsten, än de varit förut. Om man nu skulle göra en jämförelse mellan tre skvadroner, av vilka en har ett jämt fördelat hästbestånd i 4—15 års ålder, en annan övervägande mycket unga hästar och en tredje övervägande gamla hästar, lider det ej minsta tvivel, att den förstnämnda skvadronen är mycket mer tjänstbar än vilken som helst av de andra.

**Anslag till
remontering.**
(Forts.)

Än viktigare framstår behovet av kontinuitet i remonteringen, när det gäller hästuppfödarintresset. Det är nämligen icke här så som med en fabriksvara, att man kan beställa den den ena månaden och få den färdig den andra. Det tager nämligen fyra år att producera en remont. Det beslut, som fattades av riksdagen förra året, har utan tvivel försvagat utsikterna för remonteringen för framtiden i Sverige, och man lägger för närvarande på mycket färre remonter än förut. Men verkan härav på remontmarknaden kan visa sig allra tidigast fyra år efter förra året, d. v. s. år 1924. De hästar, som i år förekomma på remontmarknaderna, äro födda 1918, och de hästar, som skola saluföras och inköpas nästa år, äro födda 1919. I intetdera av dessa fall kan antalet remonter påverkas av det beslut, som fattades av riksdagen 1920.

Den föregående talaren har till stöd för reservationen i huvudsak anfört tre särskilda omständigheter. Han har upptagit vad som yttrades vid förra riksdagen, nämligen att hästantalet var för stort för att de skulle kunna skötas av det disponibla manskapet, och att detta orsakade svårigheter. Ja, det är mycket sant, att detta förhållande vållade stora svårigheter förra året. Detta var helt naturligt, emedan hela årskontingenten var i tjänstgöring vid de beridna truppslagen, då beslut fattades att under pågående utbildning göra väsentliga inskränkningar i utbildningstiden. Att en dylik ändring skulle medföra svårigheter, är en given sak, men lika givet står det för mig att, om det är ett statsintresse att bevara vårt bestånd av stamhästar orubbat intill den tid, då vi, sedan försvarsrevisionen slutfört sitt arbete, kunna antaga en ny härordning, svårigheter av antytt slag måste övervinnas, och de hava redan till stor del övervunnits. Då beslutet om inskränkningar i värnpliktstjänstgöringen för 1920 års klass fattades, stod min företrädare i det läget, att inskrivningsförrättningen för åren avslutats; man kunde därför ej öka den tilldelning av värnpliktige, som gjorts till de beridna truppförbanden. Men han vidtog en annan åtgärd för att uppehålla tjänsten vid de beridna truppslagen. Han delade nämligen upp årets kontingent i två grupper, av vilka den ena inkallades på hösten för att tjänstgöra under vinterhalvåret och den andra på våren för att tjänstgöra under sommarhalvåret. Han kommanderade också hjälpkontingenter från infanteriet till de beridna truppslagen, vilka likaledes fördelades så, att en del tjänstgjorde under vintern och den andra delen under sommaren. I år har man vidtagit ytterligare åtgärder, nämligen, att redan vid inskrivningsförrättningarna öka antalet värnpliktige, som tilldelas de beridna truppslagen.

Det andra motivet, som åberopats till stöd för reservationen och även berörts av den siste ärade talaren, är, att man vill ha kontinuitet i anskaffningen av remonterna. Den siste talaren utgår från det remontantal, som kan inköpas innevarande år och gör i likhet med reservanterna gällande att detta antal tills vidare bör bibehållas. Förra året beslöts att inköpa 335 remonter. Nu har årets riksdag i enlighet med statsut-

skottets utlåtande givit anvisning på reservationer å remonteringsanslaget, som belöpa sig till omkring 200,000 kronor och vilka böra räcka till ytterligare 100—120 ersättningsremonter. Läger man dessa 120 re-*Anslag till
remontering.
(Forts.)*monter, som kunna köpas för reservationerna, till de förra året beslutade 335 hästarna, kommer man till reservationens antal ersättningsremonter eller 455. Men reservanternas hava därvidlag förbisett en viktig del av statsutskottets motivering. Statsutskottet har nämligen ej inskränkt sig till att giva anvisning på reservationerna, utan har tillika sänkt det förra året beräknade remontpriset från 1900 till 1400 kronor och därvid framhållit, att man för det anslagna beloppet kan köpa avsevärt flera re-
monter, än som förra året beräknades. Likaledes kan man naturligtvis för 200,000 kronor inköpa flera remonter, om man kan få dem för 1,400 kronor än om priset beräknas till 1900 kronor. Tager man hänsyn till dessa omständigheter, blir det remontantal, som kan inköpas innevarande år, icke 455 utan kommer sannolikt att belöpa sig till mellan 600 och 650. Då statsutskottet föreslagit 650 ersättningsremonter, har statsutskottet just tillämpat den grundsats, som reservanternas vilja förbehålla sig.

Det tredje skälet, som anfördes av samme talare, som fört reservanternas talan, var stuteriöverstyrelsens förslag om att inrikta sig på varmblodiga hästar, som bli användbara ej endast för arméns behov utan även som arbetshästar. Om man en gång får en sådan häststam, är det mycket sant, att uppfödare av ädla hästar ej längre äro i samma mån beroende av remonteringen som för närvarande. Men där äro vi ännu icke. Stuteriöverstyrelsen har icke alls för avsikt att kasta över bord den stam som finnes av ädla hästar och omedelbart övergå till en ny hästras, utan det är just de ädla hästar vi för närvarande ha, som skola utvecklas så, att de småningom erhålla större massa och mäktighet. Det går ganska långsamt att omdana den nuvarande ädla häststammen till hästar av det slag stuteriöverstyrelsen avser. Det beräknas, att det härtill åtgår minst tre eller fyra hästgenerationer, och en tidrymd, som icke kan sättas kortare än till 15 à 20 år. Efter 15 à 20 år kan man uppföda sådana ädla hästar, att remontuppfödarna bliva vida mindre beroende av remonteringen än för närvarande, men till den dag detta sker, äro de lika beroende av remonteringen som vi hittills varit. Och skall man komma till det resultat, som reservanternas tyckas sympatisera med, nämligen att upppamma tyngre varmbloodshästar, hästar som kunna vara försvarliga som tjänstehästar för armén, men tillika också äro dugliga för arbete, är det av största vikt, att man ej spolierar den varmblodiga häststam, vi för närvarande besitta. Ty det är just dess bevarande och utveckling som utgör den förnämsta förutsättningen för att kunna nå det eftersträfvade resultatet. Men för att bibehålla denna häststam under närmaste tid kommer remonteringen alltfört under en följd av år liksom hittills att vara ett bland de viktigaste, för att icke säga det allra viktigaste medlet.

Jag kan således ej tillmäta något av de skäl reservanternas anförda avgörande betydelse, när det gäller att bedöma denna fråga.

*Anslag till
remontering.*
(Forts.)

Herr Widell: Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har till en början uttryckt sina betänkligheter med anledning av den sänkning av medelinköpspriset, som statsutskottet föreslagit. Jag tror ej, att det ligger någon egentlig risk i denna sänkning. Enligt de uppgifter, som förelegat för utskottet, har redan nu inträffat ett så högst väsentligt prisfall på hästar — och ett prisfall som alltså fortsätter — att man borde kunna utgå från, att det av statsutskottet för 1922 beräknade priset rätt så bra kommer att motsvara det verkliga beloppet. Vad åter beträffar den av statsutskottet föreslagna minskningen av remontantalet, vill jag för min egen del livligt beklaga, att det ej varit möjligt för utskottet att föreslå ett större antal remonter. De ekonomiska förhållandena äro ju tyvärr sådana, att det för utskottet är absolut nödvändigt att spara, när man kan göra det utan att det medför allt för stora olägenheter. Det är ju givet, att det är en vanskelig sak att säga, var gränsen går för en möjlig nedsättning i ett anslag. Reservanten, som nyss talade, ansåg, att det förslag utskottet kommit till, 650 remonter, skulle vara rent godtyckligt. Ja, varje sådan nedsättning måste naturligtvis bli mer eller mindre godtycklig. Men med hänsyn tagen till de planer, som för närvarande utarbetas inom försvarsrevisionen, och med hänsyn till det hästantal, som för närvarande finnes, har utskottet trots sig kunna föreslå detta antal. Någon ytterligare minskning tror jag för min del måste betraktas som utesluten, om man vill bibehålla kavalleriet som sådant och icke erhålla avsett kavalleri.

När den ärade reservanten för övrigt förebrår statsutskottet för godtycklighet, gäller naturligtvis den förebräelsen i långt högre grad reservanternas egna siffror. Såsom statsrådet nyss visat, hava reservanternas siffror en fullständigt felaktig förutsättning. Reservanterna hava trots, att man i år skulle kunna köpa 500 remonter, men på grund av det beslut, som även den ärade reservanten varit med om att fatta i utskottet, kommer faktiskt att inköpas över 600 remonter i år eller ungefär samma antal, som statsutskottet nu föreslår. Sålunda är förhållandet helt enkelt det, att reservationens remontantal bygger på en fullständigt oriktig förutsättning, och hela reservationen hänger, så vitt jag kan se, under sådana omständigheter i luften. Det finns ingen bas för reservationen, och i det ljuset bör man också se det ganska märkliga uttalande, som reservanterna göra om remontuppfödarnas intresse, då de säga: "Det synes dock utskottet, som om remontuppfödarnas intresse, efter den misräkning, för vilken de varit utsatta på grund av föregående års riksdagsbeslut, snarare kräve en försiktigare remonter, som i någon mån kunde trygga dem mot stora omkastningar i deras avsättning." Jag undrar, om det verkligen kan vara uppmuntrande för hästuppfödarna, om de det ena året få sälja något över 600, men nästa år bara något över 500 remonter. Jag vet icke, huruvida sådant kan verka uppmuntrande på remontuppfödandet. Huru fjolårets beslut för övrigt verkat, det kan jag nämna genom att citera ett par siffror, som jag fått från stuteriöverstyrelsen. Medan år 1916 tretton välkända

remontbeskällare vid Ilyinge och Strömsholm betäckte sammanlagt 626 Anslag till
ston, hava samma beskällare år 1920 betäckt 209 ston. Det är så- remontering.
lunda en minskning till tredjedelen mot vad det var 1916. (Forts.)

Jag tror man kan säga, att om man fortgår på den väg, som riksdagen förra året slog in på och som man lyckligtvis för några veckor sedan gick tillbaka ifrån, så skall man faktiskt ödelägga den varmblodiga hästaveln i Sverige. Att de utsikter, som reservanterna hava givit, att vi skulle få en ny ädel hästart, för närvarande icke alls äro att räkna med, det har herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet så tydligt visat, att jag icke behöver gå in på det vidare.

Då jag icke kan finna några som helst bärande skäl för reservanternas förslag, och då jag anser, att den minskning av remontantalet, som statsutskottet vidtagit, är den största, som är tillräddig utan att vårt försvar äventyras, måste jag, herr vice talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ericsson, Aaby: Herr talman, mina herrar! Det var med anledning av den förste ärade talarens och reservantens yttrande, däri han underströk vad stuteriöverstyrelsen lär hava uppgivit enligt reservationen, som jag begärde ordet.

Den ärade talaren erkände ju, att han själv var absolut okunnig i den föreliggande frågan, i denna del åtminstone, och endast kunde stödja sig på auktoritetstro, något som ej lär vara vanligt för den ärade talaren. Jag vill dock säga det, att det skäl varför denna auktoritet kommit till den ståndpunkt, som här är angiven — för så vitt den är rätt angiven — uteslutande torde vara just det, att han befarar, att remontinköpen skola bli så växlande, som de sista åren hava visat, att de kunna bli, och att därmed remontuppfödningen i hög grad blir hotad.

I själva saken ber jag att få säga det, att jag tror ej, att chefen för stuteriöverstyrelsen av smak och av övertygelse om det nyttiga i saken går på det framhållna förslaget om framalstrande av en så kallad universalhäst utan just av farhåga för att icke remontuppfödarna skola få sälja, ty inför den där universalhästen tror jag vi få ställa oss ganska tveksamma med hänsyn dels till att den skall vara stor och grov, så att den kan gå framför plogen, och dels till att den skall kunna tjäna som kavallerihäst med allt vad därav fordras. Jag tror, att all hippologisk erfarenhet säger, att det där djuret är omöjligt att frambringa, och säkert är, att både kavalleristerna och de andra militärerna betacka sig för en sådan klumpig och tung häst. Och vad jordbrukarna beträffar så vilja de hellre hava kallblodiga hästar, som kosta mindre att uppföda och som äro mindre temperamentsfulla än de varmblodiga. Jag tror således, att vid tanken att söka framkalla en sådan häst, som skall duga till alla olika ändamål, skola vi i riksdagen icke fästa alltför stort avseende, så mycket mindre som det strider emot den ståndpunkt, som riksdagen en gång intagit i avseende på den varmblodiga hästaveln och dess understödjande.

*Anslag till
remontering.
(Forts.)*

Jag tror att i sak, med avseende på den stora frågan, herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet på ett så uttömmande sätt redogjort därför, supplerad av den siste ärade talaren, att jag ytterligare endast kan behöva yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Den siste ärade talaren behöver tydligen icke någon auktoritet för den sak han huvudsakligen uppehöll sig vid. I det här fallet tycks sakkunskap stå mot sakkunskap. Jag har icke sagt, att chefen för stuteriöverstyrelsen har av smak gått med på detta experiment att framalstra en ny hästtyp. Skulle jag fälla ett omdöme med hänsyn till det intryck han gjorde så skulle jag säga, att han med entusiasm talade om denna nya typ, vilken stuteriöverstyrelsen nu skulle försöka att få fram och som han hade mycket gott hopp om att man också kunde få fram under en icke alltför avlägsen tidrymd. Och herr Aaby Ericsson som hästman skulle helt säkert med tjusning hava hört den entusiasm, med vilken chefen för stuteriöverstyrelsen talade om de erfarenheter, som voro gjorda icke minst under de sista åren rörande denna hästtyp, som herr Aaby Ericsson nu på grund av sina åsikter eller sin sakkunskap i ämnet alldeles utdömt. På grund av det starka intryck jag fick av sakkunskapens framförande å avdelningen i statsutskottet, lutar jag dock fortfarande åt den åsikten, att det är bättre att hålla sig till den sakkunskapen än till herr Aaby Ericssons, som jag dock naturligtvis icke på något sätt vill underkänna. När det gäller sakkunskap på ett område, där jag icke själv förstår så mycket, söker jag mig emellertid till goda auktoriteter. Det är ju icke alla, som göra det.

Vad herr Widells anmärkning beträffar, att reservationen måste fullständigt hänga i luften, och att det blir svåra omkastningar, om icke utskottets utlåtande tages, så ber jag få säga, att reservationen hänger på riksdagens förfarande dessa år. Under det första året, som herr Widell nämnde, var det meningen att köpa ungefär 900 ersättningsremonter och andra året var det meningen att köpa 335 remonter, vilket riksdagen emellertid sedan höjde med 100—120 remonter. Nu är det ju också fråga om att köpa ungefär 500 remonter.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet hade också en underlig beräkning beträffande vad reservationen å remonteringsanslaget skulle räcka till. Han beräknar att med 1,700 kronor i medelpris per remont skulle dessa 200,000 kronor, som finnas i reservationen, räcka till mera än 120 remonter. Det går icke med vanlig enkel multiplikation att komma till sådana resultat, och jag tror icke, att den militära sakkunskapen har några särskilda multiplikationstabeller att hålla sig till i det fallet. Skall man beräkna remontpriset till 1,700 kronor, skall man också tillägga de 275 kronorna i transportkostnad och då blir det ett ännu mindre antal, som kan köpas för den summan. Jag antager emellertid, att utskottet räknat tämligen rätt med ett pris av 1,400 kronor per remont plus 255 kronor för transport- och andra kostnader, varför

det stannar vid ungefär 120 remonter. Jag har i alla fall förbisett, att medelpriset sänkes även för årets inköp till 1,300 kronor, men jag trodde verkligen, att den beräkningsgrund, som riksdagen ställde upp, skulle vara till ledning vid inköp av hästarna, och att detta reservationsanslag icke skall uttagas till sista öret. Hittills har det varit vanligt att reservation förekommit. Är det herr Widells mening, är det statsutskottets mening att man nu icke skall hava det som reservationsanslag utan taga ut varje öre? Ja, om så är, är hans resonemang riktigt i det fallet, men det är en förutsättning, som jag verkligen icke gjort, och därför faller tydligen beskyllningen att jag skulle hava gjort mig skyldig till ett ganska grovt förbiseende alldeles till marken. Om vi nu utgå ifrån den av herr statsrådet och herr Widell gjorda förutsättningen, att man skall bottenkrapa anslaget varje år, så att ingen reservation finnes, vad blir då följderna av den förutsättningen? Jo, att man under kommande år skaffar mera än 650 hästar, således mera än det antal, som statsutskottet anser behöfligt, men som herr statsrådet anser vara för lågt. Enligt herr Widells anmärkning emot herr statsrådets resonemang är 1,300 kronor som medelberäkning av priset på varje remont en ganska hög siffra. Vi fingo sådana upplysningar i statsutskottet från på hästprisens område mycket sakkunnigt folk — där sitta nämligen män, som hava stor sakkunskap i det hänseendet — att både majoritet och minoritet voro starkt betänkta på att beräkna medelpriset till 1,200 kronor per häst. Med den beräkningen skulle man ju ganska snart vara uppe i det behov, som herr statsrådet anser föreligga, d. v. s. det behov, som grundar sig på 1914 års härordning.

Jag tror ändå, att man får utgå ifrån att de av riksdagen gjorda beräkningarna få tjänstgöra som ledning vid inköp av remonter, och under sådana förhållanden blir det inga kastningar i fråga om inköp av remonter enligt reservanternas mening. Då blir det, i följd 500 remonter och i år 500 remonter, och då hava hästuppfödarna nu under övergångstiden något, som de med skäl kunna räkna på. Det är just dessa stora kastningar, som jag tror är det värsta från affärssynpunkt sett för remontuppfödarna. Hava de blott utsikt till något så när säker remonter, så betyder det icke så förfärligt mycket, ifrån deras synpunkt sett, om det blir 500 eller 650 remonter per år. De veta ungefär vad de hava att rätta sig efter tills försvarsrevisionen blir färdig och då vet riksdagen också, vad den skall rätta sig efter, då det gäller behovet ur försvarssynpunkt av en fast remonter.

Då herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet vände sig emot de siffror, som jag framförde, 650 och 500, såsom icke alls kommensurabla, måste det bero på ett förbiseende från herr statsrådets sida. Jag nämnde uttryckligen i början av mitt anförande, att det var ungefär 200 remonters skillnad både mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag och mellan utskottets och reservanternas förslag, så att jag vill frilaga mig från varje misstanke att hava försökt att på något sätt smussla med siffror, som icke äro fullt jämförbara med varandra.

*Anslag till
remontering.
(Forts.)*

Anslag till
remontering
(Forts.)

Det har även framkommit en anmärkning beträffande manskaps- tillgången för vården av hästarna nu och i fjol, och därvidlag vill jag nämna, att jag själv anförde ungefär de synpunkter, med vilka herr statsrådet ville bemöta mitt uttalande, men herr statsrådet kom dock icke ifrån att eftersom de värnpliktiga vid kavalleriet nu inkallas i två grupper, så blir varje grupp tydligen mindre än vad hela manskapsstyrkan skulle hava varit enligt den gamla ordningen. Det är ju synnerligen angenämt, ifall denna stora brist på något sätt kan fyllas. Kan den fyllas fullständigt, så mycket bättre, men jag tror ändå, att det finns åtskilliga skäl — enligt de uttalanden, som gjordes under debatten i fjol — som tala för att manskapstillgången icke är så pass stor, att man utan någon våda för övningarna kan hava det stora hästantal, som vi för närvarande hava vid armén.

Beträffande den långa tiden, som skulle förflyta, innan den av chefen för stuteriöverstyrelsen i utsikt ställda nya hästtypen skulle förefinnas, tror jag visst på vad herrarne säga, att det dröjer 15 å 20 år, innan denna förändring är fullt genomförd. Men vi hava väl ett hästmateriel under dessa 15 å 20 år också. Eller är det möjligen på det sättet, att innan denna förändring blivit fullt genomförd, alla mellanliggande generationer av hästar skulle vara odugliga för ifrågavarande ändamål? Som sagt, min bristande sakkunskap gör, att jag icke vet, om det är på det sättet, men det skulle vara högst underbara förhållanden inom hästuppfödningen, som skulle kunna åstadkomma sådana resultat.

Jag finner icke några skäl anförda, som kunna föranleda mig att i någon mån frångå det yrkande, jag förut framställt, utan jag ber att få vidhålla detsamma.

Herr statsrådet H a m m a r s k j ö l d: Med anledning av den senaste talarens yttrande skall jag anhålla att få säga några ord.

På grund av vad den ärade talaren yttrade om det antal hästar, som med anledning av riksdagens beslut kommer att inköpas innevarande år, skall jag tillåta mig att läsa upp statsutskottets motivering beträffande remonteringsförslaget på tilläggsstaten. "Då medelpriset vid inköp av remonter synes utskottet numera kunna sättas väsentligt lägre än såväl det år 1920 antagna som ock det nu av motionärerna föreslagna medelpriset samt enligt utskottets mening icke behöver överstiga 1,400 kronor, torde det redan härigenom vara tydligt, att det för innevarande år anvisade beloppet är tillräckligt för att inköpa ett större antal remonter än som ursprungligen avsetts."

Förra årets riksdag beslöt att i år 335 ersättningsremonter skola inköpas för ett medelpris av 1,900 kronor och anvisade härför 636,500 kronor. Utskottet har nu sagt, att man icke behöver räkna med ett remontpris, som överstiger 1,400 kronor. Använder man då de redan beviljade 636,500 kronorna till att köpa remonter efter ett pris av 1,400 kronor, får man ett remontantal, som väsentligt överstiger det förra året beräknade av 335.

När det sedan gäller att använda reservationerna å remonterings-
anslaget behöver man icke räkna med högre medelpris för remonter än
1,400 kronor vid beräkning av härå belöpande remontantal. Läger man
i hop dessa båda siffror kommer man till ett antal av omkring 600 re-
monter.

*Anslag till
remontering
(Forts.)*

Herr Widell: Herr greve och talman! Efter herr statsrådets
och chefens för försvarsdepartementet bemötande av den nästföregående
talarens anförande kunde jag egentligen hava avstått från ordet, men då
den ärade talaren har återopat ett yttrande, som i statsutskottets första
avdelning fällt av chefen för stuteriöverstyrelsen, så anser jag mig
böra meddela kammaren, att jag icke av detta yttrande har fått samma
intryck som herr Olsson. Jag tror icke, att det uttalandet på något
sätt kan anses strida emot vad den ärade talaren på Kronobergsbänken
nyss yttrade.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman, mina herrar!
Det är icke min mening att avslöja vad som försiggått inom försvars-
revisionen, men utan att gå tystnadsplikten för nära, kan jag dock säga,
att den allmänna meningen tyckes vara enig om en medskrivning av
vårt försvarsväsende. Sedan kunna ju meningarna bli delade om hur
långt denna skall gå. När nu emellertid detta absoluta faktum står i
utsikt, varför skulle man då icke kunna göra vissa prutningar och be-
sparingar, där detta kan vara möjligt, utan att man ändå i nämnvärd
mån försvagar det försvar, vi hava? Riksdagen har redan godkänt en
sådan princip genom att låta en del kasernbyggen vila i avvaktan på
den utredning, som försvarsrevisionen kan komma att framlägga en
gång. Här kan det göras en besparing på 300,000 kronor. Vi söka
med ljus och lykta överallt efter att kunna göra besparingar.

Nu kan någon säga, att vi måste köpa dessa remonter med hänsyn
till hästuppfödarna. Ja, överallt äro tiderna tryckta, det ekonomiska
läget är svårt. Varför kan man icke tänka sig en besparing även här?
Det kan väl icke vara riktigt, att riksdagen beslutar köpa remonter bara
därför att man skall tillfredsställa hästuppfödarna? Man måste även
taga i betraktande, huruvida man behöver dessa remonter eller icke.
Man kan ju icke köpa dem den ena dagen för att kassera dem den
andra.

Herr statsrådet har sagt, att om det blir en sådan olikhet i inköp,
så medför detta, att hästdressyren ställer olika krav olika år. Ja även
inför den utsikten tycker jag verkligen, att man bör göra den besparing,
som här ifrågasättes. Vi hava nyss haft en principdebatt om det finansi-
ella läget. Överallt, när det gäller allmänna ord, är man ense om att driva
sparsamheten så långt som möjligt, men så snart man kommer in i de-
taljer, så synes var och en vilja hava sitt. Man synes då vilja glömma
konsekvenserna. För min del anser jag, att man bör vidhålla denna
sparsamhet i alla avseenden och icke minst i det avseende det nu
gäller.

Anslag till
remontering.
(Forts.)

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson, Gustaf: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att göra en invändning gent emot herr försvarsministern, då han betonade, att det för dem, som uppföda dessa remonter, vore av vikt, att riksdagens beslut kommer att fattas i enlighet med utskottets förslag, därför att det tager 3 à 4 år, innan en remont blir fullt färdig, och remontuppfödarna då med hänsyn till framtiden äro i behov av ett sådant besked, som det här beslutet skulle innebära.

Under sådana förhållanden anser jag det vara klokast av riksdagen att säga ifrån på förhand, så att icke remontuppfödarna ordna sin remontuppfödning med hänsyn till ett så stort inköpsantal, som vid detta tillfälle föreslås. Efter världskrigets slut hava alla stater varit eniga om att inskränkningar i försvarsanordningarna måste komma till stånd, både i vårt land och i de stora nationerna. Och det är väl icke någon, som tror, att man i längden kommer att godkänna, att, vad den skånska provinsen beträffar, tre stycken kavalleriregementen skola vara förlagda på endast några mils avstånd från varandra. Klart är, att dessa inskränkningar, som komma att ske, måste återverka även på behovet av remonter. Med hänsyn därtill tror jag klokheten bjuder, att vi antaga reservationen och därigenom hindra en uppfödning av remonter, som sedan icke har möjlighet att vinna avsättning med hänsyn till de nya anordningar, som kunna komma att bli en följd av försvarsrevisionens beslut.

Aldrig har jag hört, att man i ett sådant fall som detta egentligen tagit skada av att besluta något mindre. Om så skulle behövas, komme det nog i allt fall att bli uppfödande av remonter i tillräckligt antal sedermera, och det ligger då icke alls någon fara i att man från början inriktar sig från den utgångspunkten att ej så många remonter behövas.

Man bör se till, att man får ned försvarskostnaderna efter världskrigets avslutande och icke vidtager åtgärder, som kunna på något som helst sätt i landet göra intryck av att man på det området kan räkna med en återgång till förutvarande förhållanden. Och på grund härav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av de socialdemokratiska reservanterna avgivna reservationen.

Herr statsrådet Hansson: Den föreliggande frågan berör ju lantushållningen så mycket, att jag skall be att få med några ord peka på vissa förhållanden, som kanske ej äro så allmänt kända. Krigsåren omfattade en tid, då den varmblodiga aveln trängdes starkt tillbaka i vårt land. Detta beroende därpå, att vi under dessa krigsår visserligen kunde exportera hästar, men icke just varmblodiga. Följden har blivit, att den kallblodiga aveln har utvecklats sig starkare än den varmblodiga. Vi ha en framstående ardenneravel i södra Sverige, västra Sverige och flere mellansvenska provinser. Den har gått ytterligare framåt. Och

vidare har den nordsvenska hästen, som vi med glädje och tillfredsställelse se gå allt mera framåt i Norrland, utbrett sig nedåt, överallt på den varmblodiga avelns bekostnad.

*Anslag till
remontering
(Forts.)*

Här ha anförts flere siffror från stuteriöverstyrelsen. Jag skall be att få belysa den föreliggande frågan med ytterligare ett par dylika. För några år sedan hade vi i Sverige 250 varmblodiga ston, som voro premierade i A-klassen, alltså som nummer ett. Sista året kunde vi ej i riket visa upp mer än 70 dylika ston. Detta visar, att den varmblodiga aveln gått starkt tillbaka. Det kan bli så, att denna tillbakagång ytterligare skärpes, för så vitt statens inköp av remonter år för år går tillbaka. Det har sagts av reservanterna, att man ej gärna vill pruta, och att när man kommer till det enskilda fallet så glömmar man konsten. I detta fall, har man, såvitt jag uppfattat situationen, prutat från 865 till 650 remonter, som föreslagits till inköp för nästkommande år. Med de utgångspunkter jag här angivit vill jag hemställa till kammaren att godkänna utskottets förslag. För mig ha förelegat förslag till andra åtgärder för främjande av den varmblodiga aveln innevarande år. Det har förekommit skäl sådana, att jag ej kunnat lägga dessa förslag på riksdagens bord, men därför är jag angelägen om att, när denna fråga diskuteras, hemställa om att prutningen ej blir så stor, att därigenom nya svårigheter uppstå för den varmblodiga avel, som vi fortfarande måste söka uppehålla i vårt land.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Ja, jag ber i korthet att få säga, att när från avdelningen inom statsutskottet förelåg förslag dels av inköp av 650 remonter eller av det antal, som nu upptages i reservationen, så hemställde jag till båda parterna, huruvida man ej skulle kunna vinna enighet om siffran 600. Ett skäl för mig var, att den siffran hänförde sig till ett alternativ, som man kan säga i viss mån varit under övervägande inom försvarsrevisionen, varjämte på den siffran kunde fullt och helt stödjas det tal om kontinuitet i remontanskaffningen, som reservanterna oriktigt anföra till förmån för det av dem föreslagna antalet. Jag ansåg, att man skulle kunna tillgodose det oundgängliga behovet med detta antal, och jag trodde, att man skulle kunna vinna enighet därom. Då svarades emellertid från reservanternas sida, att man *vill* ha en lägre siffra än utskottet och därmed punkt. Under sådana förhållanden fanns det ej någon möjlighet eller anledning — då siffran 650 ju icke ligger alltför långt från siffran 600 och sålunda närmade sig den beräkning, jag för min personliga del gjort, — att gå på ett annat förslag än dessa 650, vilka, herr Nilsson i Kristianstad, ju representerar en betydande nedsättning i förhållande till det antal remonter, som behövde köpas, därest man skulle följa 1914 års remonteringsplan.

Jag tillåter mig sålunda att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Beträffande det av herr Ekman lämnade meddelandet, att han från reservanthåll fått den upplysningen, att

Anslag till
remontering.
(Forts.)

vi "ville ha en lägre siffra", så är det möjligt, att han fått den upplysningen av någon. Men då jag satt vid sidan av honom hela tiden vid det tillfälle, då frågan diskuterades i utskottet, och han vände sig till mig och begärde upplysning, så har jag litet svårt att förstå, varifrån han fått den upplysning, varom han talat. Min upplysning var, att vi ville försöka få *den lägre siffran*, d. v. s. den, som vi hade gått in för — det hette ej alls generellt: *en* lägre siffra. Jag får säga, att beträffande den ifrågavarande upplysningen är det en väsentlig skillnad mellan den form, i vilken han fått den från mig, om nu jag lämnat honom den, och den form, i vilken den framfördes av herr Ekman.

När vi vidare beskyllas för att gå svårt fram ifråga om kontinuiteten, så kan jag ej finna det. Och vad min och herr statsrådets tvist om multiplikationstabellen beträffar, så får jag säga, att när herr statsrådet räknar 143 remonter för 200,000 kronor med ett pris av 1,400 kronor, så är det riktigt, ifall han får transport- och depåkostnader för dessa 143 remonter för ingenting, medan sådana kostnader för alla andra remonter beräknas till 255 kronor stycket. Bara den saken höjer ju priset på remonterna med åtminstone en 20 %.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet sade, att man kunde befara, att antalet av dessa premierade ston, som han omnämnde, kunde gå ytterligare tillbaka, ifall man nöjde sig med en remontering i den omfattning, som reservanterna här föreslå. Ja, allt kan ju tänkas, och detta kan också tänkas, men om blott remonteringen är kontinuerlig, skall nog det antal hästar kunna skaffas här i landet, som behöves.

Det, som emellertid just vid denna riksdag är det viktigaste, nämligen att spara där inga övertygande skäl finnas för att man åstadkommer skada genom besparingar, det bör man ej förbise, som riktigt är framhållet av representanten på Malmöbanken. Här ha vi tillfälle att göra en besparing på i det närmaste $\frac{1}{3}$ miljon kronor utan att, så vitt jag kan se, försvaret på något sätt tar skada, och det skälet torde väl ändå vara det viktigaste, när det gäller ståndpunktstagande i denna fråga.

Herr Nilsson, Gustaf: Jag har uppkallats att begära ordet egentligen då jordbruksministern kom försvarsministern till hjälp. Jag måste för min del säga ifrån, att om man skall anlägga en sådan synpunkt, som jordbruksministern gjort, på denna fråga, att man skulle inköpa detta större antal remonter för att uppmuntra den varmblodiga hästaveln här i Sverige, så tror jag ur åtskilliga synpunkter, att man på dylikt sätt skulle kunna motivera avsevärda anslag. När det gäller att behandla frågan om inköp av remonter får man se frågan som en anslagsfråga för militärt ändamål, som en fråga, som rör försvarsväsendet, och ej som en fråga, som rör hästaveln i riket. Och jag kan ej finna, att jordbruksministerns synpunkt, att man skulle befrämja hästaveln genom bifall till utskottets förslag, är något välgrundat motiv. Herr jordbruksministern kan också räkna ut, att den varmblodiga häst-

avelns tillbakagång ej är beroende uteslutande på, att det ej köpts in tillräckligt många remonter, utan också på den mängd lyxbilar, som tillkommit här i Sverige, och som göra, att ett stort antal hästar, som förut användes för vagnsändamål, numera ej komma till användning. Jag tror, att alla skäl, ej minst sparsamhetsskäl tala för att bifalla reservationen, till vilken jag ännu en gång yrkar bifall.

*Anslag till
remontering.
(Forts.)*

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Ja, den siste ärade talaren sökte övertyga kammaren om, att remontinköpen här i landet verkställas huvudsakligen för att gynna jordbruket. Ingen torde väl emellertid vara frestad att tro, att så är förhållandet. Givetvis har man ej ursprungligen uppsatt kavalleriregementen här i landet för att jordbruket skulle få avsättning för remonter, men man har naturligtvis ansett, att det vore ur försvarssynpunkt riktigast och säkrast, om man kunde få remontuppfödning till stånd inom landet, och därför har man sedan årtionden försökt att på alla sätt uppmuntra denna hästavel. Man har gjort det bland annat genom att fastställa ett inköpspris, som skulle någorlunda täcka uppfödningsekostnaderna. Det har emellertid ej satts alltför mycket i överkant, varför denna produktionsgren i regel ej varit så synnerligen lönande. Man har även försökt att hålla intresset uppe på andra sätt, man har genom premiering, genom utställningar och annorledes försökt att uppmuntra jordbrukarne till att hålla produktionen uppe och framställa en utmärkt kvalitetshäst inom landet. Nu vill man sedan vi fått ett gott material och fastän ett stort antal remonter fått gå och vänta på inköp, på detta liksom på andra områden för närvarande gå hastigt tillbaka. Tydligt är, att de, som ägnat sig åt denna produktionsgren, då komme att lida avsevärda förluster. Man har väl ändå ej riktigt klart för sig, vilket hästantal man behöver för armén, och innan man fastslagit detta och innan man har klart för sig, hur stor nedsättningen skall bli, om det nu över huvud taget är tillrådligt att göra en nedsättning, så är det uppenbarligen ej skäl att göra en alltför hastig cmkastning med risk att förstöra det goda material, som finnes inom landet. Jag tror verkligen, att utskottet gjort tillräcklig nedprutning, och det finnes ej någon anledning att följa de socialdemokratiska reservationerna i denna fråga, utan jag hoppas, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan, till vilken jag anhåller att få yrka bifall.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den föreliggande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen, och förklarade sig finna den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr Olsson, Oscar, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Anslag till
remontering-röstar
(Forts.)

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 40,

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 55.

Statsbidrag
till vissa se-
mester- och
vilohem.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till semester- och vilohem för viss personal vid post- och telegrafverken.

Uti en till riksdagen avlåten, den 4 februari 1921 dagtecknad proposition (nr 64), vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:ts, under återopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, dels att till svenska postmannaförbundet finge under i statsrådsprotokollet angivna villkor av postmedel under år 1921 utbetalas ett belopp av högst 30,000 kronor för utvidgning av förbundets semesterhem å Charlottenborg i Kungsbarkarö socken av Västmanlands län, dels ock att till Gävle rikstelefonisters vilohemsförening utan personlig ansvarighet finge av telegrafverkets medel under nämnda år utbetalas ett belopp av högst 40,000 kronor såsom bidrag till kostnaderna för ett vilohem vid Hosjö anhaltstation å järnvägslinjen mellan Gävle och Falun.

I det föreliggande utlåtandet hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte medgiva,

a) att till svenska postmannaförbundet finge under i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 4 februari 1921 angivna villkor av postmedel under år 1921 utbetalas ett belopp av högst 15,000 kronor för utvidgning av förbundets semesterhem å Charlottenborg i Kungsbarkarö socken av Västmanlands län;

b) att till Gävle rikstelefonisters vilohemsförening utan personlig ansvarighet finge av telegrafverkets medel under nämnda år utbetalas ett belopp av högst 25,000 kronor såsom bidrag till kostnaderna för ett vilohem invid Hosjö anhaltstation å järnvägslinjen mellan Gävle och Falun.

Herr Julin: I statsutskottets föreliggande utlåtande nr 41 före-

slår utskottet, att riksdagen måtte medgiva vissa anslag till två semester-*Statsbidrag till vissa semester- och vilohem.*
hem vid kommunikationsverken, ett inom postverket och ett vid telegraf-
verket. Det är ju alldeles klart, att med det nuvarande finansiella läget
det ej varit statsutskottet möjligt att gå med på allt, som begärts, utan
statsutskottet har i vanlig ordning nedsatt beloppen, och därom är kan-
ske ej så mycket att säga, om man nu särskilt håller sig till det semester-
hem, som förefinnes inom postverket, och som jag känner till. Jag fin-
ner nämligen, att statsutskottet för sin del yrkar på ett anslag tillräck-
ligt stort för att den nybyggnad, som här ifrågasättes, verkligen skall
komma till stånd. Visserligen kommer den att med det lilla anslag, som
här nu föreslås, 15,000 kronor, sluka semesterhemsföreningens alla be-
sparingar, men det blir väl semesterhemsföreningens sak att taga nya tag
och försöka fylla sin kassa igen och vara glad för det anslag den redan fått.

Jag vänder mig sålunda ej mot klämman, utan mot den högst märk-
liga motivering, som utskottet kommit med och som jag anser mig böra
rikta en invändning mot med några ord för att påpeka, att utskottet här
hemställer, att riksdagen bör göra en mycket tvär kastning från den
ståndpunkt riksdagen förut har intagit i frågor liknande denna. Det
förhåller sig ju så, att arbetet i kommunikationsverken är av den natur,
att det är mycket uppsplitande för en stor del av personalen. För alla
kommunikationsverk är det gemensamt, att arbetet måste fortgå dygnet
runt. Det gör, att en mycket stor del av personalen får arbeta på tid,
som är mycket pressande. Dessutom kräver ju arbetets natur, att det
måste utföras i lokaler, som, just på grund av arbetets natur, ej alltid
äro möjliga att iordningställa så hygieniska, som önskligt vore. Allt
detta gör ju, att kommunikationsverkens personal ofta nog får minskad
motståndskraft och drager på sig ohälsa under arbetet. Detta har också
riksdagen beaktat. När tjänstemännen försökt att genom inrättande av
semesterhem för sig möjliggöra rekreation under den tid, under vilken
statsmakterna genom semesters beviljande lämnat dem tillfälle att rekree-
ra sig, så har riksdagen också förhjälpt till dessa semesterhem, så att
tjänstemännen fått tillfälle att på rätt sätt begagna sin semester. I det
stycket har riksdagen varit mycket frikostig mot telegrafverket, då dettas
personalbestånd torde vara det, som har minsta förmågan att stå emot
pressningarna. Minst har man givit åt statens järnvägar, då man där
har fria resor och tack vare dem lättare tillfälle att använda sin semester
till rekreation. Mitt emellan kommer postverket, där emellertid bidragen
hittills varit små, i det statsmakterna beviljat 5,000 kronor om året för
att tjänstemännen, oberoende av var de bo i landet, skulle kunna utan
större kostnad resa till det av dem själva upprättade semesterhemmet.
Nu kommer emellertid utskottet och säger, att genom den nya löneregle-
ringen vid kommunikationsverken lönerna blivit sådana, att statsmakterna
nu ej längre behöva taga sådan hänsyn. Utskottet slutar med att säga sig
anse, att bidrag till möjligen uppkommande nya ändamål av ifrågavarande
slag icke böra utgå, d. v. s. utskottet vill alltså, att riksdagen genom sitt

*Statsbidrag
till vissa se-
mester- och
vilohem.
(Forts.)*

beslut i dag skall fullständigt avklippa alla möjligheter för sådana här semesterhem att ytterligare få några anslag.

Då jag ej alls tror, att det varit utskottet möjligt att pröva frågan ingående, utan utskottet helt visst endast prövat den fråga, som nu närmast föreligger, ur finansiell synpunkt och därvid kommit till ett visst resultat, så skall jag, utan att påkalla någon ändring i själva utskotts-klämman, dock yrka, att ur utskottets motivering måtte strykas allt, som kunnat giva utskottet anledning att mot slutet av sitt yrkande på sidan 3 närmast före klämman säga: "Utskottet, som således anser, att bidrag till möjligen uppkommande nya ändamål av ifrågavarande slag icke böra utgå", ävensom att dessa nu citerade ord måtte utgå. Om de orden utgå, så finnes ju ej någon anledning att behålla de två första styckena av utskottets motivering.

Jag får alltså yrka bifall till utskottets förslag med ändring av motiveringen på sätt jag nu angivit.

Herr L i n d b l a d: Herr talman, mina herrar! Den föregående talaren har ju ej vänt sig mot utskottets utlåtande i annan mån än att han vill ha struken bort en passus i motiveringen, där utskottet har uttalat, att "bidrag till möjligen uppkommande nya ändamål av ifrågavarande slag icke böra utgå". Utskottet har haft denna fråga till mycket ingående behandling och därvid kommit till den uppfattningen, att ett fortsättande med anslag sådana som dessa omöjligen kan stanna vid rimliga proportioner. Likaväl som telegrafverket, postverket och järnvägen anse sig böra framkomma med krav på anslag för sådana ändamål, så kunna även de civila ämbetsverken komma med sådana, och det skulle utan tvivel medföra konsekvenser i finansiellt avseende, som utskottet åtminstone ej för närvarande ansett sig kunna gå in för. Jag tror också, att det finnes andra vägar för de ifrågavarande verken att få sina semesterhem ordnade, än genom direkta statsanslag, och därigenom skulle ju, som sagt, undvikas de konsekvenser, som utskottet fruktat för. Postmannakåren har för sådant ändamål fått tillåtelse till lotterier, som inbragt 225,000 kronor, och det är för sådana medel, som den kunnat upprätta sitt vilohem. Ingen påstår ju annat, än att det är önskvärt, att dessa vilohem kunna finnas för de olika verken, men att staten skulle så engagera sig med direkta anslag för dessa vilohem, som man gjort början till genom anslagen till postverket och telegrafverken, det skulle, efter vad utskottet funnit, medföra konsekvenser av sådant slag, att de ej för närvarande kunna överskådas. Det finnes en hel mängd andra och liknande anslag på åtskilliga av huvudtitlarna, som ha blivit beviljade under en tid, då miljonerna rullade lätt in i statskassan, men som jag tror vi bli tvungna att förr eller senare sätta stopp för, ty först och främst bör man naturligtvis se till, att utgifter undvikas, som ej äro oundgängligen nödvändiga, och som man över huvud taget kan, utan att rubba statsverkets gång, komma ifrån. Och då förefaller det mig, som om det här föreligger sådana utgifter, som man bör försöka komma ifrån från

statens sida, då här tydligen på annan väg möjligheter kunna beredas för de behov, som föreligga från de olika personalgruppernas sida. Det är som sagt ingen, som ej behjärtar deras uppoffringar i detta avseende, och vad som kan göras utanför direkta anslag tror jag kan bli tillräckligt för upprätthållandet av vilohemsverksamheten. När vi diskuterade denna fråga i statsutskottet så var det naturligtvis röster, som höjdes för, att man ej skulle säga klart ut vad som var meningen, men å andra sidan ansågs det, att läget var sådant, att det var bra mycket bättre att säga ifrån, så att det förstods av alla andra, som till äventyrs kunde vilja inkomma med krav på dylika anslag, att sådana ej för framtiden kunde lämnas, därför att den finansiella ställningen ej är sådan, att vi kunna gå in för sådana anslag. Jag tror därför, att det är riktigt, som utskottet har gjort, och jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Statsbidrag
till vissa se-
mester- och
vilohem.
(Forts.)*

Herr Julin: Herr talman! Det förefaller nästan, som om man skulle vilja påstå, att detta anslag vore ett fullkomligt improduktivt anslag. Det är väl ändå att märka, att genom dessa anslag möjliggöras ju betydande nedsättningar i de anslag för sjukledigheter, som förekomma inom verken.

Jag har ej något annat nytt att tillägga nu, men det har blivit påpekat för mig, att det yrkande jag nyss gjorde, ej leder till det resultat jag önskade. Jag skall därför be att få ändra mitt yrkande därhän, att i utskottets motivering allenast göres den ändring, att i sista stycket före klämman, där det står: "Utskottet, som således anser, att bidrag till möjligen uppkommande nya ändamål av ifrågavarande slag icke böra utgå", orden "*icke böra utgå*" måtte ändras till *icke i regel böra utgå*, d. v. s. alldeles samma uttryck, som förekommer i första stycket på sid. 3 näst sista raden.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att beträffande det nu föredragna utlåtandet, utom beträffande motiveringen, var till han ville återkomma efteråt, endast yrkats att vad utskottet hemställt skulle bifallas.

På gjord proposition bifölls detta yrkande.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats, av herr Julin, att utskottets uttalanden skulle godkännas med den ändring, att i sista stycket mellan orden "icke" och "böra" insattes orden "i regel".

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets motivering samt vidare på bifall till herr Julins yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Ang. laga
domstol i
brottmål.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om viss ändring i gällande bestämmelser om laga domstol i brottmål.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 207, som behandlats av första lagutskottet, hade herrar *Björkman* i Norrköping, *Kant*, *Falk* och *af Ekenstam* hemställt, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av bestämmelserna i avseende å laga domstol i brottmål, att under i huvudsak i motiveringen angivna förutsättningar rannsaking och dom skulle kunna ske vid annan domstol, än där den brottsliga gärningen ägt rum.

I det nu föreliggande utlåtandet hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av ifrågavarande motion, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida och under vilka förutsättningar vid sammanträffande av brott, begångna inom skilda domstolars domvärjo, rannsaking och dom skulle äga rum vid allenast en av dessa domstolar, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herr *Hederstierna*, som, med instämmande av herrar *Rogberg* och *Engberg*, anförde: "I likhet med utskottets majoritet anser jag det vara önskvärt att en ändring äger rum i fråga om det i motionen berörda förfarings sättet. Men däremot kan jag icke finna att behovet av samma ändring är av så brådskande natur, att icke densamma kan uppskjutas till dess frågan om hela straffprocessens omgestaltning föreligger till avgörande. Att göra småfrågor av förevarande art till föremål för behandling av processkommissionen måste komma att verka förryckande på kommissionens arbete och synes endast böra ifrågasättas i trängande undantagsfall. Något sådant föreligger icke enligt min mening uti förevarande avseende, och hemställer jag därför, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda."

Herr *Rogberg*: Herr talman! Ett mål i allmänhet och således även ett brottmål bör naturligtvis handläggas vid den domstol, som får anses mest lämpad att tillgodose sanning och rätt i saken. Såvitt angår brottmål, blir detta naturligtvis i regel den domstol, under vars domvärjo gärningen blivit begången, domstolen i gärningsorten. Detta är också svensk rätts ställning i denna fråga. Men med den ordning, som således hos oss är rådande, kan det naturligtvis icke undvikas, att en person, som begått brott under ett flertal domstolars domvärjo samt häktas och rannsakas, måste forslas från den ena domstolen till den andra med därav följande lidande för honom själv, besvär för domstolarna och utgifter för statsverket. Då frågar man sig: Skall icke denna olägenhet

kunna undvikas? Skulle man icke kunna ställa det så, att den, som begått ett flertal brott under olika domstolars domvärjo bleve för samtliga rannsakad vid en av dessa domstolar? Detta är, såsom herrarna nog veta, en gammal fråga, men frågan är knappast möjlig att lösa. Man kan tänka sig undantagsfall, då en domstol bör kunna rannsaka och döma över brott, begångna jämväl under andra domstolars domvärjo, och motionärerna hava i sin motion hänvisat till de omständigheter, under vilka sådant lämpligen borde förekomma. Men om man skulle vilja giva motionärerna rätt i vad de hava föreslagit, blir deras förslag sannerligen dock icke i någon mån praktiskt. Motionen är, kan man säga, icke praktisk; den avser vad som måste bliva sällsynta undantag.

*Ang. laga
domstol i
brottmål.
(Forts.)*

Men det kan ju vara en sak för sig. Är en motion mindre praktisk, må den väl ändå genomföras, därest saken i och för sig är god och tillika lätt kan genomföras. Men detta är icke förhållandet i förevarande fall; och det beror på två omständigheter. Den ena är, att det över huvud taget är svårt att genomföra partiella reformer på processens område, och den andra sammanhänger därmed, att ännu i den dag, som i dag är, åklagarmakten här i landet är i viss mån svagt organiserad.

För övrigt vill jag framhålla, att den nu arbetande processkommissionen för närvarande är sysselsatt med straffprocessen och följaktligen obedd torde hava sin uppmärksamhet fäst på saken.

Då kan man slutligen säga, att även om motionen i och för sig är av mindre betydelse och även om motionens yrkande icke är lätt att genomföra, bör saken genomföras nu, därför att den är av brådskande beskaffenhet. Men det kan man verkligen icke anse, att den är. För egen del anser jag — och det är för mig huvudsaken till min och de andra reservanternas ståndpunkt i denna sak — att riksdagen bör så litet som möjligt störa processkommissionen i dess arbete med frågor av jämförelsevis mindre vikt. Processkommissionen har efter min uppfattning under de första åtta åren av sin verksamhet icke arbetat under fullt lyckliga förhållanden. Processkommissionen började, såsom herrarna veta, sin verksamhet år 1912. Processkommissionen bestod till en början av herr Hellner med biträden. De första åren av kommissionens verksamhet användes, såsom naturligt var, till åtskilliga studier, till uppsättande av grunderna för och av utkast till varjehanda reformer på processens område. Så kom år 1917, då herr Hellner kallades till högre värv än det han då innehade. Han fick till efterträdare regeringsrådet Falk, och på honom fästes ju stora förhoppningar. Men dessa förhoppningar gingo icke i uppfyllelse, då Falk avled efter ett par års verksamhet i processkommissionen. Nu är det all anledning antaga, att processkommissionens verksamhet skall fortgå med all den raskhet, som man kan begära i denna stora och svåra sak; men vi böra ej störa kommissionen.

För övrigt anser jag, att utskottet egentligen självt står på samma ståndpunkt som reservanterna. Utskottet har nämligen icke bestämt

Ang. laga
domstol i
brottmål.
(Forts.)

begärt, att åtgärder skola vidtagas med anledning av motionen, utan hemställt om sådana, därest det vore möjligt, och vill överlämna till Kungl. Maj:t att avgöra, om någonting verkligen bör företagas med anledning av utskottsskrivelsen. Med hänsyn till det föga bestämda yrkande som utskottet sålunda framställt och utskottets egen försiktighet i motiveringen, finner jag snarare alla skäl föreligga att icke avlåta någon skrivelse.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr A l e x a n d e r s o n: Herr talman! Jag skall icke säga många ord till försvar för utskottets hemställan. Den har ju omfattats av nästan alla utskottets ledamöter, och då detta ärende i dag förekom i andra kammaren, blev det visserligen votering, men denna utföll — enligt vad man sagt mig — så, att utskottets hemställan bifölls med 132 röster mot 14. Jag hoppas, att proportionen mellan förslagets vänner och dess motståndare skall ställa sig ungefär på samma sätt i denna kammar!

Den ärade reservant, som nyss hade ordet, försökte bekämpa utskottets hemställan med ganska kända taktiska medel. Han måste till en början vitsorda, att såväl motionen som utskottets hemställan voro synnerligen måttfullt hållna i avseende på omfattningen av vad man begär, men han försökte göra gällande, att till följd härav skulle förslagets genomförande komma att sakna praktisk betydelse. Jag vill emellertid nämna, att under andrakammardebatten i dag meddelade en av motionärerna, borgmästare Björkman i Norrköping, en statistik för Norrköpings stad angående verkningarna av en lagändring i den omfattning motionärerna avsett. Det har befunnits, att under de senare åren hade i Norrköping omkring 30 procent av samtliga mål mot häktad person varit sådana, då man måst företaga transport av den eller de häktade. Under ett av de ifrågavarande åren hade det sålunda varit 25 mål av 75, där den eller de häktade hade måst skickas från domstol till annan, och den nämnde talaren hade funnit, att av dessa 25 var det i själva verket endast 3, som *icke* voro av den enkla beskaffenhet, att de hade fallit under motionsyrkandet; med de 22 övriga var detta däremot fallet. Jag tror således, att det är alldeles oriktigt att säga, att den praktiska innebörden av den föreslagna lagändringen skulle bli ringa, därför att man på ett klokt och försiktigt sätt avgränsar fallen, så att det skulle bli i stort sett endast de brottmål, däri erkännande förekommit, som skulle komma att avdömas vid domstol i annan ort än där brottet begåtts.

För det andra erkände den ärade reservanten att risken för att processkommissionen skulle komma att få för mycket arbete med denna sak, så att den skulle komma att hindras att ägna sig åt sin egentliga uppgift, också hade undanröjts av utskottet, i det att utskottet framhållit, att det är endast under förutsättning, att det *icke* behöver verka förryckande på processkommissionens arbetsplan, som man begär utredning och förslag i ämnet. Men han invänder, att i så fall det ju vore

stor sannolikhet för att det icke blir något resultat av skrivelsen. Utskottet har varit av en motsatt mening. Utskottet är nämligen övertygat om att en utredning och ett förslag skulle med största lätthet kunna åstadkommas inom justitiedepartementet själv eller av departementet i samarbete med processkommissionen, utan att det behöfde taga någon nämnvärd tid eller något nämnvärt arbete för kommissionen. Med hänsyn därtill har också utskottet ansett sig äga fullt skäl för den hemställda utskottet gjort.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna utskottets hemställda.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det föreliggande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

*Ang. laga domstol i brottmål.
(Forts.)*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckt motion om borttagandet av censusbestämmelserna i fråga om valbarhet till riksdagens första kammare.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 268, hade herr *Venerström* hemställt, att riksdagen ville såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande ändrade lydelse av § 9 i riksdagsordningen:

"Till ledamot i första kammaren kunna endast väljas i kommunernas allmänna angelägenheter röstberättigade män och kvinnor, som uppnått 35 års ålder."

Om borttagande av censusbestämmelser beträffande första kammaren.

Konstitutionsutskottet hade i det föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen med bifall till förevarande motion måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag till ändrad lydelse av § 9 riksdagsordningen.

Nuvarande lydelse:

§ 9.

Till ledamöter i första kammaren kunna endast väljas män och kvinnor, som uppnått trettiofem års ålder samt äga och minst tre år näst före valet ägt fastighet till taxeringsvärde, ej understigande femtiotusen riksdaler, eller ock till staten skatta samt under tid, som nyss är sagd, skattat för minst tretusen riksdaler årlig inkomst. Kommer riksdagsman, efter

Om borttagande av censusbestämmelser beträffande första kammaren. (Forts.)

det han blivit vald, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i kammaren, frånträder han sin befattning.

Föreslagen lydelse:

§ 9.

Till ledamöter i första kammaren kunna endast väljas i kommunernas allmänna angelägenheter röstberättigade män och kvinnor, som uppnått trettiofem års ålder. Kommer riksdagsman, efter det han vald blivit, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i kammaren, frånträder han sin befattning.

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer:

1) av herr *Clason*, vilken med instämmande av herrar *Reuterskiöld* och *Persson* i Fritorp, *Starbäck* och *Gustafson* i Kasenberg hemställt, att utskottet skulle avstyrka förevarande motion;

2) av herr *K. J. Ekman*, som på angivna skäl hemställt om avslag å motionen;

3) av herrar *Johansson* i Kälkebo och *Olsson* i Golvvasta utan angiven mening.

Herr *Clason*: Kammaren behagade finna, att jag och åtskilliga andra ledamöter av utskottet reserverat oss mot utskottets hemställan, och jag skall nu be att få angiva skälen för min ståndpunkt.

Jag skall därvid icke så mycket gå in på vissa av de skäl, som utskottet har anfört för sitt förslag, vare sig de mera principiella eller de mera praktiska — såsom utskottet uppdelar dem — ty dessa ha för mig i själva verket icke haft avgörande betydelse vid frågans behandling, ehuru jag vill säga, att dessa skäl enligt min uppfattning icke alls äro omotsägbara. När det exempelvis är givet, att bakom censusbestämmelsen ligger den uppfattningen, att en någorlunda tryggad ekonomisk ställning torde vara ägnad att i regel giva en större erfarenhet i allmänna värv och mera tillfälle att sysselsätta sig med sådana, tror jag, att även andra än personer av konservativt kynne skola vara villiga att medgiva, att det ligger någonting reellt bakom en sådan uppfattning.

Vad angår dessa valbarhetsbestämmelser över huvud taget, vill jag förresten nämna, att jag inom utskottet ifrågasatte, huruvida utskottets majoritet skulle vara villig att gå in på tanken på en omarbetning av dem. Jag erinrade om att det vid olika tillfällen varit förslag å bane, att man antingen vid sidan av en census på ekonomisk grund eller i stället för densamma skulle sätta andra bestämmelser, som skulle tillgodose samma syfte, exempelvis genom att binda valbarheten vid att man hade ådagalagt ett visst intresse för kommunala värv, t. ex. deltagit i sådana värvs handläggning under en viss tid eller att man deltagit i riksdagsarbetet o. d. Det har varit en hel del sådana förslag uppe. Man hade emellertid inom utskottet icke något som helst intresse för denna tanke.

Utskottets majoritet vill vidare göra gällande, att dessa bestämmelser hava varit olämpliga — att de skulle, såsom det heter i utskottsbetänkandet, hava verkat hinderligt på valkorporationernas "möjlighet att utse förstakammarledamöter endast med hänsyn till vederbörande riksdagsmannakandidats personliga förutsättningar för riksdagsmannauppgiften". När man inom utskottet frågade, vad som menades med detta, fick man till svar, att härmed åsyftades, att det skulle vid något eller några tillfällen hava uppstått svårigheter för det socialdemokratiska partiet att erhålla representanter bosatta inom vederbörande landstingsområde. Jag vill nu säga, att det synes mig icke bevisa vad man önskar bevisa, ty i så fall borde man väl först ådagalägga, att de representanter, som därigenom blivit valda, brustit i personliga förutsättningar för riksdagsmannakallet. Jag tror icke, att det skall lyckas att föra en sådan bevisning. Jag tror, att om man skulle med kammarens katalog i handen gå igenom uppsättningen och se efter vilka ledamöter, som äro valda utom det landstingsområde, där de äro bosatta, skulle man finna, att till denna grupp hör en stor del av nyssnämnda partis allra mest framstående män. Skulle den här ifrågavarande censusbestämmelsen hava medverkat till deras val, tror jag, att den har verkat lyckligt.

(Om borttagande av censusbestämmelser beträffande första kammaren.)
(Forts.)

Utskottet har därefter uppehållit sig vid frågan om vad som menas med beskattningsbar inkomst. Detta är en detaljfråga. Brister en sådan detalj på någon punkt, kan man naturligtvis ersätta denna detaljbestämmelse med någon annan. Detsamma gäller utskottets sammanställning av denna census med riksdagsarvodet. Det är också en detalj av frågan. Är det så, att det föreligger någon olägenhet på denna punkt, kan den avhjälpas mycket enkelt genom att riksdagsmannaarvodet göres beskattningsbart.

Dessa detaljer har jag emellertid icke kunnat anse vara avgörande, utan huvudsaken har för mig varit följande. Först och främst tillhör denna bestämmelse obestriddigen dem, som vid den författningsreform, som vi nu genomfört, varit föremål för övervägande och överenskommelse. Jag stryker under vad jag i detta avseende anført i min reservation. Vid 1919 års riksdag förklarade författningsutskottet, att utskottet icke kunde tillstyrka bifall till en motion, som gick ut på denna censusbestämmelses upphävande, emedan detta skulle innebära, att "ifråga om valbarhet till första kammaren en av 1918 års urtima riksdag ej avsedd väsentlig förändring (borttagande av census) skulle äga rum". Om denna punkt uppstod i denna kammare, efter vad jag vill minnas, icke någon debatt, men under debatten i andra kammaren framhöll en ärad medlem av författningsutskottet från det socialdemokratiska partiet, som själv förklarade sig i princip ogilla denna censusbestämmelse, att det icke kunde bestridas, att "det måste hava ansetts ingå i förutsättningarna för den rösträttsreform, som överenskomms vid urtima riksdagen, att man icke i det sammanhanget skulle rubba på bestämmelserna om valbarheten till första kammaren". Jag tror således, att det är otvetydigt

Om borttagande av censusbestämmelser beträffande första kammaren.
(Forts.)

fastslaget både genom detta utskottets yttrande och genom vad som sedermera passerade, att detta verkligen ingick såsom ett led i uppgörelsen eller överenskommelsen — vad man nu vill kalla den — vid 1918 års urtima riksdag, och då nu gång på gång vid denna riksdag i andra frågor har anförts, att man icke redan vid denna riksdag borde riva sönder den överenskommelse man då träffade och som först vid denna riksdag har trätt i gällande kraft, och då jag själv har stått på denna ståndpunkt, synes det mig verkligen vara ett ganska starkt skäl mot upptagande av denna fråga redan nu.

Vidare, och det är det andra av mina huvudskäl, är denna bestämmelse, vad man nu må tycka om densamma, en av de få kvarstående bestämmelserna, som markerar någon sorts artskillnad mellan de båda kammarna. Den må som sådan vara av större eller mindre betydelse, så synes det mig i alla fall principiellt och praktiskt vara det riktiga, att man icke tager bort dem förrän i sammanhang med ett upptagande av förstakammarproblemet i dess helhet, vilket — det tror jag erkännes från liberalt och kanske även från socialdemokratiskt håll, i varje fall av vissa socialdemokrater — icke kan sägas hava fått en fullt definitiv lösning genom den författningsreform, som tillkom genom förberedande beslut vid 1919 års riksdag och som nu är stadfästad. Det synes mig, som om man verkligen borde taga upp denna fråga i hela dess vidd och icke endast i en detalj.

Under någon av de sista dagarna har man i en framstående liberal huvudstadstidning, på samma gång som man har sagt sig principiellt icke gilla denna censusbestämmelse, dock erkänt, att ett sådant sammanhang, som jag nyss antytt, verkligen förefinnes, och man har därvid uttalat, att utskottet borde hava gått en annan väg; utskottet borde icke nu hava upplöst detta naturliga sammanhang utan borde i samband med denna motion hava tagit upp hela frågan om första kammarens omläggning, och man ifrågasatte, om icke ärendet av denna anledning nu borde återremitteras till utskottet. Jag vill då säga, att jag har inom utskottet just företrätt denna ståndpunkt, som också framgår av min reservation. Jag tillät mig yrka, att frågan skulle tagas upp i hela detta sammanhang och hade åtskilliga medlemmar av utskottet med mig. Men därtill visade man sig icke vara villig. Man förklarade, att först skulle censusbestämmelsen bort, och sedan skulle man vara villig att upptaga förstakammarproblemet. Man gick också inom utskottet denna väg och beslöt beträffande motionen den hemställan, som framgår av detta betänkande, och sedan var man villig att diskutera förstakammarproblemet. Så ligger frågan för närvarande. För mig innebär detta, såsom jag sagt, att ur ett stort sammanhang lösryckes en detalj, som obestriddligen hör samman med denna sak, och även detta har bjudit mig och mina medreservanter emot.

På grund av vad jag anfört tillåter jag mig yrka avslag på utskottets betänkande.

Herr Strömberg: Herr greve och talman, mina herrar! Utskottet har, såsom framgår av dess betänkande, biträtt den föreliggande motionen av såväl principiella som praktiska skäl. Det behöver naturligtvis icke här framhållas, att vi på vänstersidan intagit denna ståndpunkt huvudsakligen av principiella skäl, även om vi tillmåta de rent praktiska olägenheterna av de här befintliga censusstrecken en rätt stor betydelse. Om borttagande av censusbestämmelser beträffande första kammaren. (Forts.)

Utskottets ärade vice ordförande vill liksom hans medreservanter icke vara med om någon ytterligare förändring i vår författning, som skulle gå ut på att göra denna mer demokratisk än vad den redan är, och vi förstå naturligtvis från hans utgångspunkter detta mycket väl. Men jag tror också, att herrar reservanter liksom deras meningsfränder för övrigt i denna kammare likaledes skola förstå oss på vänstersidan, när vi vilja vara med om att avlägsna dessa sista verkligt betydande rester av penningens privilegium i vår författning. Jag tror för min del, och det tror jag, att vi alla äro på det klara med, att med den sammansättning, som riksdagen nu har, kan det icke bli tal om att i längden bibehålla dessa klart antidemokratiska censusbestämmelser. Frågan är således här, om dessa streck skola avlägsnas nu eller litet längre fram, eventuellt i samband med ett upptagande av hela förstakammarproblemet.

Herr Clason framhåller i sin reservation, att dessa censusbestämmelser på sin tid införts för att giva första kammaren en artskillnad gentemot medkammaren, och däri har han givetvis alldeles rätt. Men man får väl säga, att det går icke att bibehålla dessa bestämmelser, ty de äro ju någonting, som står kvar från en tidpunkt, då den allmänna och lika rösträttens princip icke hade slagit igenom. Det var tvärtom på den tiden så, att det fanns betydande censusstreck även till andra kammaren. Att nu efter den stora författningsreformen 1918 bibehålla en skillnad mellan kamrarna som bygger på en föråldrad och, jag vågar säga, underkänd princip kan, synes det mig, icke ur någon synpunkt vara lämpligt. Förstakammarproblemet må utredas och debatteras hur mycket som helst — ingen tror väl ändå, att det någonsin mer skall lyckas att göra denna vår ena parlamentariska halva till vad den fordom var: en broms på utvecklingen mot folkets vilja. Den glans, som enligt mångas mening ännu vilar över förstakammarmandatet, därför att det åtminstone i någon mån är en mätare på den ekonomiska ställningen, denna glans synes mig kunna försvinna med den roll, som första kammaren har spelat i vår utveckling. Det synes mig således, som om sloandet av dessa censusstreck är en klar och ofrånkomlig konsekvens av ett redan förut fattat beslut. Den skillnad, som föreligger mellan andra och första kammaren, är ju tillräckligt stor med de bestämmelser, som för närvarande finnas. Jag vill erinra om den åttaåriga mandatiden, som skiljer första kammaren från den andra, den successiva förnyelsen och de medelbara valen jämte 35-årsgränsen för valbarhet till första kammaren. Där hava vi dock fyra bestämmelser som tills vidare påtagligt skapa en artskillnad mellan de båda kamrarna.

Detta är, kan man säga, i stort sett de principiella synpunkterna på

Om borttagande av censusbestämmelser beträffande första kammaren.
(Forts.)

frågan. Går man till de praktiska, måste man säga sig, att det ligger knappast någon förnuftig mening i att bibehålla dessa censusstreck. Det kan, såsom framhållits i utskottsbetänkandet, faktiskt leda till att ett riksdagsmannaupdrag diskvalificerar till ledamotskap i första kammaren. I detta sammanhang vill jag använda tillfället att tillägga en sak som av förbiseende utelämnats i utskottets motivering. Det står där, att detta streck på grund av bestämmelsen, att riksdagsmannaarvodet är skattefritt, kan medföra just den här antydda förskjutningen i den beskattningsbara inkomsten. Man borde ju därvid i motiveringen hava betonat, att detta gäller icke de riksdagsmän, som bo på den ort, där riksdag hålles, d. v. s. i regel här i Stockholm. Detta kom icke att inflyta i utskottsbetänkandet, men det är ju i stort sett en bagatell, som jag endast upplysningsvis vill nämna.

Herr Clason har nu i sitt anförande sagt, att det är oriktigt att riva upp denna fråga så snart efter det den stora författningsreformen av år 1918 blivit stadfästad. Vi kunna dock icke dela denna uppfattning, ty från ledande socialdemokratiskt håll sades det, när denna fråga fördes i land, ifrån, att vi hade fullt fria händer att upptaga en hel del hit-hörande spörsmål. Sålunda uttalade i andra kammaren Hjalmar Branting vid detta tillfälle med massinstämmande av sina meningsfränder följande: "När jag nu sagt detta, vill jag på det allra bestämdaste understryka, att från det socialdemokratiska partiets sida har man icke på något sätt givit på hand, att man är nöjd med den anordning, som här har blivit träffad." Och han yttrade vidare: "Men vi stå ju blott vid begynnelsen av hela denna diskussion. Det gäller ju nu för den svenska nationen att på den demokratiska författningsens grund, på grundval av allmän och lika rösträtt i kommunalt och politiskt hänseende, ordna om sitt hus." När socialdemokraterna nu hava infriat sin förbindelse och varit med om att föra denna författningsreform i hamn, är det påtagligt, att vi anse oss hava fria händer att intaga den ståndpunkt, som är i överensstämmelse med våra principer, då denna fråga nu kommit upp till behandling.

Detta är i korthet och i huvudsak de skäl som gjort, att jag beslutat mig för att biträda utskottsmajoritetens ståndpunkt, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman! Nu är det ju här en sådan punkt, där vänsterpartierna viija försöka taga bort ett av "dessa skändliga penningstreck", som ännu stå kvar i vår författning, och det är ju icke så underligt. Demokratien har ju till sitt mål att taga bort alla skrankor, alla hinder, jämna alla kullar, till dess att vi slutligen stå inför den stora enformighetens och tråkighetens öken, mot vilken vi tyckas vara på god väg! — Icke som skulle jag tro, att det fastighetsvärde av 50,000 kronor eller de 3,000 kronors inkomst, som här fordras, skulle vara något hinder i den frammarschen. Nej, det tror jag visst icke. Det har i verkligheten visat sig med hänsyn till denna kammare,

att det är det icke — tyvärr! Men det kan ju hända, att det möjligen kan hindra någon representant för okunnigheten och de samhällsomstörande att göra sitt intåg här i kammaren, och därför tycker jag, att det kan vara värt, att vi behålla detta streck till dess en större reform av denna kammare kommer. Ty det är väl icke någon tänkande medlem inom denna kammare, som icke önskar, att första kammaren skall inom sig rymma det yppersta av förmåga, kunskap, erfarenhet och vana vid att syssla med samhällsvårdande saker. Då framställer sig ovillkorligen den frågan: Gör denna kammare detta i sin nuvarande sammansättning? Man bör ju aldrig smutsa i eget rede, som det heter, men å andra sidan är det ju alldeles givet, att självkänedom är en lika viktig som svår sak, och jag skall därför söka att besvara frågan, såsom jag ser den, utan att därvid på något sätt vilja göra något utfall eller, som jag hoppas, sära någon enskild medlem av kammaren. Jag är villig erkänna, att den innehåller mycken kunskap och mycken skicklighet liksom även att många av de män, som här kommit in efter det s. k. demokratiska genombrottet, med den för svensken egendomliga förmågan att snart lära och sätta sig in i saker och ting förvärvat sig en eminent skicklighet i handhavandet av vad jag här kallar för samhällsvårdande angelägenheter. Men att vår kammare i detta nu motsvarar, vad vi skulle önska av det svenska överhuset, det tror jag dock för närvarande icke är fallet, och den åsikten, tror jag, finnes även inom andra partier än det jag har den äran tillhöra. Under de tjugu riksdagar, då jag har varit med, har jag och säkert många med mig icke kunnat undgå att finna, att det yttrande, som fälldes 1909 av en representant på Göteborgsbänken: "allting flyter, utom första kammaren, som endast sjunker", verkligen visat sig hava varit ett profetiskt ord. Det var då, under 1907—1909 års författningsrevision, som det beslut fattades, vilket enligt mitt förmenande bidragit till att sänka nivån i denna riksdags första kammare.

Jag tror, att vi allesammans äro med om att något behöver göras för att komma till en förbättring av hithörande förhållanden, och det torde nog kräva en stor reform. Men varför skola vi då börja med dessa små saker? Att särskilt ändra en sådan detalj som den nu föreliggande synes mig vara alldeles onödigt. Ty det är dock enligt mitt förmenande ett steg på den väg, som leder bort från det mål, som jag har haft den äran uttala, att jag tror kammaren önskar skall bli uppställt för våra strävanden beträffande en författningsrevision för första kammaren. Jag anser mig därför kunna yrka avslag på det föreliggande förslaget.

En morgontidning har i dag uttalat, att huvudskälet till att vi icke vilja gå med på detta förslag är, att vi, sedan lagarna om den kvinnliga rösträtten nu blivit genomförda och kvinnor blivit berättigade att göra sitt inträde i första kammaren, skulle vilja därifrån hindra dem bland dessa kvinnor, vilka mest ägnat sig åt hemmets och barnens vård, ty dessa kvinnor hava i allmänhet varken 50,000 kronors fastighet

*Om borttagande av censusbestäm-
melser be-
träffande
första kam-
maren.
(Forts.)*

Om borttagande av censusbestämmelser beträffande första kammaren. eller 3,000 kronors årsinkomst. Jag tror nog icke, att det är den typen av kvinnor, som äro de första, vilka vi här i kammaren få äran att emottaga. Jag tror nog mera, att det blir kvinnorna av den lärda, litet emanciperade typen. — Hu! —

första kammaren. Jag yrkar avslag.

(Forts.)

Herr J o h a n s s o n, J o h a n, i Kälkebo: Herr talman, mina herrar! Då jag låtit anteckna mig som reservant vid detta utskottsutlåtande, utan att hava angivit någon motivering för denna min reservation, har jag ansett det vara min skyldighet att något klargöra de skäl, som hava föranlett mig att avgiva densamma.

Nu är det nog så, att bland de befolkningslager, som jag representerar, dessa streck, vare sig de avse förmögenhetsinnehav eller inkomst, icke äro just populära, och jag kan naturligtvis i detta sammanhang icke låta bli att tänka på och även säga, att vårt parti vid de senaste valen haft en särskild otur i detta hänseende, ty vi hava på grund av den valdes bristande valbarhet mistat ett mandat i kammaren. Men man får efter mitt förmenande icke se saken bara ur den synpunkten, utan man måste se den i ett något större sammanhang. För min del har jag icke kunnat undgå att taga intryck av det mycket allmänna talet om att denna kammare icke är som den bör vara, utan bör undergå någon förändring. Jag har åtminstone icke hört, att det ifrån något partis sida blivit bestritt, att en utredning om förstakammarproblemet är önskvärd, och jag har för min del tagit ett sådant intryck av denna av ingen bestridda åsikt, att jag icke kunnat vara med om att göra en partiell avskrivning av de nuvarande bestämmelserna, och det så mycket mindre, som en lagförändring icke skulle kunna genomföras så snart, att den skulle kunna få tillämpning vid den allmänna stora omsättning, som kommer att ske denna höst. Hade så varit förhållandet, hade jag kanske först efter den största tvekan bestämt mig för att gå på den ena eller andra linjen, men då som sagt ett beslut nu icke skulle kunna hava någon sådan verkan utan tillämpningen först skulle komma senare, har jag icke ansett, att frågan är av den brådskande natur, att man behöver besluta i densamma, innan man har denna stora utredning eller åtminstone en utredning av mera omfattande art för sig.

Att man också över lag tänker på en sådan genomgripande förändring, får man praktisk erfarenhet av, när man talar om den ena och den andra förändringen, som har genomförts under de senare åren. ty då säger man, att var och en bör förstå, att den och den bestämmelsen är av provisorisk art, och det är icke meningen, att det skall vara något beständigt. Så sades också inom utskottet mycket tydligt ifrån beträffande den sammanblandning av valkorporationer, som nu skall förekomma mellan landsting och särskilt valda elektorerna för stadsfullmäktige, att det naturligtvis bör vara klart för var och en, att det bara är en provisorisk anordning, som icke kan få äga bestånd under någon längre tid.

När så är förhållandet och när jag anser, att de praktiska verkningarna av ett genomförande nu icke hava någon vidare betydelse, därför att det tidigast skulle komma att tillämpas vid de successiva förnyelser. *Om borttagande av censusbestäm- melser be- träffande första kam- maren.* som komma att äga rum efter det att kammaren har undergått den stora valproceduren i höst, så har jag för närvarande måst ställa mig på av- *(Forts.)* slagsståndpunkten, ehuru jag mycket väl vet, att det finnes flera av mina kamrater i partigruppen, som icke dela den ståndpunkten.

För närvarande ber jag, herr greve och talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Winberg: Herr talman, mina herrar! Utan att vilja till-
 niäta avgörandet av den fråga, varom vi nu debattera, någon så vitt-
 gående betydelse, vill jag dock framhålla det betecknande i att något
 sådant som detta streck ännu finnes kvar, efter den s. k. stora demokra-
 tiska reformationen, som vi hade här i landet för ett par år sedan, något
 så exceptionellt i strid med allt vad demokrati och sunt förnuft heter
 som ett dylikt penningstreck till den ena av riksdagens kamrar, ett pen-
 ningstreck i dessa tider, när förhållandena växla, så att detta streck det
 ena året kan utestänga väldiga massor av medborgare från att kunna
 bli representanter här, under det att det ett par år efter kanske bara
 utestänger ett fåtal! Antingen beror väl detta endast på ett rent förbi-
 seende eller också är det väl ett resultat av den vanliga politiska köp-
 slagan.

Jag skall icke nu närmare ingå på den punkt, som här blivit berörd
 och som jag möjligen kommer till litet längre fram, nämligen den roll
 ett dylikt streck skulle komma att spela nu, sedan även kvinnorna fått
 valbarhet till riksdagen. Men nog synes det mig, att enbart detta borde
 vara tillräckligt för att öppna ögonen på oss för att vi icke längre kunna
 behålla denna gamla kvarleva. Jag beklagar, att saken icke ordnades
 i samband med den övriga revisionen, men när så icke skedde, är det väl,
 för att det skall bli någon mening i det hela, vår ovillkorliga skyldighet
 att nu rätta till, vad som man då försummade.

Jag begärde närmast ordet med anledning av det anförande, som
 hölls av vår humoristiske ledamot uppe på Kronobergsbänken, som jag
 alltid hör med en viss förtjusning. I dag fann jag emellertid, att han
 icke var så fullt konsekvent i sina uttalanden. I en punkt var han
 överhövan uppriktig, och det är jag honom tacksam för. Han fram-
 höll nämligen, att det kunde tänkas, att bibehållandet av detta streck
 skulle kunna förhindra något samhällsomstörtande element från att
 komma in i denna församling. Ja, jag förstår så väl denna hjärtesuck
 från den ärade representanten där uppe, men tyvärr måste jag säga ho-
 nom, att av allt att döma torde detta streck inte vara mycket att lita
 till, i det avseende han gjorde gällande.

Vidare skulle jag vilja säga några ord med anledning av det utta-
 lande från 1909, som herr Aaby Ericsson citerade. Om, som det sades,
 första kammaren redan då var i sjunkande, bevisar det väl i alla fall
 att första kammaren icke började sjunka, först sedan den s. k. demo-

Om borttagande av censusbestämmelser beträffande första kammaren.
(Forts.)

kratiska nyorienteringen kom till stånd, eftersom denna icke var genomförd år 1909. Alltså får väl den ärade representanten skylla sig själv och sina egna meningsfränder, som vid denna tidpunkt just voro dominerande i denna ärade kammare, för den händelse kammaren då var i sjunkande tillstånd!

Den ärade talaren var också något inkonsekvent i vad han yttrade beträffande kvinnornas inträde i riksdagen. För så vitt jag förstod hans uttalande där, hyste han en alldeles särskild farhåga för, att de kvinnliga representanter vi komma att få här icke skulle komma att tillhöra de lägre klasserna utan från de emanciperade, lärda damerna. Men då borde denna hans ståndpunkt hava fört honom fram till att man för att förhindra en sådan orättvisa, att ingen annan än dessa emanciperade och lärda damer kunna få tillträde till denna kammare, borde taga bort de streck, som utesluta alla övriga kvinnliga element. Men inkonsekvent nog ledde det honom fram till att yrka avslag på det krav, som nu blivit framfört. Alltså medverkar han, för den händelse han får sin önskan igenom, till att möjligen den kvinnliga delen av denna församling just kommer att bestå av sådana element, som jag av hans uttalande att döma antar, att han minst av allt skulle vilja se här.

Jag konstaterar alltså, att all förhoppning på att det där strecket skall kunna hindra alla s. k. samhällsskadliga element att komma in här är fullkomligt grundlös, ty därtill finnas inga utsikter. Jag konstaterar vidare, att första kammaren var i sjunkande tillstånd redan 1909, och att orsaken härtill således icke kan tillskrivas oss, som äro här nu. Jag konstaterar slutligen, att om herr Aaby Ericsson verkligen vill uppnå, vad han talade om beträffande sammansättningen av den kvinnliga delen av representationen i denna kammare, så skulle det leda honom fram till att yrka bifall till utskottets förslag, vilket jag, herr talman, nu ber att få göra.

Herr W o h l i n: Det är icke något synnerligt nöje att omedelbart efter nästföregående talare träda fram och yrka bifall till utskottets förslag. Jag vill emellertid ånyo hava till protokollet antecknat, att jag alltid ansett, att politiska rättigheter böra vara oberoende av inkomst- och förmögenhetsförhållanden, varför jag även på sin tid, långt innan uppgörelsen i rösträtts- och författningsfrågorna skedde, var anhängare av den lika kommunala rösträtten. Med de under föregående debatter behandlade utskylds- och värnpliktsstrecken har det varit ett helt annat förhållande, ty vid utskyldsstreckets i den reviderade form, som av oppositionen förordats, liksom vid värnpliktsstreckets har det icke varit fråga om penningen som värdemätare på medborgarens insikter och omdöme i allmänna angelägenheter, utan där har det varit fråga om en i vida kretsar av vårt folk rotfäst rättsuppfattning. De här debatterade censusbestämmelserna återigen betraktar jag av angivet skäl som otidsenliga. Visserligen kan jag respektera och förstå dem som hysa åsikten, att denna fråga bör upptagas till avgörande först i sammanhang med första-

kammarproblemets återupptagande till förnyad utredning, och jag kan tänka mig att det finnes vissa kretsar, som skulle vara mera villiga att tillmötesgå detta önskemål om en förnyad utredning av förstakammarproblemet, därest dessa bestämmelser allt fortfarande bli tills vidare kvarstående i vår grundlag. Å andra sidan är jag övertygad om att inom måhända ännu större kretsar beredvilligheten att tillmötesgå kravet på ett återupptagande av förstakammarproblemet kommer att bli större, därest de ifrågavarande censusbestämmelserna nu borttagas ur grundlagen. Då jag i varje fall för min del har övertygelsen, att ett nytt, reformerat svenskt överhus under inga förhållanden kommer att kunna grundas på några som helst penningstreck eller censusbestämmelser av här ifrågavarande art, hyser jag för min del inga betänkligheter mot att nu rösta för dessa censusbestämmelsers borttagande. Herr Aaby Ericsson talade om att en fara ligger däri, att första kammaren mer och mer förvandlas till en "tråkighetens öken", men fränsett att hans egen närvaro här i kammaren är en god illustration till att något sådant icke behöver befaras, fruktar jag ingen förändring av kammaren i den riktningen genom nu omdebatterade bestämmelsers borttagande. Vad beträffar hans anmärkning om kvinnorna, befinner jag mig i den egendomliga situationen att även därvidlag nödgas instämma med herr Winberg, ty det torde vara en felaktig tro, att man genom dessa censusbestämmelsers bibehållande skall kunna utestänga just den kategori av kvinnor, mot vilka herr Aaby Ericsson på för mig sympatiska grunder utropade sitt expressiva adjektiv.

*Om borttagande av censusbestämmelser beträffande första kammaren.
(Forts.)*

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till konstitutionsutskottets utlåtande i förevarande hänseende.

Herr talmannen uppstod och avlägsnade sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Herr Stendahl: Herr greve och talman, mina herrar! Det har från ett par håll inom kammaren framhållits, att sedan man kommit till den allmänna och lika rösträtten, borde också i konsekvens härmed vad man kallar penningprivilegiet avskaffas, och man vill således göra troligt, att vi andra, som icke kunnat följa utskottet i dess hemställan i detta fall, skulle betrakta "penningprivilegiet" såsom något eftersträfvansvärt och något som vi skulle vilja försvara. Jag vill då alldeles bestämt betona, att så är visst icke fallet, och ingen av mina kamrater i konstitutionsutskottet skulle det kunna falla in att säga, att den som har mera pengar än andra därför bör privilegieras till vissa offentliga eller allmänna uppdrag. Det har ingen påstått.

Vad vi emellertid anse, är någonting helt annat, och jag tror, att vi i kammaren någorlunda enhälligt kunna bli sams om den saken, nämligen att den som dag ut och dag in går i vad jag skall tillåta mig kalla trampkvarnen för kanske existensminimum, nog har mindre tillfälle att syssla med en del allmänna frågor, mindre lust och mindre förmåga

Om borttagande av censusbestämmelser beträffande första kammaren.
(Forts.)

att sätta sig in i sådana än den som har kommit till en åtminstone någorlunda dräglig existens. Om detta resonemang är riktigt, borde, såvitt jag kan förstå, icke några principiella hinder finnas för att denna uppfattning också toge sig uttryck i lagstiftningen.

Jag skall nu övergå till vad som här från en ärad talare på Värmlandsbanken framhölls och vilket nog är kärnpunkten i denna fråga. Det har upprepade gånger uttalats både i denna kammare och i medkammaren, att det som här är huvudskälet är, att en riksdagsman, när han väljes, kan hava den i grundlagen fastställda inkomsten men på grund av att riksdagsmannaarvodet icke är beskattningsbart för sådana riksdagsmän, som icke äro bosatta i Stockholm, under riksdagsperioden kan komma under minimum och således bliva tvungen att enligt grundlagsbestämmelserna lämna sitt mandat och avgå ur riksdagen. Denna möjlighet finnes. Resonemanget är riktigt. Men enligt min mening, är botemedlet häremot icke det av utskottet framhållna utan ett helt annat, nämligen att denna riksdagsmannainkomst, detta arvode, som riksdagsmännen hava, numera bör beskattas. När arvodet på sin tid beslöts, när denna lag bestämdes, senast 1918, gällde som en allmän princip, att riksdagsmannaarvodet endast skulle vara ett dagtraktamente och icke ersättning för arbetet inom riksdagen. Nu har man faktiskt gått ifrån den principen och höjt arvodet för riksdagsmännen därhän, att det icke längre är endast ett dagtraktamente utan faktiskt åtminstone delvis är en ersättning för förlorad arbetsinkomst, som en del av riksdagsmännen fått avstå ifrån för att kunna fullgöra sitt riksdagsmannauppdrag. Under sådana förhållanden förefaller det mig alldeles oegentligt och jag kan icke förstå, att riksdagsmännen själva fordra, att de skola vara en privilegierad klass i samhället, den enda privilegierade klass, som icke behöver skatta för hela sin inkomst. Är det så, att riksdagsmännen ville gå med på att de själva böra vara de första, att föregå med gott exempel och betala full skatt för hela sin inkomst, då, mina herrar, behöva vi icke göra någon grundlagsändring på det sätt, som här är föreslaget, med slopande av något streck för att råda bot mot det av herr Strömberg påtalade förhållandet.

Herr vice talman! På grund av vad jag anfört ber jag att få yrka avslag på konstitutionsutskottets hemställan och bifall till herr Clasons yrkande.

Herr Hellberg: Herr talman! Den förste ärade talaren framhöll bland annat, att denna fråga varit övervägd vid författningsreformen och att det under årets riksdag vid föregående tillfällen anförts, att man inte redan vid denna riksdag borde riva sönder överenskommelsen från 1918. Om jag inte hörde miste, sade den ärade representanten, att han själv varit med om denna uppfattning. Jag nödgas däremot konstatera, att han varit med om att i åtminstone ett fall — när det gällde utskyldsstrecket — i sin mån bidraga till att uppriva den nämnda överenskommelsen, visserligen inte genom att yrka avslag på ett direkt beslut vid

årets riksdag, men i alla fall genom att yrka på ett beslut om en skrivelse, syftande till återgång till de förutvarande förhållandena. Man kan väl säga, att den överenskommelsen är uppriven från bägge sidor, så det är verkligen inte värt att tala vidare om den.

Så anförde samma talare vidare det skälet emot utskottets hemställan, att denna censusbestämmelse är en av de få kvarstående — så tror jag hans ord föllö — bestämmelserna, som markera karaktärsskillnaden mellan kamrarna — han tillade att varje sådan bestämmelse har sitt värde, den må nu vara av större eller mindre betydelse, varmed han syntes mig angiva, att han inte ansåg den hava mycket stor betydelse. Han uttalade också, citerande en liberal tidning, att denna fråga borde upptagas i hela sitt sammanhang och att icke någon viss detalj borde lösryckas ur detta sammanhang. — Jag tror emellertid att frågan ligger så, att om man vill förvänta sig något uppslag till en lösning av förstakammarproblemet, måste man först röja bort vad som står kvar av den gamla penningarösträtten. Sedan kan möjligen genom ömsesidig överenskommelse mellan intresserade uppnås ett förslag i den riktning jag antydde. Att däremot söka begagna denna kvarleva av penningarösträtten såsom något slags köpeskillning för en förändring ifråga om första kammarens sammansättning, det måste jag säga att jag tror vara alldeles lönlöst. Man måste nämligen utgå ifrån, att därest ett sådant uppslag skall ha någon utsikt att förverkligas, måste det framgå ur en samfällid strävan åtminstone inom de stora partierna. Det tror jag är enda vägen. Jag kan ju i samband därmed nämna att inom konstitutionsutskottet tillsatts en delegation, som fått i uppdrag att undersöka möjligheterna för en sådan ny ordning för första kammarens sammansättning. Men det vill jag dock bestämt betona, att det är aldrig lönt att tänka sig en sådan ny ordning, byggd på annan grund än den allmänna rösträttens. En annan reservant har i sin reservation stuckit in en liten antydning om något slags intresserepresentation — lik en trogen trubadur som alltid sjunger om sin olyckliga kärlek; jag tror nämligen att det är en mycket olycklig kärlek han fattat till intresserepresentationen, den kommer aldrig någonsin att nå sitt mål.

Själva huvudmotivet för den hemställan utskottet har gjort är helt enkelt det jag redan angivit: sedan hela vår allmänna medborgarerätt om lagts på den allmänna rösträttens grundval och frigjorts från alla penningestreck, blir det en anomali att hålla kvar denna lilla rest, som förresten, det är min bestämda övertygelse, har en mycket liten betydelse för frågan om artskillnaden mellan kamrarna, i jämförelse med de andra bestämmelser, som den förste ärade talaren för utskottet här i dag uppräknat. Och så kommer därtill att denna bestämmelse, som också har framhållits, ju är ägnad att missgynna vissa kategorier: arbetarna, de mindre hemmansägarna och framförallt kvinnorna.

När jag talar om kvinnorna, kommer jag osökt över till herr Aaby Ericssons anförande. Det föreföll mig som om hela detta stort anlagda anförande led av det felet, att det upptog en, om jag så får säga, väldig

Om borttagande av censusbestämmelser beträffande första kammaren.
(Forts.)

Om borttagande av censusbestämmelser beträffande första kammaren.
(Forts.)

motivering för ett yrkande som är så försvinnande litet i sin effekt. Han talade om att det gällde att här i kammaren såvitt möjligt samla nationens yppersta. Ja, detta är visserligen ett önskemål, kanske kan man säga en from önskan, ty det vackraste vi önska, det vinna vi aldrig här i världen, det tror jag den ärade talaren och jag äro ense om, hur oense vi än för resten äro i så mycket. Men inte inbillar sig väl den ärade talaren eller någon annan här, att dessa 3,000 kr. i inkomst eller 50,000 kr. i fastighet utgöra någon slags garanti för att vi skulle få hit de yppersta? Herr Aaby Ericsson tycktes själv antyda, med det citat han anförde av en bekant rolighetsminister från Göteborg, att han ansåg kammaren redan förut ha sjunkit så, att den inte alls motsvarar hans pretentioner. Det visar tillräckligt, huru litet dessa penningbestämmelser för valbarheten hindrat förfallet. Så talade han om tråkigheten, som borde hindras få insteg här. Jag tror att den lika litet utestänges genom dessa fattiga penningbestämmelser.

Och så talade han om kvinnorna. Han gav uttryck — inte med ett expressivt "adjektiv", som herr Wohlin sade, utan en interjektion kallades det på min tid, då jag läste grammatik — åt den fasa, med vilken han väntade mötet med de första kvinnorna här i kammaren. Det förefaller mig som om denne damernas riddare, vilket han på sitt sätt är, dock vore något orientalisk i sin uppfattning. Det förefaller som om han skulle mena att okunnigheten vore en väsentlig grundbetingelse för kvinnlig grace. Men inte får man väl gå till denna osmanska ytterlighet; vi få väl erkänna, herr Aaby Ericsson, att vi bägge två träffat kvinnor, som på samma gång de varit bildade och kunniga också varit behagliga och älskvärda. Och jag skulle vilja uttala den förhoppningen att kvinnorna, om de komma att skicka några representanter hit till kammaren, skulle lyckas träffa ett sådant val att, när de gjorde sitt inträde, vi finge se den chevalier galant framför andra, som den ärade representanten på Kronobergslänsbanken verkligen är, som den förste att med den stora elegans och förbindlighet, som utmärker honom, hälsa dem hjärtligt välkomna.

Jag vet just inte om jag har något mera att säga nu. Jag skall alltså be att på de skäl jag anført få hemställa om bifall till utskottets förslag, förvissad om, att därmed inte någon i minsta mån värdefull garanti för en god sammansättning av första kammaren strykes bort, och likaså förvissad om, att därest — vilket jag visserligen för min del inte är nog sangvinisk att vänta — det skulle visa sig möjligt att få fram någon ny ordning för första kammarens sammansättning, censusbestämmelsens borttagande inte skall visa sig utgöra något hinder därför.

Herr Ericsson, Aaby: Herr talman! Endast några ord till replik. Jag skall be att få vända mig till den siste ärade talaren, som beskyllde mig för att ifråga om motiveringen ha varit så "väldig", som han uttryckte sig, i förhållande till det yrkande jag kom med. Jag undrar om herr Hellberg verkligen hörde att jag sade, att jag ansåg frågan

icke ha så stor betydelse. Men då det gäller att ta bort ett av de sista strecken, dessa "penningprivilegier", som en talare yttrade, ansåg jag det lämpligt att därtill knyta några ord om en större reform av första kammaren.

Vad sedan kvinnorna beträffar är det ju sant, att vi skola mottaga dem — jag hoppas både herr Hellberg och jag — med all amabilité som är tänkbar, men att jag hittills bland spetsarna inom kvinnorösträttsrörelsen funnit mera energi än grace, måste jag bekänna.

Vidare skall jag be att med några ord få vända mig till den ärade representanten för det kommunistiska partiet här i kammaren i anledning av vad han yttrade om författningsreformen 1809, som han sade — det ändrade han sedan till 1909, ty vi äro ju i alla fall inte hundra år efter vår tid, inte ens jag! Jag erkänner villigt att förslaget framfördes av en högerregering, men varför gick den så långt? Jo, för att vinna framgång hos vänsterpartierna, även om jag medger att det förhöll sig så, att liberalerna kanske inte delade den då sittande regeringens uppfattning av förstakammarproblemet och att förslaget genomfördes endast med hjälp av Tällberggruppen, som vi minnas. Med avseende på kvinnorna skall jag gärna ge honom rätt: jag var inkonsekvent. Men det ligger litet närmare till hands för mig att i detta fall bliva det, eftersom jag alltid konsekvent kämpat emot både de husliga och de emanciperade kvinnornas inträde här i kammaren.

Sedermera yttrade talaren, att dessa streck icke hindrat och icke skulle hindra några "samhälsskadliga" att vara eller komma in i kammaren. Vilka kan han mena med samhälsskadliga. Han menar väl aldrig sig själv. Det kan jag inte tänka mig. Det gör åtminstone inte jag, jag anser honom tvärtom oskadlig!

Herr Clason: Jag uppkallades av herr Hellbergs yttrande, då han ville göra gällande, att jag icke handlat konsekvent, när jag för min del förklarade, att jag vid denna riksdag ville hålla överenskommelsen från 1919. — Jag skulle nämligen i en annan fråga uppträtt däremot. Jag tillåter mig i anledning härav erinra om att jag tagit avstånd från alla förslag, som skulle innebära att man vid denna riksdag ändrade de då överenskomna bestämmelserna. Men det är en helt annan sak att söka medverka till skrivelser till Kungl. Maj:t för att söka klargöra frågor, som då lämnades olösta och som jag då förbehöll mig att få upptaga till prövning. Jag förmodar, att herr Hellberg icke skulle anse det oriktigt, om man vid denna riksdag eventuellt skulle komma med en begäran om utredning av förstakammarproblemet. Det skulle även jag för min del kunna vara med om, men det ligger på ett helt annat plan än när man vid samma riksdag, då man antagit ett vilande lagförslag, även antager förändringar i detsamma.

För min del ligger saken så, att detta utskottets förslag måste anses vara ett led i förstakammarproblemet. Det är också rätt betecknande, att motionären själv bekänt sig som bestämd anhängare till en-

Om borttagande av censusbestämmelser beträffande första kammaren.
(Forts.)

Om borttagande av censusbestämmelser beträffande första kammaren.
(Forts.)

kammarsystemet. Det går han ut ifrån, och därför vill han slopa alla bestämmelser om artskillnad mellan de båda kamrarna. Det är från hans sida synnerligen konsekvent. Men skall man hava någon artskillnad — jag skall icke gå in på frågan *varför* — då torde också frågan om valbarheten höra dit, och detta förslag rör nu en gång för alla en valbarhetsbestämmelse.

Herr Hellberg ville vidare göra gällande, att vi skulle vilja begagna detta såsom en köpeskilling. Jag har aldrig haft en enda tanke i denna riktning. Det är självklart, att när man icke har ensam bestämmanderätt över frågan, kan man över huvud taget icke tala om köpeskilling. Men jag har framhållit, att detta är en detalj av hela valbarhetsproblemet och såsom sådan bör upptagas till lösning i samband med hela denna fråga.

Gent emot den förste ärade talaren för utskottets ståndpunkt, herr Strömberg, som ville göra gällande att vi, som nu icke utan vidare vilja taga bort denna bestämmelse, skulle sträva efter en första kammare, som skulle vara en broms på utvecklingen, såsom han uttryckte sig, vill jag betona, att det icke är ett fullt riktigt uttryckssätt från hans sida. Vad jag för min del önskar är att vårt författningsskick lägges på det sätt, som avsågs när tvåkammarsystemet infördes, nämligen att man skall hava två kamrar, som kunna inverka modererande på varandra eller för att erinra om De Geers uttalande vid den tiden: varje mänsklig makt, som ställes utan motvikt, kan frestas att urarta därhän, att den sätter sin egen maktfullkomlighet framför sanningen och rättvisan. — Jag tror för den skull, att det behövs två kamrar, och jag tror även, att båda kamrarna böra vara artskilda. Men detta är en helt annan sak än vad herr Strömberg gjorde gällande, att vår ståndpunkt skulle innebära.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Lyberg: Herr vice talman! Jag har uppkallats i anledning av ett yttrande, som fälldes av den förste ärade talaren under debatten.

Då den föreliggande motionen första gången upptogs till behandling av konstitutionsutskottet, tillät jag mig göra en förfrågan närmast riktad till högerns representanter i utskottet och till dem, som deltagit i den s. k. överenskommelsen i författningsfrågan, huruvida denna överenskommelse kunde anses inkludera den fråga, som motionären väckt på tal. Såvitt jag då kunde fatta, ville man icke göra något påstående därom. Hade så skett och hade man framfört några plausibla skäl för ett sådant påstående, skulle jag för min del sannolikt under hänvisning till denna överenskommelse hava gått på avslag, icke därför att jag icke anser starka skäl tala för motionen, utan därför att det givetvis finns något fog för talet om att vi bra mycket syssla med författningsfrågor av jämförelsevis underordnad betydelse.

Jag kan då icke annat än förvåna mig över att nämnde talare, ut-

skottets v. ordförande, nu så hårt stryker under uppfattningen om att bifall till föreliggande motion och till utskottets utlåtande i ärendet skulle innebära en rubbning av den ifrågavarande överenskommelsen. I än högre grad är detta uttalande ägnat att förvåna, då det kommer från det håll, som det gjorde, nämligen från en person, vilken, så vitt jag kunnat förstå, för några dagar sedan sökte göra vad på honom ankom för att riva upp denna överenskommelse på en punkt, som obestriddligen och uppenbarligen ingick i överenskommelsen. Det kan knappast resoneras bort, att det yrkande, som herr Clason då hade i fråga om utskyllsstreet, innebar ett försök till sådant upprivande. Då jag på förut anförda skäl alltså icke kunnat annat än ansluta mig till bifall för motionen, må jag säga, att jag inom utskottet hade så mycket större anledning att göra detta, som en av herr Clasons medreservanter, som nu icke är här närvarande, tillspetsade ett yttrande om denna censusbestämmelse på följande sätt: denna censusbestämmelse är icke blott betydelslös för artskillnaden mellan kamrarna, utan den är också olämplig. — Detta säger en, som instämt i det Clasonska yrkandet. Han angav redan i utskottet, att han trots detta sitt uttalande tänkte gå på avslag, därför att, såsom han sade, bestämmelsen dock anger, att man vill, att det skall finnas någon artskillnad mellan kamrarna. Det svarades honom då, att med den uppfattning, han sålunda gjorde gällande, skulle man lika gärna kunna försvara en valbarhetsbestämmelse av den innebörd, att ingen skulle få komma till kammaren, som icke vore — rödhårig. Jag kan icke finna annat än att detta vore ungefär vad man kan svara på en uppfattning, som gör gällande, att en bestämmelse är icke blott betydelslös i ett visst avseende, utan också olämplig, men ändå vill bibehålla bestämmelsen. Bestämmelsen är platt inte av någon som helst betydelse för lösningen av förstakammarproblemet.

Om borttagande av censusbestämmelser beträffande första kammaren.
(Forts.)

Jag vill emellertid särskilt till herr Aaby Ericsson göra en liten erinran om en sak, som kanske förbisetts av de flesta talare i detta sammanhang. Förslaget till ändring i riksdagsordningen innebär, att det för valbarhet skall fordras, att man är kommunalt röstberättigad. När herr Aaby Ericsson säger, att man från vänsterhåll velat skaffa bort ett av dessa "skändliga penningstreck", vill jag påminna, att det hittills varit så, att man varit valbar till första kammaren utan att hava betalat utskyllerna för något av de tre föregående åren. Vi hava således för valbarhet visserligen haft och hava en censusbestämmelse, men hava *icke* något utskyllsstreet, under det att enligt förslaget man icke vidare skulle hava censusbestämmelse, men i stället få ett utskyllsstreet, det utskyllsstreet nämligen, som ännu finnes kvar i kommunalförfattningarna. Detta kanske kan intressera särskilt herr Aaby Ericsson, som visat sig speciellt värdera det kommunala utskyllsstreet.

Samme ärade talare gav ett rätt så klent betyg åt denna kammare, åtminstone en del av den. Han liksom ursäktade sitt uttalande med att det alltid är bra att hava självkänedom. Jag kan undra, om det slaget av självkänedom icke alltid är en smula uttunnat, riktar sig mera utåt

Om borttagande av censurbestämmelser beträffande första kammaren.
(Forts.)

än mot det egna jaget. Och jag undrar, om icke man möjligen också skulle kunna, under åberopande av att självkännedom är bra att ha, göra ett nästan likadant uttalande om den gamla första kammaren. Var det verkligen icke så även på den tiden, att det i kammaren fanns ömsevis vin och vatten, en blandning, som den ärade talaren tydligen i högsta grad avskyr. Det kan ju hända, att det nu har blivit en liten smula för mycket vatten för honom, men det fanns nog där redan tidigare.

Till slut vill jag påpeka — jämte den inkonsekvens, som redan har påtalats — en inkonsekvens som denne talare enligt min mening gjorde sig skyldig till. Han ansåg, att det var synnerligen behöfligt att kammaren kom att bestå av kunskapsrika och självständiga etc. ledamöter — och detta är ju riktigt —, men han var fasligt rädd för och ropade "hu" vid bara tanken på att man skall få lärda, d. v. s. kunskapsrika, och emanciperade, d. v. s. självständiga, kvinnor i riksdagen. Jag har svårt att förstå, att man skall vara så rädd för den sortens kvinnor, då man hyllar sig kraftigt till samma sorts män. Jag misstänker liksom han, att vi i första hand få lärda och emanciperade kvinnor hit till riksdagen, men jag är icke alldeles övertygad om att man så skall bedöma dem, som den ärade talaren gjorde.

Jag vill med dessa ord och utan att i övrigt ge mig in på skälen för och emot — vilka skäl redan utvecklats — hemställa om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på avslag därpå, och förklarade sig finna den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Flere ledamöter begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 59.

På framställning av herr förste vice talmannen uppsköts behand-

lingen av återstående ärenden på föredragningslistan till aftonsammanträdet.

Herr *Julin* avgav en av honom och herr *Thulin* undertecknad motion, nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Denna motion hänvisades, i vad den angick pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, så vitt motionen rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 120, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anvisande av anslag för bestridande av vissa kostnader för Skattungens och Oresjöns reglering samt regleringsarbeten vid Amungen m. fl. sjöar m. m.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 121, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ägo gränser m. m.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kam-maren åtskildes kl. 5,37 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 13 april e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m., och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av rubrikerna nr 210 och 211 i gällande tulltaxa;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till införande i gällande tulltaxa av vissa bestämmelser rörande förtullning från frihamn eller frilager; samt

nr 19, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande omyndiga barns taxering.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

*Ifrågasatt
tillägg till 12 av
§ bevilnings-
förordnin-
gen.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 20, i anledning av väckt motion om visst tillägg till 12 § bevilningsförordningen.

I en inom första kammaren väckt, till bevillningsutskottet remitterad motion, nr 52, hade herr *Petrus Nilsson* föreslagit, att riksdagen ville besluta sådant tillägg till 12 § i kungl. förordningen om bevilning av fast egendom samt av inkomst, att densamma komme att innehålla bestämmelser om att 3 mom. b) 1) skulle beträffande fastighetsägare endast äga tillämpning å den del av förmögenheten, som överstege av honom ägd fastighets taxeringsvärde.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Nilsson, Petrus: Det skatteprovisorium, som antogs vid förra årets riksdag, har visat sig behäftat med rätt stora svagheter och detta ännu innan det vunnit tillämpning; ändringar ha vidtagits på grund av såväl kungl. propositioner som enskilda motioner, och nu senast har ju beslut fattats i sådan riktning. Syftet med den av mig väckta motionen har varit att rikta riksdagens uppmärksamhet på och

få ändring uti en bestämmelse, som synes leda till konsekvenser, vilka tydligen icke varit avsedda, då detta provisorium av riksdagen antogs. Denna bestämmelse är, att bevillningsavdrag icke får åtnjutas i större utsträckning än att den återstående beskattningsbara inkomsten motsvarar 5 procent av den beskattades förmögenhet, och detta även om förmögenheten är nedlagd i fastighet, för vilken en minimiskatt är garanterad efter en inkomst, beräknad till 6 procent för jordbruksfastighet och 5 procent för annan fastighet. Därigenom är ju redan skatt uttagen för jordbruksfastighet efter en beräknad inkomst av 6 procent och för annan fastighet efter en beräknad inkomst av 5 procent. Genom förenämnda bestämmelse beskäres emellertid avdragsrätten ytterligare å inkomsten av den förmögenhet, som är nedlagd i fastighet, och följaktligen kan skatten på denna inkomst komma att utgå efter 11, resp. 10 procent, nämligen om ägaren äger hela fastigheten, så att han icke har skuld på densamma och om inkomsten uppgår till 11, resp. 10 procent. Nu har utskottet visserligen erkänt, att orättvisa i beskattningen härigenom kan komma att uppstå, men utskottet synes ändå icke fullt behjärta det här påpekade missförhållandet. Utskottet säger: "Utskottet vill icke bestrida, att ifrågavarande bestämmelse i praktiken kan medföra viss olikhet beträffande möjligheten att tillgodogöra sig den författningssenliga bevillningsfriheten, vilket givetvis måste te sig som en orättvisa. Man får emellertid komma ihåg, att berörda konsekvens sammanhänger med fastighetsbevillningens natur av garanterad minimiskatt. Förslaget skulle för övrigt i fråga om vissa skattskyldiga, nämligen fastighetsägarna, åsidosätta den ifrågavarande bestämmelsens ändamål att differentiera beskattningen efter kapitalinkomens relativt större skattekraft. Kapitalet kan ju icke sägas vara mindre bärkraftigt därför, att det nedlagts i fastighet." Men det är ej däremot jag riktat min kritik. Jag anser visst icke skattekraften mindre, därför att kapitalet är nedlagt i fastighet, men till följd av, att för fastighet skatt skall erläggas efter en beräknad inkomst av 5, resp. 6 procent av fastighetens taxeringsvärde, och att för överskjutande inkomst avdrag ej får göras i större utsträckning än att den återstående beskattningsbara inkomsten motsvarar 5 procent av förmögenheten, bli fastighetsägare i regel hårdare beskattade än andra skattskyldiga. För att taga som exempel en fastighet, taxerad till 20,000 kronor, och å vilken ägaren har en inkomst av, låt oss säga, 2,200 kronor, när han att å densamma erlägga fastighetsskatt efter en beräknad inkomst av 6 procent, alltså för ett belopp av 1,200 kronor, samt bevillning för inkomst av återstående 1,000 kr. Följaktligen måste han skatta för 2,200 kronor, men om förmögenheten varit placerad i aktier eller kontant i bank, hade ägaren haft rätt till avdrag intill ett belopp av 1,000 kronor, om i övrigt familjens storlek enligt förordningen berättigat till åtnjutande av så högt avdrag. Jag har också i motionen angivit ett exempel, som jag här vill relatera:

*Ifrågasatt
tillägg till 12
§ bevillnings-
förordningen.
(Forts.)*

"En person, mantalsskriven inom ort tillhörande dyrortsgrupp III,

Ifrågasatt tillägg till 12 § bevillningsförordningen.
(Forts.)

äger en jordbruksfastighet taxerad till 20,000 kronor, å densamma finnes intecknad skuld till ett belopp av 10,000 kronor. Han äger dessutom inventarier till ett värde av 10,000 kronor, men har därå en skuld av 4,000 kronor. Förmögenheten uppgår således till 16,000 kronor. Om denne persons inkomster uppgår till 3,000 kronor och han har hustru och fem barn att försörja, erhåller han enligt därom utfärdade bestämmelser för år 1921, ett bevilningsfritt avdrag av 1,000 kronor; och är alltså skattskyldig för 2,000 kronor; medan annan skattskyldig, som icke är fastighetsägare men bosatt inom samma ort och med lika stor familj samt med samma inkomst (3,000 kronor) och ägare av lika stor förmögenhet som den förre, äger åtnjuta bevilningsfritt avdrag med 2,200 kronor.

Utav dessa personer, som båda hava lika stor inkomst och äga lika stor förmögenhet, får den förre betala kommunalskatt efter en inkomst av 2,000 kronor, medan den senare endast behöver betala för en inkomst av 800 kronor. Avdragen för den förre hade ej blivit högre om familjen varit större. Ogynnsammast drabbas därför familjeförsörjare med större familjer."

Här nämnda förhållande berör två personer med lika stor förmögenhet, lika stor inkomst, lika stora familjer och boende i orter tillhörande samma dyrortsgrupp. Att gällande lag leder till uppenbara orättvisor i detta avseende, är sålunda klart. I motionen har jag hemställt om sådan ändring att endast den del av förmögenheten, som överstiger fastighetens taxeringsvärde, skulle tagas i betraktande vid begränsning av avdragsrätten, då den förmögenhet, som är nedlagd i fastighet, redan är åsatt fastighetsskatt till 6, resp. 5 procent å fastighetens taxeringsvärde.

Nu kan måhända någon invända, att den ändring, varom jag i motionen hemställt, komme att i tillämpningen leda till sådan konsekvens, att även personer med mycket stor förmögenhet och mycket höga inkomster därigenom komme att åtnjuta bevilningsfritt avdrag. En person t. ex., som äger en stor fastighet, som är belånad, och dessutom har en del av sin förmögenhet placerad i aktier, skulle här komma i åtnjutande av bevilningsfritt avdrag, vilket han icke skulle göra, om de bestämmelser, som nu gälla, fortfarande få äga giltighet. Det kan ju hända. Men om en person har hela sin förmögenhet placerad i aktier, har han ju rätt till detta avdrag om inkomsten till så högt belopp överstiger 5 procent av förmögenheten och för övrigt kan man ju sätta en gräns vid ett visst maximibelopp av värde å fastighet. En person med mycket hög inkomst är naturligtvis icke så mycket beroende av att komma i åtnjutande av det bevilningsfria avdraget, men för en person med stor familj och relativt liten inkomst betyder detta avdrag mycket, och betydelsen av det skattefria avdraget har även blivit erkänt från alla håll och partier, och det har stor betydelse för skipande av rättvisa mellan olika skattebetalare med olika skatteförmåga.

Såsom frågan nu ligger, vill jag icke göra något yrkande, men jag

har till protokollet velat framhålla dessa synpunkter. Dessutom vill jag säga, att jag är förvånad över den behandling denna fråga rönt i utskottet, och det förvånar mig särskilt, att de personer, som vid förra årets riksdag genomdrevo det kommunala skatteprovisoriet, och då motsatte sig den s. k. objektbeskattningen — enär de ansågo att den kommit att utgöra en dubbelbeskattning, som särskilt hade drabbat fastighetsägarna — nu icke velat vara med om denna ändring för att rätta ett missförhållande i skattehänseende, som icke går mindre hårt ut över fastighetsägarna och då särskilt de mindre, som ha stora familjer att försörja.

*Ifrågasatt
tillägg till 12
§ bevillnings-
förordnin-
gen.
(Forts.)*

Herr S a n d l e r: Jag har begärt ordet egentligen för att något skulle sägas från bevilningsutskottets sida, ehuru jag för min del icke deltagit i utskottsarbetet på den avdelning, som behandlat detta ärende. Det förhåller sig så, som den ärade talaren sade i sitt anförande samt även anført i motionen, att den bestämmelse det här gäller, medför vissa av honom påpekade obilligheter. Utskottet har i sin motivering påpekat, att dessa olägenheter sammanhänka, såsom det står, med fastighetsbevilningens natur av garanterad minimiskatt, d. v. s. det är helt enkelt en konsekvens av den anordning, som riksdagen i fjol beslöt genom åstadkommande av den kombinerade fastighets- och inkomstbevilningen. Det har icke varit för utskottet någon möjlighet att finna en utväg ur dessa svårigheter och, såsom kammaren finner, har utskottet enhälligt ansett sig böra avböja det av motionären framställda förslaget, oaktat det erkänt, att det är en obillighet, som nu påvisats. Utskottets ståndpunkt är emellertid den, att det icke rimligen kan ifrågasättas att genomföra en omläggning av själva grunderna för det beslut riksdagen fattade i fjol angående kommunalskattefrågan. Jag betonar ännu en gång, att vad vi här stå inför, är en egendomlig konsekvens av det vid fjolårets riksdag fattade beslutet. Jag förmodar det icke är den sista av dess konsekvenser, som vi få anledning att i bevilningsutskottet behandla, och då åtskilliga andra dylika konsekvenser förekomma till behandling, blir det tillfälle att återkomma till saken.

Såsom frågan nu ligger, tror jag icke vi ha annan möjlighet än att bifalla utskottets hemställan och se tiden an.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det föreliggande betänkandet hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa Vänersborgs hospital och asyl tillhöriga fastigheter m. m.;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utläggande av statsgruvefält vid Stekenjokk och Remdalen i Vilhelmina socken av Västerbottens län;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av försäljning av kronan såsom danaarv tillfallen andel i lägheten Fjällbacka nr 90 i Kville socken av Göteborgs och Bohus län;

nr 31, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående beredande av stöd åt den inhemska fröodlingen; samt

nr 32, i anledning av väckt motion om anslag till anordnande av ett fast demonstrations- och försöksfält å myrjord vid Åsträsk.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Lagförslag
om åtgärder
mot skogs-
skövling.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo jämte två i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 25 februari 1921 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 119, hade Kungl. Maj:ts, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, jämlikt § 87 regeringsformen föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo.

I sammanhang med denna proposition hade utskottet till behandling förcheft två inom andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) nr 277 av herr *Andersson* i Rasjön, som hemställt, att riksdagen måtte besluta, att första stycket i slutbestämmelserna i den i Kungl. Maj:ts proposition nr 119 föreslagna lagen om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo måtte erhalla följande lydelse:

"Denna lag träder i kraft den 1 juli 1921, då lagen den 11 juni 1920 om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo upphör att gälla"; samt

2) nr 281 av herrar *Magnusson* i Skövde och *Gustafson* i Kasenberg, som hemställt, att till det i Kungl. Maj:ts proposition nr 119 framlagda förslaget till lag om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo sådant tillägg gjordes, att innehavare av rätt till skogsavverkning, varom avtal träffats före den 28 juni 1918 och som på grund av lagens bestämmelser icke kunde enligt avtalet tillgodogöra sig avverkningsrätten, skulle av markägaren äga rätt till skälig ersättning för i avtalet ingående skog, som icke finge avverkas.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med avslag å motionerna nr 277 och 281 i andra kammaren bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservation hade anförts av herrar *Ericsson, Aaby*, och *Öberg*, som ansett, att 2 mom. i 6 § av förevarande lagförslag bort utgå.

*Lagförslag
om åtgärder
mot skogs-
skövling.
(Forts.)*

Herr *Ericsson, Aaby*: Jag hemställer, i avseende å föredragningen av jordbruksutskottets utlåtande nr 33, att detsamma företages till avgörande på det sätt, att till en början föredrages det av utskottet tillstyrkta lagförslaget, där så erfordras, paragrafvis med promulgationsstadgande och rubrik sist; att sedan lagförslaget blivit genomgången, utskottets hemställan föredrages; att vid behandlingen av den paragraf, varom överläggning först uppstår, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt att lagtext icke må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölles.

I följd därav föredrogs nu

Lagförslaget.

1—5 §§.

Godkändes.

6 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

1 mom. Sker avverkning i strid mot ovan givna föreskrifter eller förordnande, varom i 3 § andra stycket förmåles, eller företages utstämpling eller därmed jämförlig åtgärd för avverkning, som uppenbarligen skulle komma i strid mot samma föreskrifter eller förordnande, som nyss sagts, äger skogsvårdsstyrelsen meddela förbud att å den fastighet, varå avverkning sålunda ägt rum eller planlagts, eller så stor del därav, som skäligt prövas, utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd verkställa avverkning av skog för annat ändamål än fastighetens eller därmed sambrukad fastighets oundgängliga husbehov; dock att förbud, som föranledes av avverkning i strid mot 2 § eller av planläggning av avverkning, må gälla allenast i det förra fallet skog, som i sistnämnda paragraf avses, och i det senare skog, som enligt planen skulle avverkas. Då avverkning på grund av upplåtelse, som i 4 § sägs, föranleder förbud, må detta icke meddelas för annat område än det, som till avverkning upplåtits.

Innan sådant förbud, som i första stycket sägs, varder meddelat, skall fastighetens ägare samt, där avverkning verkställes eller planlagts av annan, jämväl denne beredas tillfälle att yttra sig i ärendet; finner skogsvårdsstyrelsen saken sådan, att den ej kan tåla dylikt uppskov, må den dock meddela förbud tillsvidare och intill dess annorlunda varder förordnat. Skogsvårdsstyrelsen äge ock inhämta utlåtande från i lant-

Lagförslag om åtgärder mot skogsskövling. hushållning sakkunnig person såsom lantbruksingenjör, länsagronom eller jordbrukskonsulent, där sådant av förhållandena påkallas.

Förbud, som nu sagts, skall utan hinder av besvär genast träda i kraft.
(Forts.)

2 mom. Skogsvårdsstyrelsen äger bemyndiga hos styrelsen anställd tjänsteman, som fullgjort vad som erfordras för vinnande av anställning såsom jägmästare, att där i fall, som i 1 mom. avses, är av synnerlig vikt, att förbud, som där sägs, kommer till stånd innan styrelsen hinner sammanträda, meddela sådant förbud å styrelsens vägnar. Om sålunda meddelat förbud göre tjänstemannen utan dröjsmål anmälan hos styrelsens ordförande, och ankomme därefter på styrelsen att i ärendet förordna. I den mån dylikt förbud ej inom tio dagar från den, då det delgavs, den dagen oräknad, blivit av styrelsen fastställt, vare förbudet förfallet.

Herr Ericsson, Aaby: Såsom herrarna se, har jag avgivit en reservation med hemställan, att 2 mom. i 6 § av förevarande lagförslag måtte utgå. Saken rör endast att det skulle uppdragas åt en skogsvårdsstyrelsens tjänsteman att själv kunna utfärda förbud för avverkning av viss sorts skog. Nu var förhållandet det, att före år 1919 enligt då framlagt förslag ett sådant förbud skulle kunna utfärdas endast efter vederbörandes hörande, men då ansågs detta vara för långt gånget, och därför har gjorts den inskränkning, att det skulle kunna ske efter skogsvårdsstyrelsens vid sammanträde i ärendet fattade beslut, men även detta tycks vara för mycket, och lagutskottet föreslår, att en jämförelsevis underordnad tjänsteman, som antagits av skogsvårdsstyrelsen, skulle få uppdrag att verkställa sådant förbud. Detta kan synas vara en jämförelsevis liten sak, men av rent principiella skäl anser jag det icke riktigt att lägga en så stor makt, lagens hela kraft så att säga, i denna tjänstemans hand och låta honom exekutivt utföra den åtgärd han anser nödig. Det torde icke vara riktigt, och åtminstone förr i världen voro de svenska jordbrukarna särdeles måna om att icke underkasta sig ett dylikt godtycke från enskilda ämbets- och tjänstemäns sida, och jag anser denna frihetskänsla vara fullkomligt berättigad. Man kan ju tänka sig — vi äro ju människor allesammans — att det kan uppstå sådant förhållande mellan en tjänsteman hos skogsvårdsstyrelsen och enskilda personer, att han icke ogärna skulle se, att han finge utöva någon makt över de enskilde; han skulle då kunna trakassera dem genom utfärdande av dylika förbud. Nu står det visserligen, att ett dylikt förbud icke skall förbli i kraft längre än tio dagar, utan skall därinom underställas skogsvårdsstyrelsen, varvid det kan upphävas eller inom nämnda tid stadfästas. Men det veta vi litet var, att får en tjänsteman hos styrelsen befogenhet att vidtaga sådana här åtgärder och har han en gång utfärdat avverkningsförbud, så bör det vara oerhört talande skäl för att skogsvårdsstyrelsen skall desavuera honom. Nej, det lär bli omöjligt att få förbudet hävt och rätt medgiven att

fortsätta avverkningen. Hela saken gäller, att man skall kunna så snabbt som möjligt få ett förbud utfärdat, där illojal avverkning kommit till stånd; då är frågan: kan det vara så riksvådligt att dröja så pass länge, att man hinner få ihop en skogsvårdsstyrelse, bestående av tre personer, och vid förfall för någon av dem en suppleant, så att styrelsen skall kunna fatta beslut i överensstämmelse med eller mot vederbörande länsjägmästares förslag? Om man väger den olägenhet, som uppstår för det allmänna av en pågående skogsavverkning, som kan vara mindre lämplig, mot å andra sidan det osäkerhetstillstånd, som uppstår genom att det ligger i en tjänstemans hand och maktfullkomlighet att på eget initiativ utfärda ett bestämt gällande avverkningsförbud, så tror jag man skall finna det lyckligare, om detta moment ginge ut och det finge vara såsom för närvarande är bestämt, att skogsvårdsstyrelsen själv skall fatta dessa beslut.

*Lagförslag
om åtgärder
mot skogs-
skövling.
(Forts.)*

Varför jag särskilt finner detta stadgande betänkligt, är att fastän förevarande lag blott är provisorisk och blott skall gälla en kortare tid, vi veta, att det förestår en stor skogsvårdslagstiftning, då man kan lätt tänka sig, att om riksdagen principiellt lämnat bifall till att en dylik makt lägges i en skogsvårdsstyrelsens tjänstemans händer, detta skall tagas till intäkt för att i den blivande lagen införa sådana bestämmelser, och detta anser jag vore i hög grad skadligt. Skogsvårdsstyrelserna ha haft stora förtjänster, och några hava verkat mycket gagnande på sina orter, men det får erkännas, att det visat sig tendenser särskilt hos deras tjänstemän att utveckla denna institution till att bli ett mycket stort ämbetsverk med en mycket stor tjänstemannakår, det skulle bli en domänstyrelse — icke över statens domäner, ty de ha redan en sådan — men över enskildes domäner, och säkert är, att om man icke behandlar denna sak och vederbörande tjänstemäns maktställning i övrigt med en viss försiktighet, så kommer denna institution att svälla ut till sådana gränser, att vi litet var icke skulle se det så gärna.

På grund av vad jag anfört tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den av mig gjorda reservationen.

Herr B o n d e s o n: Herr talman, mina herrar! I föreliggande moment heter det: "Skogsvårdsstyrelsen äger bemyndiga hos styrelsen anställd tjänsteman, som fullgjort vad som erfordras för vinnande av anställning såsom jägmästare, att där i fall, som i 1 mom. avses, är av synnerlig vikt, att förbud, som där sägs, kommer till stånd innan styrelsen hinner sammanträda, meddela sådant förbud å styrelsens vägnar", och vidare: "Om sålunda meddelat förbud göre tjänstemannen utan dröjsmål anmälan hos styrelsens ordförande, och ankommer därefter på styrelsen att i ärendet förordna. I den mån dylikt förbud ej inom tio dagar från den dag, då det delgavs, den dagen oräknad, blivit av styrelsen fastställt, vare förbudet förfallet". Detta kan se ganska oskyldigt ut, men utskottet har ändå "icke kunnat undgå att ställa sig i viss mån tveksamt till att en tjänsteman tillerkännes rätt att meddela in-

Lagförslag
om åtgärder
mot skogs-
skövling.
(Forts.)

terimistiskt avverkningsförbud". "Erinras må", säger utskottet vidare, "att jämlikt nu gällande lag mot skogsskövling erfordras, att skogsvårdsstyrelse skall vara fulltalig för att äga sådan befogenhet." Av detta uttalande framgår, att saken anses vara av den vikt, att skogsvårdsstyrelsen bör vara fulltalig för att fatta beslut om avverkningsförbud. Enligt nu föreliggande förslag skulle denna viktiga angelägenhet emellertid överlämnas åt en jägmästare. Det är visserligen sant, såsom påpekats, att detta hans beslut skall underställas skogsvårdsstyrelsens prövning inom tio dagar, men i likhet med föregående talare får jag säga, att det är föga troligt, att skogsvårdsstyrelsen desavuerar sin jägmästare. Denna bestämmelse är sålunda enligt min uppfattning i realiteten icke av någon betydelse, ty om en jägmästare har utfärdat interimistiskt avverkningsförbud, så nödgas styrelsen, för att ej desavuera sin tjänsteman, fastställa avverkningsförbudet. Man måste bestämt reagera mot att så stor befogenhet överlämnas till en underordnad tjänsteman. Det är alldeles nog att skogsvårdsstyrelserna ha sådan befogenhet. Förr var det länsstyrelsen, som hade att meddela ett dylikt förbud, nu är det skogsvårdsstyrelsen. Skälet för att länsjägmästaren skulle få verkställa förbud är ju nödvändigheten att snabbt åstadkomma förhindrande av avverkning, där sådant behöves. Jag undrar, om någon verkligen tror, att skogsvårdsstyrelsen icke skulle kunna snabbt nog komma tillsammans, där det behövdes. I värsta fall kan man beräkna, att en sådan styrelse kunde komma tillsammans inom två eller tre dagar. Vi bo dock numera icke i urskogen, och det finnes i allmänhet möjlighet att sammankalla en skogsvårdsstyrelse per telefon.

Med detta har jag icke på minsta sätt velat göra gällande, att icke, där det verkligen är fara för skogsskövling, sådan bör förekommas. Men jag ber att få protestera mot att så stor makt över den enskildes egendom kastas i en jägmästares hand. Det må vara med denna sak huru som helst, så kan folket ute i bygderna icke förstå, att ett dylikt bestämmande över enskild egendom skall kunna handhavas endast av en jägmästare. Man finner sig i att en skogsvårdsstyrelse där personer sitta, som äro valda av olika korporationer, får utfärda avverkningsförbud, men att en jägmästare skulle på egen hand kunna bestämma över detta, måste man reagera emot.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre utan endast yrka bifall till reservationen.

Herr Hellström: Utskottets vice ordförande lämnade en redogörelse för innebörden av den lagbestämmelse, som här är i fråga. Jag måste säga, att då jag läste detta lagförslag och ifrågavarande lagbestämmelse, jag kom till en annan uppfattning, än utskottets vice ordförande har framhållit. Han säger, att genom lagbestämmelsen lägges det i en underordnad tjänstemans hand att utfärda provisoriskt förbud mot skogsavverkning. Det står emellertid här endast, att befogenhet att lämna tjänstemannen denna rätt skall överlämnas åt skogsvårdssty-

relsen. Skogsvårdsstyrelsen har att pröva förhållandena inom länet med hänsyn dels till de missförhållanden, som inträtt i fråga om skogsavverkningen, och dels till vederbörande tjänstemans egenskaper. Och om den anser förhållandena inom länet vara sådana, att lagens bestämmelser kunna kringgås, om det icke genast i förekommande fall utfärdas interimistiskt skogsavverkningsförbud, skall styrelsen hava befogenhet att, om den har förtroende för jägmästaren, giva honom rätt att omedelbart utfärda sådant förbud.

*Lagförslag
om åtgärder
mot skogs-
skövling.
(Forts.)*

Vidare står det, att sedan jägmästaren utfärdat sådant avverkningsförbud, skall han omedelbart underställa det skogsvårdsstyrelsens prövning, och skogsvårdsstyrelsen måste genast taga saken under omprövning och besluta i ärendet inom tio dagar. Eljest har åtgärden förfallit. Detta är väl en helt annan innebörd än den utskottets vice ordförande och även den siste ärade talaren gjorde gällande. Den siste ärade talaren sade, att det här är fråga om att utan vidare lägga så stor makt i en tjänstemans hand. Jag tror att, med hänsyn till den fråga det här gäller, det är mycket lämpligt, ifall kammaren följer utskottets förslag. Det är nämligen endast meningen att komma åt skogsjobbarne, som visat sig hava möjlighet att med hittills gällande bestämmelser — som de två sista ärade talarna ville bibehålla på området — kunna kringgå lagen och göra den ineffektiv. Det anfördes i jordbruksutskottet flera exempel på huru det lyckats att kringgå lagen. När skogsvårdsstyrelsens ledamöter voro bortresta och man förstod, att de icke kunde så hastigt komma tillsammans, då passade man på och ställde till med avverkning. Man hade ofta så bråttom, att man blott sågade omkull träden och lät dem ligga okvistade för att hinna få saken ordnad, innan förbud hann utfärdas.

Vidare har det meddelats, att man försökt begagna sig av telefon för att hastigt sätta skogsvårdsstyrelsen i tillfälle att fatta avgörande beslut i frågan, men det har visat sig, att ett per telefon åstadkommet avverkningsförbud icke har varit lagligt och således icke kunnat stoppa avverkningen, utan denna har kunnat försiggå lika bra.

Det tyckes att, då det här endast är fråga om att lämna ett dylikt medgivande åt skogsvårdsstyrelsen, det är som att "måla hin på väggen", då man framställer saken såsom de två sista ärade talarna ha gjort. Jag har roat mig med att se efter i statskalendern, vilka som äro medlemmar i skogsvårdsstyrelserna i de olika länen. Av skogsvårdsstyrelsens ledamöter, som äro tre, utses en av hushållningssällskapet, en av landstinget och den tredje, ordföranden, av Kungl. Maj:t. Nu är det nog så, att med de personer, som ha detta förtroende, det icke är så farligt, om de skulle tillvälla sig en viss makt över de enskilda skogsägarna. Skogsvårdsstyrelsernas ledamöter utgöras nämligen av godsägare, lantbrukare och i ett par fall av hemmansägare. Faran för att dessa personer skola försöka missbruka sin tjänstemannaställning och ännu mindre medverka, såsom herr Aaby Ericsson sade, till åstadkommande av en ny domänstyrelse med benägenhet att trakassera jordbrukarna, förefaller

*Lagförslag
om åtgärder
mot skogs-
skövling.
(Forts.)*

icke sannolik. Visserligen är det några av dem, som förut haft tjänstemannaställning. Sex å sju av dem äro f. d. militärer. Men jag tänker, att herr Aaby Ericsson skall väl åtminstone icke höra till dem, som äro så rädda för denna tjänstemannagrupp, att det kan motivera, att man därför skulle behöva avslå lagen av fruktan för ett ökat tjänstemannavälde. Så som saken ligger, tror jag, att kammaren tryggt kan lämna skogsvårdsstyrelserna den ifrågasatta befogenheten. Det vitsordades i jordbruksutskottet av dem som hava praktisk erfarenhet från tjänstgöring inom skogsvårdsstyrelser, att det vore av stort behov, att man finge denna bestämmelse för att lagen skulle bliva effektiv, så att man kunde få möjlighet att hålla efter illojala avverkare. Jag ber därför att få yrka bifall till jordbruksutskottets förslag.

Herr Barthelson: Då man såsom utskottets ärade vice ordförande nyss gjorde säger, att mom. 2 i 6 § lägger i jägmästarens hand en alltför stor makt, som kunde leda till missbruk, är det att åt lagförslaget giva en räckvidd, som det efter mitt förmenande icke har. Jag ber att i detta fall få hänvisa till vad jordbruksutskottet här uttalat, nämligen att lagen avser, att skogsvårdsstyrelse skall kunna bemyndiga hos densamma anställd tjänsteman att i brådskande fall meddela interimistiskt avverkningsförbud. Det är således icke fråga om rätt för skogsvårdsstyrelse att giva jägmästare någon slags fullmakt in blanco att utfärda avverkningsförbud, utan det är endast fråga om att skogsvårdsstyrelse skall äga rätt att giva sin tjänsteman tillstånd att under vissa villkor, som äro föreskrivna av styrelsen, utfärda avverkningsförbud för kortare tid, i lagen bestämd till högst 10 dagar, inom vilken tid man har förutsatt, att skogsvårdsstyrelsen skulle kunna sammanträda för att behandla ärendet och fatta beslut i detsamma. Ett sådant avverkningsförbud av skogstjänsteman kommer naturligtvis endast i fråga, när det uppenbarligen visar sig, att fara föreligger för att ungskog kommer att skövlas av en illojal avverkare. Jag ber att få påpeka, att detta förslag icke avser våra jordägare, utan gäller illojala avverkare. Hela denna lag är en provisorisk skogslag, och den tillkom på sin tid för att skydda vårt jordbruk mot spekulation i egendomar. Man hade nämligen funnit, att sådan spekulation gick huvudsakligen ut över våra skogsegendomar, och erfarenheten visar till fullo, att lagen var av behovet påkallad. Det hava alla skogsvårdsstyrelser i hela landet intygat, och det tyckes, att ett sådant vittnesbörd borde äga vitsord. Jag kan också nämna, och jag tror icke, att jag säger för mycket om jag påstår, att de avverkningsförbud, som ifrågakommit, riktat sig icke mot jordägarna, utan mot skogsjobbarna, åtminstone har detta varit fallet inom det län, vars skogsvårdsstyrelse jag har äran tillhöra. Det är uteslutande riktat mot personer, som köpa egendomar för att få tillfälle att realisera skogskapitalet. Man kan visserligen säga, att de tiderna nu äro förbi, och att vi icke vidare behöva dessa kristidslagar, men, mina herrar, i detta fall böra vi dock göra ett undantag. När personer köpt

skogsegendomar eller jord med litet skog, så ligger det måhända nu ännu större fara för skogsskövling, därför att virkesprisen fallit. Det synes mig nämligen ligga i sakens natur, att personer, som inlåtit sig på skogsaffärer och riskera att göra förlust, nu vilja söka på bästa möjliga sätt undvika denna förlust och därför låta skogen sitta emellan.

Nu har utskottets ärade vice ordförande framhållit det från principiell synpunkt oriktiga uti att en tjänsteman erhöle denna rätt. Jag instämmer fullkomligt häri, och inom utskottet uttalade jag, då frågan behandlades där, mina betänkligheter i detta hänseende. Inom utskottet har majoriteten kunnat vara med om lagförslaget just på den grund som i utskottets utlåtande framhålles, att lagen är av provisorisk natur och att den är tillkommen huvudsakligen på grund av det förhållande jag nyss nämnde. Att utskottet just håller särskilt på den omständigheten, att lagen är provisorisk och endast avsedd att gälla ett enda år, bevisas i sin mån därav, att utskottet ju icke velat vara med om att bifalla de motioner, som gå ut på att denna tillfälliga lag skulle få vanlig lags natur och gälla till dess den nya skogslagen inträtt.

Såvitt jag kan finna, och på grund av den erfarenhet jag under denna kristid i avseende på dessa förhållanden vunnit, är denna lag med tillägg av det nu omdebatterade mom. 2 i 6 § av behovet påkallad, och jag hoppas, att, om den antages, den skall bliva till nytta för vårt land. Jag ber därför, herr talman, att för min del få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sederholm: Utskottets vice ordförande påpekade, att rättigheten för skogsvårdsstyrelse att utfärda förbud mot avverkning innebär ett ganska allvarligt ingrepp i den fria dispositionsrätten till en jordegendoms skogsmark, som jordägaren förut innehaft och i övrigt alltjämt innehar. Jag medgiver, att så är fallet och att man över huvud taget icke skall gå in på en sådan linje, om icke ett verkligt statsintresse föreligger, som kräver sådant. Att riksdagen tidigare gått in på att medgiva ett sådant organ som skogsvårdsstyrelsen i länet en dylik befogenhet vittnar ju om att riksdagen anser, att här föreligger ett så viktigt nationellt intresse att tillvarataga, att den enskilde måste böja sig för detta ingripande. Och det gäller ju ingenting mindre än att skydda skogstillgången för kommande släkten. Vad nu skövlas, dröjer det många tiotal år, innan kommande generationer kunna få ersättning för. Här kräves, av hänsyn till framtiden, att nutidens släkte verkligen griper in och skyddar skogen för våra efterkommandes behov. När man arbetat i en skogsvårdsstyrelse och fått dessa synpunkter allt klarare för sig och funnit, att i gällande bestämmelser finnes en lucka, som möjliggör för personer att — trots lagens syfte och trots skogsvårdsstyrelsens strävan att genomföra sin avsikt — kringgå lagen och åstadkomma sådan skövling, då är det naturligt och även fullt befogat, att skogsvårdsstyrelsen gör vad den kan för att få en sådan lucka tilltäppt och få ändring i lagen. Den ändring, som här är föreslagen, är resultatet av framställ-

*Lagförslag
om åtgärder
mot skogs-
skövling.
(Forts.)*

*Lagförslag
om åtgärder
mot skogs-
skövling.
(Forts.)*

ning från skogsvårdsstyrelser, av vilka jag representerar en, och jag kan av direkt personlig erfarenhet meddela, att dessa olägenheter, vilka jag konstaterat, icke äro någon fiktion, några konstruerade fall utan verkliga fall av lagens kringgående, som skett till obotlig skada för skogens bestånd och som en ändring av lagen skulle kunna hindra.

Jag vill relatera ett fall av flera, då en jägmästare blev anmodad av en skogsjobbare att verkställa utstämpling, som han önskade skulle ske. Jägmästaren gjorde denna utstämpling på vintern, och avverkningen började. När så denna var i full gång, kom han åter till platsen och fann, att man budat upp en massa huggare med order att gå på ungskogen, som om ingen utstämpling funnes. Alltsammans var endast sken från den mannens sida i förhoppning att möjligen komma ifrån en närgående inspektion, vilket emellertid icke lyckades. Jägmästaren försökte hindra avverkningen, men det gick icke. Han försökte få ihop skogsvårdsstyrelsen, vilket tog en 8, 10 dagar, och efter den tiden var avverkningen så långt hunnen, att skadan icke kunde repareras, och skogsvårdsstyrelsen stod inför ett "fait accompli". Det är givet, att om jägmästaren i sådant fall haft befogenhet att meddela provisoriskt avverkningsförbud, skulle denna skada icke inträffat eller åtminstone blivit vida mindre, och ett övergrepp från hans sida — om ett övergrepp förelegat — hade icke medfört annat, än att avverkningen framskjutits högst 10 dagar. För övrigt är det skogsvårdsstyrelsen, som skulle stå för detta förbud. Klagorätt till länsstyrelsen rörande dessa åtgärder finnes, och då kan förbudet, om det varit obefogat, lätt nog hävas.

Jag vill på det starkaste understryka, att det verkligen föreligger behov för en skogsvårdsstyrelse att få rätt att bemyndiga en tjänsteman att utöva dess befogenhet i dylika fall, just därför, att i kanske de svåraste fallen kan skogsvårdsstyrelsen icke såsom sådan hinna utöva sin verksamhet så som lagen kräver tillräckligt snabbt. Och vid sådant förhållande ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre B a r n e k o w: Den siste ärade talaren yttrade, att förslaget, såsom det nu är formulerat, vore särskilt ägnat att motarbeta skövling av ungskogen. Men det är icke den saken vi nu tala om. Jag tror icke, att någon av denna kammares ledamöter vill vara med om att taga bort någon punkt i det föreliggande förslaget, som utgör ett hinder för skövling av ungskogen. Den siste talaren drog fram exempel på hur det gått till. Det var en skogsjobbare, som försökt avverka ungskog, och jägmästaren borde i sådant fall äga utfärda avverkningsförbud, därför att skogsvårdsstyrelsen icke kunde hinna sammankallas på mindre än 12 dagar — således ej på 10 heller. Det är ju ett märkvärdigt faktum, att en skogsvårdsstyrelse icke skulle kunna sammankallas hastigare.

Herr Hellström betonade, att makten lägges icke i en tjänstemans hand, därför att skogsvårdsstyrelsen lämnar jägmästare fullmakt att vidtaga dylika åtgärder. Det är sant, att skogsvårdsstyrelsen faktiskt

står för en sådan åtgärd, men det må ändå sägas, att det begärda medgivandet vore inkörsporten för de önskingar, som på många håll verkligen finnas, att skogsvårdsstyrelsen icke längre skall vara vad den nu är, en säregen maktägande institution, utan att beslutanderätten skulle mer och mer läggas i tjänstemännens händer, och det är en sak, som jag tror vi få vara litet försiktiga med.

Herr Hellström nämnde också, att så och så vore skogsvårdsstyrelserna i länen sammansatta, och förklarade, att sådana skogsvårdsstyrelser icke vore farliga. Nej, det äro de visst icke. Men det är icke fråga om att bibehålla makten i skogsvårdsstyrelsens hand, utan om att överlämna den till tjänstemännen.

Så gjorde herr Barthelson en anmärkning, som förvånade mig. Han sade, att skogsvårdsstyrelsen icke lämnar jägmästaren fullmakt in blanco. Då förstår jag icke, hur det skall gå till. Om icke skogsvårdsstyrelsen lämnar fullmakt in blanco, hur skall då jägmästaren kunna utfärda ett avverkningsförbud? Icke annat än jag kan förstå måste skogsvårdsstyrelsen sammankallas för att besluta att utfärda fullmakt för jägmästaren. Jag kan icke läsa utskottets yttrande på annat sätt, än att jägmästaren skall hava skogsvårdsstyrelsens generella bemyndigande att utfärda avverkningsförbud. Nu vill jag ingalunda förneka, att det en eller annan gång verkligen kan vara särskilt brådskande med utfärdande av avverkningsförbud, och jag vill icke förneka, att det kan vara svårt att få ihop skogsvårdsstyrelsen. Men jag tycker, att det borde finnas andra sätt att lösa frågan, som borde ligga nära till hands, då så många ledamöter av skogsvårdsstyrelser sitta här i första kammaren, något sätt, varigenom man icke öppnade en inkörsport för tjänstemannastyre på detta område, t. ex. den anordningen, att skogsvårdsstyrelsen finge bemyndiga sin ordförande att vidtaga de åtgärder, som jägmästaren enligt det föreliggande förslaget skulle kunna få fullmakt till.

Man kunde även tänka sig, att 2 mom. i 6 § skreves på det sätt, att man insköte ett par ord om att skogsvårdsstyrelsen ägde bemyndiga sin ordförande att på hemställan av en tjänsteman utfärda avverkningsförbud. Då vore den frågan löst. Man måste väl då stryka några rader längre ner i momentet. Det är omöjligt att här på rak arm komma med en formulering. Men i syfte att få en dylik formulering, skall jag, herr talman, tillåta mig yrka, att ärendet återremitteras till utskottet.

Herr Barthelson: Den föregående ärade talaren förvånade sig över ett uttryck, som jag i mitt anförande använde, nämligen att skogsvårdsstyrelsen icke skulle lämna jägmästaren någon fullmakt in blanco i detta avseende. Jag menade därmed naturligtvis, att en eventuell fullmakt endast gäller för visst fall och att, om skogsvårdsstyrelsen giver jägmästaren fullmakt, skogsvårdsstyrelsen självklart lämnar jägmästaren bestämda direktiv för ifrågavarande uppdrag, och jag upp-

*Lagförslag
om åtgärder
mot skogs-
skövling.
(Forts.)*

*Lagförslag
om åtgärder
mot skogs-
skövling.
(Forts.)*

repar ännu en gång, att här är det icke fråga om att jägmästaren skall utfärda ett definitivt avverkningsförbud, utan endast ett interimistiskt förbud för några dagar, till dess skogsvårdsstyrelsen kan hinna sammanträda för att i ärendet fatta beslut.

Vad beträffar den ändring, som den föregående talaren önskade skulle göras i 6 § 2 mom., så ber jag få meddela, att jag inom utskottet gjorde hemställan om precis samma sak, men man ansåg inom utskottet, att en sådan ändring i lagförslaget icke ginge för sig. Saken är emellertid icke alls av den stora betydelse, som man här velat göra troligt, eller att man skulle vilja göra tjänstemännen till något slags diktatorer över landets jordbrukare. Det är fortfarande skogsvårdsstyrelsen, som skall ha i sin hand att sköta saken och icke jägmästaren. Denne äger endast, jag upprepar det ännu en gång, att utfärda interimistiskt förbud, naturligtvis efter skogsvårdsstyrelsens därom meddelade uppdrag. Jag förmodar, att varje skogsvårdsstyrelse kommer att föreskriva, att jägmästaren, innan förbudet utfärdas, skall meddela sig med sin ordförande, och vid sådant förhållande är den ändring, som friherre Barnekow yrkade på, tämligen obehövligen. Ja, som sagt, jag är alldeles övertygad, att denna fråga, som är en rent praktisk fråga, den komma nog skogsvårdsstyrelserna att förstå att lösa lika bra som många andra svårare spörsmål.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande på bifall till utskottets hemställan.

Herr Ericsson, Aaby: Det synes mig, som om den ärade talaren på Skaraborgsbanken hade fått den uppfattningen, att skogsvårdsstyrelsen skulle för varje särskilt fall, när skyndsamhet är av synnerlig vikt, meddela befogenhet åt jägmästare att utfärda avverkningsförbud, men så är icke meningen, utan i sådana fall, som äro av den beskaffenhet, att han på eget initiativ på grund av den generella fullmakt han fått av skogsvårdsstyrelsen äger omedelbart ingripa, där skulle han också ingripa. Då förfaller väl också, vad den ärade talaren från Norrbottensbanken sade, att det här gäller att lämna ett förtroende åt skogsvårdsstyrelsen. Förtroende har skogsvårdsstyrelsen fått i nu gällande lag, men det gäller nu att ändra förhållandet i så måtto, att detta förtroende kunde av skogsvårdsstyrelsen transporteras för fall av viss beskaffenhet på styrelsens jägmästare. Det är det nya i förslaget, som vi tillåtit oss karakterisera såsom en tendens att lägga allt för stor makt i en tjänstemans hand, dens nämligen, som får detta uppdrag av vederbörande skogsvårdsstyrelse; och detta ställer jag mig utslutande av principiella skäl emot. Jag tycker inte det är lämpligt, när det varit så, att dylika förbud skolat utfärdas det ena året av Konungens befallningshavande och det andra året av skogsvårdsstyrelsen in pleno fulltaligt samlad för att beslutet skulle äga giltighet — det har riksdagen lagt vikt på, att det så skulle vara — jag tycker icke det är lämpligt, att man då det tredje året fattar det beslut, att skogsvårdssty-

relsen skall få överlåta denna makt på en tjänsteman i vissa fall. Det ställer jag mig fortfarande betänksam emot. Och den ärade talaren på Skaraborgsbänken har varit mäktig av utveckling. När vi voro tillsammans i utskottet, ställde även han sig ganska betänksam i denna fråga. *Lagförslag om åtgärder mot skogsskövling.* (Forts.)

Han upplyste vidare, att dylikt förbud inom hans län aldrig tillämpats mot någon jordägare. Det vill jag icke bestrida, men det *kan* tillämpas mot vilken jordägare som helst, om han förgår sig på något sätt, och om denne jordägare felar eller inte, det skulle här lämnas åt jägmästaren att avgöra, med rätt för denne att utfärda ett bestämt förbud.

Den ärade representanten från Södermanlands län sade, att det skulle taga 8—10 dagar att få ihop tre personer i skogsvårdsstyrelsen eller suppleanter för dem. Ja, mina herrar, men det få väl vederbörande tänka på, både de, som utnämna ordförande, och de, som välja ledamöter och deras suppleanter, att det skall vara så ordnade förhållanden, att de kunna ganska snabbt komma tillhoppa. Det böra de givetvis kunna, när de hava ett så maktpåliggande uppdrag, som kan innebära stora risker.

Som sagt, det kan tyckas, att saken är obetydlig, men den är, tror jag, av en ganska stor principiell betydelse, och såsom ett förhandsuttalande av riksdagen i förhållande till en kommande skogsvårdslagstiftning anser jag, att den har sin allra största betydelse.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Ingeström: Som skäl mot det föreliggande förslaget framhöllo de båda första talarna, att om en tjänsteman på det sättet utfärdar förbud, skulle skogsvårdsstyrelsen hava svårt att desavuera honom. Man får väl icke se saken så. Följden av detta interimsförbud blir, att skogsvårdsstyrelsen utfärdar en rationell avverkningsplan, som vederbörande skogsägare får följa, och på det sättet ordnas det hela på ett för det allmänna fullt tillfredsställande sätt.

Herr Bondeson yttrade vidare, att detta bemyndigande för en tjänsteman skulle vara ett ingrepp på den enskilda egendomen. Å andra sidan har dylikt förbud i vårt land i många fall visat sig vara ett rent skydd för den enskilda egendomen. Hos oss händer det mycket ofta, att en skogsjobbare köper en egendom och säljer den, samtidigt som han börjar avverka skogen, till annan person, och denna köpare tror då, att han i köpet får den skog, som skogsägaren icke äger rätt att avverka. Det har hänt, att sådan köpare påkallat skogsvårdsstyrelsens skydd för sin enskilda egendom, men det har icke kunnat ske, ty det har dröjt för länge, innan förbud kunnat medgivas. Hos oss har det också visat sig, att förbud, som utfärdats på grund av överenskommelse mellan länsjägmästare och skogsvårdsstyrelse per telefon, i vederbörande häradsrätt icke stått sig, utan att skogsavverkaren blivit frikänd på grund av, att skogsvårdsstyrelsen icke haft ett sammanträde, där ledamöterna gemensamt varit samlade.

*Lagförslag
om åtgärder
mot skogs-
skövling.
(Forts.)*

Erfarenheten från det län jag har äran representera har visat, att det för oss är behöfligt att få skärpta bestämmelser i dessa avseenden, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bondeson: Herr talman! Endast en kort replik till herr Ingeström! Jag vill bara protestera emot att jägmästare skola få denna stora maktbefogenhet gentemot enskild egendom. Jag har icke alls framfört något klander, utan jag inser lika väl som herr Ingeström den stora betydelse, den stora nytta, som skogsvårdsstyrelsen och den lag, vi ha i detta avseende, medföra såväl för landet som den enskilde; men jag kan icke finna det lämpligt, att man gått den vägen, att först skulle länsstyrelsen meddela förbud på hemställan av skogsvårdsstyrelsen, sedan har riksdagen medgivit, att denna makt skulle få läggas i händerna på skogsvårdsstyrelsen, och nu har det kommit dithän, att skogsvårdsstyrelsen skulle få rättighet att överlåta denna fullmakt på en jägmästare. Jag kan icke finna annat än att skogsvårdsstyrelsen, då den har suppleanter, kan komma tillsammans så snabbt, att den själv inom tillräcklig tid kan fatta beslut. Det är nämnda överlåtelse, som jag protesterat emot, och ingenting annat. Jag inser nyttan och betydelsen av skogsskötsel, men att denna nu föreslagna rätt skall överlätas åt tjänstemän, är dock inkörsporten till ett tjänstemannavälde.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den nu ifrågasvarande paragrafen, vidare på paragrafens godkännande med den ändring, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen, och slutligen på paragrafens återförvisning till utskottet; och förklarades den första propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Återstående delar av lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut beträffande lagförslaget.

*Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.*

Sedan herr talmannen tillstädeskommit, föredrogs första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion angående kyrkomötets beslut rörande ny psalmbok.

Detta utlåtande lydde sålunda:

I en inom första kammaren väckt och till utskottet remitterad mo-

tion, nr 139, hava herr *Sandegård* m. fl. hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes *icke* bifalla kyrkomötets i underdånig skrivelse av den 4 december 1920 gjorda hemställan om fastställelse till jämsides bruk med 1819 års psalmbok från 1 söndagen i advent 1922 av det av kyrkomötet sagda dag med vissa ändringar antagna reviderade psalmboksförslag.

*Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)*

I avseende å motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet anser det vara självfallet, att Kungl. Maj:t vid avgörandet av förevarande fråga, som berör vida och djupa intressen hos hela vårt folk, kommer att ägna densamma allsidig och ingående prövning och alltså kommer att taga hänsyn jämväl till de beaktansvärda omständigheter och synpunkter, åt vilka motionärerna givit uttryck.

Vid sådant förhållande och då det enligt utskottets mening ej kan vara lämpligt, att riksdagen hos Kungl. Maj:t gör hemställan, att Kungl. Maj:ts avgörande i ärendet måtte utfalla i viss av riksdagen angiven riktning, hemställer utskottet, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer:

1) av friherre *Barnekow*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

"Utskottet är övertygat därom, att Kungl. Maj:t, vid avgörandet av förevarande fråga, kommer att taga den största hänsyn till den oro, varmed man, från olika utgångspunkter, i vida kretsar motser ett 'sönderbrytande av den gamla psalmboken'. Då man således vågar hysa den förhoppning, att ytterligare betänketid vinnes, innan frågan definitivt avgöres, och då det dessutom kan sättas ifråga, huruvida det vore lämpligt, att riksdagen i ärendet avläte någon skrivelse till Kungl. Maj:t, hemställer utskottet, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda."

2) av herrar *Lundberg* och *Carlsson*, som anför:

"Med hänsyn till den enastående betydelse, den Wallinska psalmboken sedan mera än ett hundra år haft och ännu har icke blott för kyrkan utan i minst lika hög grad för skolan och för den enskilde, må det icke anses olämpligt, att riksdagen såsom svenska folkets representation säger sin mening angående den föreslagna revisionen av densamma.

Om den av kyrkomötet beslutade revisionen äro meningarna i vida kretsar mycket delade. I syfte att pietetsfullt bevara Wallins verk anse vi det vara riktigast, att vår nuvarande psalmbok bibehålles men förses med ett tillägg, vilket tid efter annan må kunna revideras. I alla händelser synes den föregående behandlingen av denna fråga giva vid handen, att den icke nu bör avgöras, utan att saken bör ytterligare övervägas. Då detta är, vad motionärerna åsyfta, anse vi, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen."

Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)

Herr S a n d e g å r d: Herr talman, mina herrar! Motionärerna i föreliggande fråga, vilken i mer än 50 år varit föremål för kyrkomötets outtröttliga reformlusta — angående frågans historik ber jag för övrigt få hänvisa till motionen — motionärerna hava genom att drista sig föra den fram inför riksdagen, tills vidare dess första kammare, därmed velat hemställa, att riksdagen, med begagnande av sin obestridda och, så vitt jag inte är oriktigt underrättad, förut i analoga fall icke från något håll bestridda samhällslivets alla områden omspannande petitionsrätt hos Kungl. Maj:t, ville hos Kungl. Maj:t uttala sin mening i en angelägenhet, som i ovanligt hög grad visat sig angå vida och skilda lager i vårt folk, en fråga, där även motionärerna med förlov sagt göra anspråk på att vara kyrkans vänner och unna kyrkan all den frihet från obehörigt statsförmynderskap, som är förenlig med hennes ställning som statskyrka och är ägnad att främja hennes väsentliga uppgift som vårdare av folkets högsta andliga värden. Motionen avser en opinionsyttring i fråga om en bok, vars oförlikneliga religiösa och kulturella värden en upplyst och allmän mening — alla revisionsförslag till trots — vägrar låta vederfaras det öde, som ett stadfästade av kyrkomötets beslut skulle innebära.

Utskottets majoritet har avstyrkt bifall till denna motion med en motivering, som trots dess knapphet kanske kan kallas välvillig. Jag tager tacksamt fasta på utskottets ord, när utskottet säger sig övertygat, att Kungl. Maj:t vid sin handläggning av denna fråga skall taga hänsyn även "till de beaktansvärda omständigheter och synpunkter", åt vilka motionärerna givit uttryck.

Vad innebär kyrkomötets beslut i psalmboksfrågan? Det innebär, att ur 1819 års psalmbok utmönstras ungefär 60 psalmer — närmare bestämt 54 — som ansetts så döda och andefattiga, att de icke förtjäna att stå kvar; vidare att av de återstående något mer än 200 psalmer i över 600 punkter överarbetats och omredigerats, i vissa fall tillbaka till originalets form, i andra fall, närmare bestämt formerna "statt", "gack" och "si" till mera överensstämmelse med modernt språkbruk — medan det övervägande antalet språkliga arkaismer lämnats orubbade — i ännu andra fall i enlighet med en viss teologisk purism, medan i rätt stor utsträckning slutligen av skäl, som undandraga sig ett objektivt bedömande, psalmboksnämnden ändrat efter egna, tydligtvis från fall till fall växlande principer.

Kyrkomötets beslut innebär vidare upptagandet av ungefär ett och ett halvt 100-tal nya och gamla psalmer från skilda håll och tider, som placerats in efter en viss innehållssynpunkt bland de c:a 440 bibehållna, varvid dessas nummerordning brutits med undantag för några få, kanske ett 20-tal av våra mest kända gamla psalmer, som till sist fått behålla sin plats, exempelvis 33, 55 och 124.

Vidare innebär kyrkomötets beslut, att denna nya så reviderade psalmbok skall från första söndagen i advent nästa år stadfästas och anbefallas till fritt bruk i kyrka och skola *jämsides* med 1819 års psalm-

bok, som alltså icke officiellt avskaffas, varigenom den svenska kyrkan således från nämnda dag erhåller två officiellt fastställda psalmböcker.

Ang. kyrkomötets beslut rör. ny psalmbok. (Forts.)

Beslutet innebär därjämte, att i den tävlan om slutligt herravälde mellan de båda, som tydligtvis med beslutet avses, Wallins psalmbok berövas det tillägg, som för dess räkning till kyrkomötet utarbetats och för vilket röster höjts redan vid, vill jag minnas, 1883 års kyrkomöte, vilket tillägg svenska akademien i sitt uttalande över 1917 års revisionsförslag fann vara den för närvarande mest framkomliga vägen och som Kungl. Maj:t i januari 1919 gav sitt stöd genom tillsättande av en kommitté med ärkebiskopen som ordförande och detta uppdrag som arbetsuppgift.

Wallins psalmbok skall nu således på en omväg motas ut och lämna rum för en psalmbok, däri en del döda psalmer ersatts med i många fall — som någon sagt — dödfödda, och kvantiteten får vikariera för helgjutenheten.

Ingen har — såvitt jag vet — bestritt det rättmätiga i kravet på att vår psalmbok erhåller ett lämpligt tillskott av värdefulla psalmer och sånger, även om det bestämt bör sägas ifrån, att den psalmbok vi ha fyller ur alla synpunkter sett mycket höga kravs mått. Kyrkan, som en hela folkets kyrka, bör kunna möta och behjätta — även i sin psalmbok — mycket skilda fromhetslynnen och behov, inte minst den tids i vilken hon lever. Och det är icke för att utestänga någon part eller fromhetsriktning från möjligheten att i psalmboken finna ord och stämningar, som äro ägnade att ge uttryck för vad i hjärtat bor eller gripa och lyfta sinnet över dagens kvalm och oro, det är inte för att hävda den ena eller andra läromeningens eller fromhetstypens företräde framför en annan, som vi enträget fortsätta att vädja — på det sätt som står oss till buds — att kyrkomötets beslut icke må sanktioneras. Tvärtom, vi äro av fullaste hjärta med om att låta nya toner ljuda i vår kyrka. Vi se med glädje, att kyrkan — utan baktankar — öppnar dörrarna på vid gavel för alla, som begära att inom hennes murar få sjunga kristen psalm och sång. Och vi tro, att en psalm för att fylla sitt ändamål ingalunda behöver fylla en viss ortodoxis krav på så många och fulla toner, som möjligt; huvudsaken är, att det är äkta toner.

Vi bestrida bestämt, att icke allt det, man tror sig kunna vinna genom kyrkomötets beslut, kan vinnas fullt ut och lika bra på den andra linjen: Wallins psalmbok orubbad och så ett tillägg! Vi kunna icke komma ifrån, att ett stadfästade av kyrkomötets beslut, som måhända delvis är frukten av den olust och trötthet ett 50-årigt arbete utan önskat resultat till sist måste skapa, skulle vara i hög grad olyckligt.

Men vi anse det vara en betydligt mindre olycka för kyrka och folk, att detta kyrkomötesbeslut rinner ut i sanden, än att psalmboksnämndens prestige får en knäck. Med all aktning för dessa herrars goda vilja, men Wallins verk kräver män av Wallins mått eller däröver för att av dem kunna förbättras. Rundgrens ord vid 1868 års kyrkomöte äro

Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)

kanske värda att här citeras: "De som vilja hava en omarbetning, de hava i sanning icke fattat psalmbokens betydelse. Det är något helt annat att revidera psalmboken än de andra församlingsböckerna. Det vore ungefär som om man både en zoologie professor eller annan sakkunnig att måla om fjärilns vingar." Och man blir icke imponerad, när man tager del av det 10-åriga arbetsresultat, den Eklundska psalmboksnämnden åstadkommit. Rent praktiskt och tekniskt innebär kyrkomötets beslut en oförmåga, mot vilken det enklaste sunda förnuft måste opponera sig. Särskilt från skolans håll hava starka invändningar rests. Utom från folkskolan ha 734 målsmän för vårt högre undervisningsväsen inför Kungl. Maj:t i en petition uttalat sina bekymmer med anledning av kyrkomötets beslut, nämligen representanter för statens allmänna läroverk, realskolor och samskolor etc., därav 296 lärare och lärarinnor i chefsställning, 394 lärare i kristendom och 44 folkskollärover. —

Petitionen utgår från kyrkomötets beslut i vad det avsåg även en hemställan till Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder, som kunna finnas lämpliga till underlättande av ett jämsides bruk av de två psalmböckerna, och utmynnar i hemställan om ett tillägg till 1819 års psalmbok, innehållande i fortlöpande nummerordning alla de i det av kyrkomötet godkända psalmboksförslaget intagna nya psalmerna.

"Sådana åtgärder", heter det i petitionen, "äro högeligen av nöden, enär det annars skapas en dualism, som är ägnad att framkalla ett betänkligt tillstånd av kaos i fråga om de båda psalmböckernas användning i kyrka och skola." Det konstateras, att cirka 440 psalmer äro för båda förslagen gemensamma, under det att 1819 års psalmbok äger 60 psalmer, som revisionsförslaget saknar, och det senare cirka 160, som 1819 års psalmbok saknar, medan nummerordningen är olika.

"Man kan lätt föreställa sig", säges det vidare, "vilka svårigheter, vilken tidsutdräkt och vilken oreda det skulle uppstå, om lärjungarna inom samma skola komme att begagna olika psalmböcker. Förutsatt att man inom varje skola finge enhetlighet till stånd, så skulle denna dock oupphörligen rubbas, enär lärjungarna ju mycket ofta övergå från en läroanstalt till en annan, till följd varav lärjungar med olika psalmböcker skulle komma att undervisas tillsammans. Det ter sig därför ur skolans synpunkt som en ren nödvändighet, att åtgärder vidtagas för åstadkommande av reda och stadga åtminstone i de för skolbruk avsedda psalmböckerna. Jämväl de oerhört stora omkostnader, en allmän nyanskaffning skulle medföra — ledamöter av kyrkomötet uppskatta den till 7 å 10 miljoner kronor — tala för utarbetandet av ett sådant tillägg. Då cirka 440 psalmer äro gemensamma i de båda psalmböckerna, torde det också få anses olämpligt att genom påbud om anskaffande av en ny psalmbok betunga barnens föräldrar. Behovet av de nya psalmerna skulle fullt ut och på ett mindre dyrbart sätt tillgodoses genom ett tillägg av ovan skildrade art." —

Ingen tror väl, att oredan och svårigheterna skulle bli mindre för kyrkans vidkommande, bortsett från den misstämning och söndring i våra församlingar de båda psalmböckerna skulle skapa. Ur denna synpunkt vore det fullständiga och omedelbara avskaffandet av 1819 års psalmbok att föredraga. Men vi ämnar icke släppa Wallin, förrän man ger oss något bättre i stället. Och det brådskar icke alls.

Den s. k. nya psalmboken föreligger nu färdig efter den av kyrkomötet anbefallda slutliga översättningen. En aldrig så flyktig blick igenom den ger vid handen, att, trots de 446 för den gamla och den nya psalmboken gemensamma psalmerna, den i den nyss omnämnda petitionen ponerade möjligheten av ett jämsides bruk i skolan, om därmed förstås, att två barn i samma skola med var sin psalmbok utan svårighet skola återfinna och kunna läsa samma psalm fast på olika plats och nummer — den möjligheten är fullständigt utesluten. Lika utesluten är denna möjlighet, vad psalmbokens användning för kyrkligt bruk angår. Ty i de kvarstående 446 psalmerna har, som sagt, nämnden vidblivit ändringar i icke mindre än något över 200 psalmer på cirka 600 ställen. Om ändringarna i många fall äro kvantitativt små, torde svårigheterna att i endräkt sjunga ur de båda böckerna i alla fall komma att allt emellanåt göra sig påminta. Och ändringarna gå visst inte ut endast över psalmer, som man t. ex. icke skall lära sig i våra skolor. Jag undrar vad gamle far eller farfar skall säga, om pojken kommer hem och lärt sig morgonpsalmen: "Din klara sol går åter opp" enligt sin nya psalmbok och inte längre får sjunga med: "mätta i begär", utan med: "renade begär"! Jag skall av naturliga skäl avstå från att gå igenom alla dessa 600 ändringar. Men redan ett sådant faktum, själva antalet, även om ändringarna i en del fall äro obetydliga — de äro för resten icke mindre retsamma för det — i en del fall innebära en återgång till en ursprungligare text, dock i flertalet fall intvingande i dikten av för dess författare främmande ordval, bilder och tankar, redan detta frigjorda sätt i umgänget med män som Wallin, Geijer och Franzén stämmer just inte till milda känslor. När man en stund åskådat denna s. k. varsamma avdämning av de gamla klenoderna, känner man sig mest böjd att sjunga ut ett hjärtligt menat: *bort med fingrarna!* Ett stort och helgjutet diktverks små brister äro i alla fall lättare att fördraga än ett andefattigt och andelöst rimsnideris naturligtvis ofelbara rim- och meterfullkomlighet. Om psalm skall vara inte endast poesi utan religiös poesi, så skall det åtminstone icke vara — låt vara religiöst — rimsnickeri av det något enkla slag, som möter i t. ex. följande till den nya psalmboken — jag tror nydiktade — strof. Strofen är tillagd en för övrigt liten nätt, om än för höga valv kanske för nätt bagatell:

"Här en källa rinner". Strofen lyder:

"Andens törst hon släcker
Och i hjärtat väcker
Frid och stilla ro,
Kärlek, hopp och tro."

Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)

Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)

Ett barn av samma konst är följande rader av en ännu levande religiös "nydiktare", vars alster — i motsats till Wallins — icke ansetts påkalla någon överarbetning, Ringius' s. k. missionspsalm:

— — — — —
"Men när ditt namn de bära
och njuta salig ro,
De växe dig till ära
i kärlek, hopp och tro!

— — — — —
Du vill det, kärleksrike,
din kärlek famnar allt.
All tvekan fjärran vike
från verket du befällt!

I hoppet lovet skalle
för under, som skall ske!
All världen dig tillfalle
du store frälsare!"

Däremot har en Wallins egen psalm sådan som 87: "Se människan!" för sin mänskliga ofullkomlighets skull *strukits*. Jag läser för belysning och jämförelse en strof, som jag medger måhända är den vackraste i psalmen:

"En mänskoso ej lidit har
Så oförskyld, så grym, så gränslös smärta.
En tyngd så svår ej någon bar:
Han bär all världens synder på sitt hjärta."

Vad ändringarna i de kvarstående psalmerna beträffar, söker man förgäves efter någon konsekvent genomförd princip. Kyrkomötet beslöt i en detalj: formerna "*statt*", "*gack*" och "*si*" skulle överallt, där icke rimmet krävde det — och måhända underförstått: rimnöd inställde sig — översättas till "*stå*", "*gå*" och "*se*". Eljest skulle så långt som möjligt arkaiserande ord och vändningar bibehållas. Jag antecknar ur högen en psalm, där alltså "*statt*" utbytes mot "*stå*", medan i en annan strof "*hug*", "*förändra*" och "*minom ande*" kvarstå. I den gamla bönepsalmen för konung och överhet har man däremot kostat på sig mödan att förändra "*vårom Konung*" till "*åt vår Konung*", liksom i psalmversen: "Herre, signe du och råde" till och med "*allo lande*" bibehålles, men "*allom*" strykes för "*alla*"!

Men det finns tydligtvis system också för godtyckligheten! Anna Maria Lenngren har en liten pärla i psalmboken:

"Snart döden skall det öga sluta".

*Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)*

Andra strofen där lyder:

"Men i den stund, då dödens smärta
Mig omger med sin ryslighet,
O, gör då kännbar för mitt hjärta,
Allfader, din barmhärtighet!"

"*Allfader*" har tydligtvis ansetts tillhöra den *förgårdspoesi*, man varit angelägen att taga avstånd från. "*O Fader*" är formeln! Och det föregående "*O*", på raden förut, viker sin plats för "*Ack*"!

I Franzéns älskligt natta konfirmandpsalm har den unge konfirmanden hittills som jag tror utan att taga skada till sin själ sjungit:

"Ja, mitt rörda hjärta känner,
Att din Ande är mig när!"

Överstrykning, bock i kanten:

"Ja, o Herre god, jag känner"

c. s. v.

I Wallins kända: "Befall i Herrens händer" har nu äntligen den stötande semipelagianismen eller vad vad det heter fått respass. Wallin sjöng på sitt vis:

"Gör väl, gör rätt i döden:
Det övriga gör Gud."

Psalmboksnämnden hemställer:

"Gör väl, gör rätt till döden
Och sätt din lit till Gud!"

Hedborns vackra passionspsalm har en strof, som lyder:

Vad båtär mig en jordisk glans,
mig fröjdar mer den törnekrans,
som flätad är kring dina hår
och uti evig blomning står.

Nämnden förbättrar:

"Vad båtär mig en jordisk glans?
Mig fröjdar mer den törnekrans,
Som kring din panna flätad var,
När korsets tyngd för mig du bar."

Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)

I Erik Gustaf Geijers psalm "vid ett barns död" lyder första strofens början:

"Så snart for då min fröjd sin kos!
Så sorgetimmen ilar!"

För att underlätta begripandet korrigerar nämnden: — — — "Så bort allt glädje ilar", vilket är lika tydligt som det förra, men en annan tankebild!

Jag skulle kunna fortsätta längre, men de anförda exemplen kunna kanske vara nog för att belysa ändringarnas art. De karaktärisera sig själva. Jag vet inte, om det är någon tröst egentligen, att i revisionsverkets begynnelsestider man icke hejdade sig ens inför psalmer sådana som 124, i vilken uttrycket "med våld och argan list" en gång förslagsvis utbyttes mot "med arghet, våld och list", medan i den kända pingstpsalmen 131 orden "glädjens Ande" förbättrades till "ljuvliga Ande". Om smaken skall man som bekant icke diskutera, man kan endast konstatera, att det tydligtvis föreligger olika smak.

Utvecklingen rör sig väl i alla fall framåt även på detta område. För närvarande gäller uteslutningen av psalmer cirka en tiondedel. Från början var det fråga om en fjärdedel. Om vi lugna oss litet, krymper kanske även tiondedelen ihop. Och det brådskar enligt vår bestämda mening inte alls med denna fråga. Det är ingen fara å färde i detta fall. Vill kyrkomötet på allvar börja reformera, kunde det måhända vara lämpligt att börja i någon annan ända! Man frågar sig, om det kanske kan ligga något annat än trötthet bakom kyrkomötets beslut? Vid detta kyrkomöte fälldes av en talare, som var angelägen att få revisionsförslaget igenom, dessa ord: "Vi känna säkert på oss, att det kan komma tider snart nog, då det blir svårt för kyrkan att verkligen få tala rent ut och säga sin mening, och det kan tänkas, att vi komma in i en tid, då det vore gott, att vi hade så många kyrkliga frågor som möjligt avgjorda och icke behövde vara sysselsatta med sådant, som redan borde vara någorlunda färdigt." Jag vill inte göra talaren orätt, men inneburo hans ord en uttalad fruktan för den nya tid, som nu klappar på kyrkans port, hade det klätt honom bättre — som biskop — att tala litet mera protestantiskt frimodigt. Det är mera än en tom inbillning, då vi vänta, att ur denna tids värsta nöd — själens — skall växa fram även en religiös nydiktning, som rikare och kraftigare än nu är möjligt talar kristen tros tungomål. Även detta är ett skäl, som synes oss tala för en paus i psalmboksfrågan, så att vi icke låsas fast vid en psalmbok, som anständigtvis icke kan rivas sönder på nytt efter 10 à 20 år.

Naturligtvis ingå i det reviderade förslaget också en hel del verkligt värdefulla saker. Tack vare icke minst det arbete, som utfördes av tillägskommittén, under ordförandeskap av ärkebiskopen, upptogs av kyrkomötet i revisionsförslaget ytterligare ett 30-tal av dess psalmer,

varav de bästa varsla om denna religiösa nydiktning, som är på väg. *Ang. kyrko-*
 Som prov därpå ber jag få läsa upp ett par strofer ur en sådan psalm, *mötets beslut*
 som icke fann nåd för kyrkomötets ögon. *rör. ny*
psalmbok.
(Forts.)

"Mästare, alla söka dig,
 Uppenbart eller förteget.
 Gamla som tryggt gå trampad stig,
 Unga som dröja på steget.
 Känd eller okänd väg vi gå,
 Tidigt och sent, till dig ändå
 Trötta på allt vårt eget.

Läkare, du som bäst förstår
 Vad för vår läkdom kräves.
 Hela vårt släktes öppna sår,
 Låt oss ej blöda förgäves!
 Herre, är allt dig underlagt,
 Säg blott ett ord, ett ord med makt,
 Bjud — och vår sjukhet häves.

Mästare, du som vet hur tungt
 Tvivlet kan trycka och tära.
 Möt det som fordom, fast och lugnt,
 Borgesman själv för din lära.
 Klart se vi livets mål och grund,
 Om endast du en salig stund
 Kommer oss mänskligt nära."

Ju mera man sätter sig in i vad ett stadfästade av kyrkomötets beslut skulle innebära, desto starkare reagerar man mot dess uppenbara omöjligheter ur synpunkten av de krav, vilka förutom rent praktiska, tekniska och ekonomiska synpunkter väl böra här beaktas. Pietetskravet, det är dock något oerhört att sätta sig ned och kriorätta en Wallin, en Franzén, en Geijer, som en magister sina skolpojkar. Enhetskravet: vi ha nog av splittring även på det religiösa området för att vi skulle hava rätt att tända nya stridsfacklor. Och de två psalmböckerna är en stridsfackla! Kulturkravet: en psalmbok skall tjäna den fromma uppbyggelsen, och det gör den bäst, om den på en gång är mättad av fullödigt, religiöst innehåll och äger den stilens och formens adelhet och resning, ett verkligt diktverk äger. Wallin är ännu icke upphunnen. Beträffande det religiösa uppbyggelsekravet vill jag säga, att det tillgodoses åt alla håll lika fullt och bra, om vi behålla Wallins psalmbok och låta nya psalmer och sånger efter hand flöda till i ett tillägg, vari kan intagas allt vad man från skilda håll kan göra berättigade anspråk på att få med.

Om den man, som vi hava att tacka för vår nuvarande psalmbok

Ang. kyrko- och på vilken han tryckt sin andes prägel, yttrade en gång en av
mötets beslut vårt lands störste män: "Om rösten tystnat, varar likväl genljudet
rör. ny än. Det går dig tillmötes i psalmens toner ibland ett släkte, som vet
psalmbok. att välsigna, men ej att berömma. Det vill något säga att hava plan-
(Forts.) terat ett sådant genljud i ett folks hjärta."

Då ett stadfästade av kyrkomötets beslut otvivelaktigt kommer att innebära dödsdomen över ett verk av bestående värde, över en bok, som näst bibeln fortfarande är vår kyrkas mest använda och älskade bok;

då det lika otvivelaktigt genom sin praktiska oformlighet endast skulle skapa oreda och förvirring i kyrka och skola och i församlingslivet införa en söndring och dualism, som i längden endast skall verka till skada;

då det synes vara av vikt, att vägen hålles öppen för den religiösa nydiktning, som en gång måste bli en frukt av en ny tids religiösa problemställningar och behov, och detta ingalunda är tillgodosett i föreliggande revisionsförslag;

då det lika mycket är ett stats- och kulturintresse som en kyrklig och religiös angelägenhet, att psalmboksfrågans lösning trots de 50 åren icke förhastas;

då tills vidare alla parter lojala och berättigade krav och intressen skulle vara beaktade genom ett realiserande av tanken på ett psalmbokssupplement;

då, såvitt jag förstår, Kungl. Maj:t icke bör finna frambärandet av en enträgen och samlad opinion i denna fråga i någon mån olämpligt:

ber jag, herr talman, att på dessa grunder få yrka bifall till motionen.

Herr Lundberg: Herr talman, mina herrar! Under mera än 100 år ha vi ägt Johan Olof Wallins snillrika skapelse, vår nuvarande psalmbok. Den har under denna tid förvärvat sig en enastående betydelse, så att det icke torde vara för mycket sagt, om man påstår, att den för närvarande är vår mest använda och mest värderade religiösa bok. Den är av betydelse icke enbart för kyrkan utan i minst lika hög grad för skolan och för den enskilde. Allt mer och mer har man även insett psalmbokens höga litterära värde.

Trots detta har det uppkommit och under de sista 50 åren vidmakthållits ett krav på revision av denna bok. Varifrån har detta krav kommit? Ingallunda från den stora allmänheten eller från skolan, och man kan väl knappast säga från kyrkofolket heller, i stort sett. Väl har man ansett, att man kunde behöva några nya psalmer och sånger för vissa förhållanden, som den nya tiden medfört, men ingen skall kunna påstå, att ett allmänt känt behov av att revidera Wallins psalmer gjort sig gällande. Nej, revisionskravet har uppburits av en rätt så trång kyrklig krets, som åstadkommit de många skrivelserna och de många kommittéerna. Flera förslag till ny psalmbok ha sett dagen, och det sista kyrko-

mötet har i trötthetens och kompromissens tecken antagit ett förslag, *Ang. kyrkomötets beslut rör. ny psalmbok.* vilket då icke var fullfärdigt, utan som skulle ytterligare överarbetas av psalmboksnämnden eller dess sekreterare. (Forts.)

För icke så många dagar sedan fick man veta, att detta förslag var fullt färdigt, och att man kommit den nu gällande psalmboken ganska nära. Det är rätt anmärkningsvärt, att man tidigare krävt betydligt större förändringar av Wallins psalmbok, men under tidernas lopp har man blivit allt mera moderat beträffande både uteslutningar och förändringar. Måhända man icke skulle ha så långt kvar, tills man skulle kunna inse, att det är svårt att korrigera Wallins verk, och att det därför är bäst att låta det vara i det skick, som han givit oss det. Revisionen har tillgått så, att man dels uteslutit s. k. svaga psalmer, dels intagit nya, dels gjort rättningar i de bibehållna psalmerna.

Vad de uteslutna psalmerna beträffar, så uppgår deras antal till 54. Om dessa psalmer äro meningarna delade. Ärkebiskopen anser för sin del, att bland dem finnas en del psalmer, som äro värdefulla, och att om man jämför en del av de uteslutna med en del av de nydiktade, så blir jämförelsen mycket farlig för de senare. Han undrar, om det är skäl att utesluta psalmer, som avgjort stå högre än sådana nya, som man fogar till.

Beträffande de nytillkomna psalmerna yttrade ärkebiskopen vid kyrkomötet: "Det finnes många, som enligt mitt förmenande äro rätt klena. Jag vill icke säga, att det finnes många egentliga fel hos dem. Men det finnes heller inga förtjänster. Stackars den, som skall lära dylikt utantill. De innehålla approberade tankar, satser och vändningar. Man känner igen det hela. Men de bjuda intet nytt eller gammalt, som griper vare sig hjärtat eller uppmärksamheten. De sakna själ, de sakna också must och kärna och giva intryck av en tam jämnstrukenhet."

Det betänkligaste av allt är, att man icke dragit sig för att kria-rätta de bibehållna psalmerna. Man har sagt, att det inskränkt sig till svagare psalmer och till att ersätta föråldrade språkformer med nutida. Så är dock ingalunda fallet. Psalmbokskommittén hade i det förslag, som förelades kyrkomötet, företagit en hel del, i mångas ögon, försämrande förändringar. Man häpnar, då man får veta, att kommittén angripit till och med de bästa psalmerna, exempelvis nr 113, en psalm, som hör till det yppersta av all psalmdiktning. Där heter det i andra versen: "Min ömma bön sig tränge." Det har blivit rättat till: "Mitt hjärtas bön sig tränge." Nu blev visserligen, tack vare ärkebiskopens ingripande, detta tilltag icke godkänt, men det vittnar i alla fall om en oerhörd djärvhet från psalmbokskommitténs sida. När E. G. Geijer i nr 345 talar om "Den oskuldsfulla, som fick gå Till dig i rätta hemmet", så hade man ändrat "Den oskuldsfulla" till "Mitt barn". Revisionsnitet tycks inte kunna tåla benämningen oskuldsfull om ett litet barn. Liknande ändringar kunde påvisas även i många andra av Wallins bästa psalmer och även i Franzéns. I allmänhet tyckes man ha

Ang. kyrko-
mötes beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)

varit angelägen om att ersätta de stora psalmdiktarnas kraftigare uttryck med betydligt svagare. Nu är det mycket troligt, att man på flera håll på grund av den kritik, som riktats emot detta tillvägagångssätt, har återtagit en hel del av de gjorda ändringarna. Den föregående ärade talaren upplyste, att omkring 600 ändringar dock skulle stå kvar. Kanhända dessa icke äro så betydande, och att man därför kan anse sig ha kommit den nuvarande psalmboken mycket nära? Om så är, varför har man icke tagit steget fullt ut och låtit Wallins konstverk få vara sådant det är. Därigenom skulle den oro, som uppkommit i vida kretsar, hava blivit stillad.

Vad så ett föreslaget tillägg till den oförändrade Wallinska psalmboken beträffar, så har denna tanke vunnit stor anslutning. Svenska akademien, skolans representanter, ärkebiskopen och många andra framstående präster och lekmän ha omfattat den. Tanken har även den obestriddliga fördelen, att om något mindre lämpligt inkomme i tillägget, eller om man senare ansåge sig böra intaga något nytt, så kunde tillägget tid efter annan revideras. Man borde emellertid akta sig för att få detta tillägg för stort.

Kyrkomötet har hemställt, att den nya reviderade psalmboken skulle från och med första adventsöndagen nästa år få valfritt användas vid sidan av vår nuvarande. Gjorda uttalanden från kyrkligt håll gå emellertid ut på, att om Kungl. Maj:t godkänner kyrkomötets beslut, så skulle snart vår nuvarande psalmbok bli undanträngd och den nya så fort som möjligt komma till ensamt bruk. På vad sätt detta skulle ske, har man icke fått veta? Måhända skulle det ske genom agitation, då den nya psalmboken icke genom egen förtjänst kunde ha utsikt att i konkurrensen avgå med seger. Det skulle bli en agitation för eller emot den ena eller andra psalmboken. Sådant kan icke vara önskvärt.

Det måste finnas något annat sätt att lösa frågan. Om revisionsivrrarna vilja avstå från förändringar och uteslutningar av Wallins psalmer, då skulle väl enighet kunna vinnas om vilka nya psalmer, eventuellt sånger, man borde upptaga. Det är icke för mycket begärt, att en fråga av så omtvistad och så vidsträckt betydelse icke avgöres i strid emot en vitt utbredd lekmannaopinion.

Utskottsmajoriteten anser det icke lämpligt, att riksdagen hos Kungl. Maj:t gör hemställan, att Kungl. Maj:ts avgörande i ärendet måtte utfalla i viss av riksdagen angiven riktning. Jag skulle vara villig medgiva detta, om saken anginge endast kyrkan, och om flertalet bland kyrkfolket stode bakom. Men så är icke fallet, ty frågan har en betydligt större räckvidd, och jag kan därför icke finna något oegentligt uti, att även riksdagen säger sin mening och även i detta fall hävdar sin petitionsrätt. Formaliteterna böra ej vara avgörande.

Vårt folk har skyldighet liksom varje annat folk att väl vårda sina ärvda kulturskatter. Så har visst icke alltid skett, och det bör mana oss till att behandla denna sak med största förtänksamhet. Jag

tror därför, att ett uppskov med frågans avgörande skulle ur alla synpunkter vara önskvärt, varför jag skall be att få yrka bifall till motionen.

*Ang. kyrkomötets beslut rör. ny psalmbok.
(Forts.)*

Herr B o r e l l: Herr greve och talman, mina herrar! Jag anhåller att få redogöra för de skäl, som varit bestämmande för utskottets majoritet vid dess ställningstagande till förevarande motion.

Enligt § 9 i förordningen angående kyrkomöte, stiftad av Konung och riksdag, tillkommer det allmänt sådant möte att upptaga kyrkliga mål, som Konungen till detsamma överlämnar, eller varom fråga av någon dess ledamot väckes. I § 10 föreskrives att, då fråga är om antagande av ny bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok eller katekes, böra de av mötets medlemmar, som höra till prästeståndet, avgiva betänkande över frågan, innan den av mötet till slutlig behandling företages. Vidare bestämmes i § 11 att för bifall till förslag angående nyssnämnda frågor erfordras, att $\frac{2}{3}$ av närvarande ledamöter äro ense. Nu är det ju visserligen så, att kyrkomötet icke kan, utöver vad i grundlag medgives, besluta annat eller mera än underdåniga utlåtanden samt föreställningar och önsksningar att hos Kungl. Maj:t anmälas, utan avgörandet ligger hos Kungl. Maj:t och faller inom området för Konungens administrativa lagstiftningsrätt. På grund av nämnda bestämmelser angående kyrkomötets befattning med ifrågavarande slag av ärenden och särskilt bestämmelsen rörande sättet för fattande av beslut däri inom kyrkomötet, har emellertid den uppfattningen gjort sig gällande, att kyrkans representation fått sig tillagd rätt att bestämma ifråga om sina egna inre angelägenheter på nu ifrågavarande område, och praxis har bekräftat denna uppfattning. Jag skall tillåta mig att här om citera ett uttalande av professor S. J. Boethius, som i går stod återgivet i en tidningsartikel, däri gjordes gällande i huvudsak samma synpunkter, som utskottet haft på denna fråga. Boethius yttrar, att det vore en naturlig konsekvens av förenämnda bestämmelse om omröstningen inom kyrkomötet i förevarande frågor, att mötets beslut i sådana fall ej blott äro petitioner eller utlåtanden, varpå Konungen fäster det avseende han själv vill, även om de nämnda ärendena formellt falla under Konungens administrativa lagstiftningsrätt. Även om man icke vill erkänna riktigheten av en sådan tolkning och således gör gällande, att Kungl. Maj:t uti förevarande frågor är obunden i sin beslutanderätt, så måste man dock, så vitt jag förstår, erkänna, att avsikten med ifrågavarande bestämmelser varit att giva kyrkomötet en ganska vidsträckt rätt att göra sin mening gällande i förevarande frågor; man måste i kyrkomötets utlåtande i sådana frågor inlägga något annat och mera än exempelvis i utlåtanden, som Kungl. Maj:t i andra frågor, som ligga inom området för den administrativa lagstiftningsrätten, av eget initiativ inhämtar från myndigheter eller sakkunnige. Ej blott den omständigheten att kyrkomötet skall yttra sig i dessa frågor — att så skall ske måste väl anses ligga i förenämnda bestämmelser — utan ock bestäm-

Ang. kyrkomötets beslut rör. ny psalmbok. (Forts.) melserna i kyrkomötesförordningen om sättet för dessa frågors behandling synes mig giva ett bestämt stöd för en sådan uppfattning.

Vad motionärerna åsyfta är, att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t framföra sin anhållan, att Kungl. Maj:t vid avgörandet av ifrågavarande ärende icke skall bifalla kyrkomötets förslag och således giva ett bestämt direktiv till Kungl. Maj:t för frågans avgörande. Det kan ifrågasättas, huruvida ett sådant användande av riksdagens petitionsrätt står i överensstämmelse med regeringsformens bestämmelser i fråga om denna rätt. Utan att härutinnan göra något bestämt uttalande, skall jag tillåta mig anföra vad härom yttras i Hagmans kommentar till § 90 regeringsformen. Där säges: "Platsen för denna § visar, att med densamma särskilt åsyftats bruket av riksdagens i § 89 omhandlade petitionsrätt. Petitionerna måste avse allmänna mått och steg (R. F. § 107 m. 1) men få ej användas till avgivande, vare sig i form av föreställningar eller önsknings, av meningsyttringar rörande speciella regeringsåtgärder. Genom stadgandet i § 90 har man nämligen velat förekomma varje försök att förnya sådana ingrepp i styrelsens verksamhet som dem, vilka under frihetstiden gjordes av riksdagen, då rikets ständer framträdde såsom regerande ständer."

I varje fall torde man väl kunna våga göra det uttalandet, att det ej kan vara lämpligt, att riksdagen i frågor, som falla inom Konungens administrativa lagstiftningsrätt, ger direktiv angående frågornas avgörande på visst bestämt sätt. Ty vartill skulle ett sådant förfarande leda? Antingen därtill, att Kungl. Maj:t fattar sitt beslut i strid mot riksdagens uttalade önskan, en situation, som givetvis icke kan vara önskelig att framkalla, eller ock att Kungl. Maj:t finner sig bunden av riksdagens uttalade mening, i vilket fall riksdagen således gör ett ingrepp i Kungl. Maj:ts ifrågavarande rätt, ett förfarande, som, om det vinner allmännares insteg, givetvis kan medföra synnerligen vittgående konsekvenser. Är det nu så, att det i allmänhet är betänkligt, att riksdagen slår in på nu ifrågasatta väg, så synes mig detta i alldeles särskild grad vara fallet rörande en fråga sådan som den nu föreliggande, där en annan korporation än riksdagen, nämligen kyrkomötet, på grund av särskilda lagbestämmelser fått åt sig överlämnat att fatta åtminstone förberedande beslut. Oavsett de förut framhållna formella betänkligheterna tala även sakliga skäl mot att riksdagen ingriper på den rätt kyrkomötet äger ifråga om avgörandet av dessa kyrkans rent inre angelägenheter. Att man velat bereda kyrkomötet sådan rätt, vilar givetvis på att kyrkomötet såsom kyrkans representation äger ett alldeles speciellt intresse och en alldeles särskild sakkunskap. Det torde icke vara att träda riksdagens värdighet för nära, om man uttalar den uppfattningen, att riksdagen icke kan äga samma grad av sakkunskap på ifrågavarande område som kyrkans egen representation. Frågan ligger utom riksdagens egentliga verksamhetsområde, och det kan icke förutsättas, att riksdagen skall kunna giva den samma grundliga och sakliga prövning som kyrkomötet.

Härtill kommer, att Kungl. Maj:t givetvis är i stånd att pröva frågan allsidigt även utan något uttalande av riksdagen i den ena eller andra formen. De skäl motionärerna framföra kunna icke vara främmande för Kungl. Maj:t. De hava framförts såväl i diskussionen i ärendet inom kyrkomötet och i pressen som i direkta framställningar till Kungl. Maj:t från intresserat håll. En skrivelse i syfte att fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på motionärernas synpunkter är således alldeles överflödig.

Ang. kyrkomötets beslut rör. ny psalmbok. (Forts.)

Med den uppfattning jag har i denna fråga har jag självfallet ingen anledning att upptaga någon debatt rörande de sakliga skälen för och emot kyrkomötets beslut. Med min utgångspunkt skulle jag helst ha sett, att utskottet i sin motivering icke gjort något som helst uttalande ifråga om motionärernas synpunkter och att således ur motiveringen utgått orden "och alltså kommer att taga hänsyn jämväl till de beaktansvärda omständigheter och synpunkter, åt vilka motionärerna givit uttryck". Att jag emellertid kunnat vara med om att låta detta uttalande inflyta i motiveringen, beror därpå, att därigenom enligt min mening icke uttalas annat än den i sig självklara satsen, att vid ärendets avgörande hänsyn kommer att tagas till alla beaktansvärda synpunkter och således även till motionärernas.

På grund av vad jag nu anfört och då således enligt utskottsmajoritetens uppfattning såväl formella som sakliga skäl på ett avgörande sätt tala emot ett bifall till motionen, tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr v o n H o f s t e n : Herr talman! Då jag deltagit i föregående års kyrkomöte och biträtt dess beslut i förevarande fråga, skall jag be att med några få ord få angiva skälen för denna min ståndpunkt.

Vid kyrkomötet förelågo, som förut angivits, två förslag, dels tillläggsförslaget, upprättat av en kommitté, tillsatt år 1919, med ärkebiskopen, Fabian Månsson, doktor Beskow och professor Pfannenstill såsom medlemmar, innefattande detta förslag den Wallinska psalmboken fullkomligt obeskuren med ett tillägg därtill av 120 nya psalmer, och dels det så kallade revisions-förslaget, sådant detta sedermera utformades, innefattande 445 av de gamla psalmerna med tillägg av 165 nya, summa 610. Nu har sagts, att detta av kyrkomötet antagna förslag innebär ett sönderbrytande, ett upphävande av den gamla Wallinska psalmboken. För min del kom jag efter noggrann undersökning till den uppfattningen, att så icke kan anses vara fallet. De cirka 55 psalmer, som äro borttagna ur 1819 års psalmbok äro övervägande så kallade döda psalmer, i andligt avseende svaga och i församlingen sällan eller aldrig sjungna, medan däremot *allt* av Wallin, som verkligen lever i vår församlingssång, är bevarat. Den reviderade psalmboken innefattar 150 av Wallin diktade psalmer, och endast 8 à 10 av honom diktade äro strukna. Jag förmenar således, att talet om, att den Wallinska psalmboken är "sönderbruten", är ett överord, man skulle nästan våga använda uttrycket ett slagord.

Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)

Det har jämväl av föregående talare framhållits att det innebär en dualism att samtidigt använda två psalmböcker. Det är ju sant, att det kan vara praktiskt olämpligt, men därvid är dock att observera, att till förslaget finnes fogat ett register, som hänvisar till både den ena och den andra av de olika psalmböckerna.

Den förste ärade talaren och även herr Lundberg framhöllo bl. a., att det är en brist i det föreliggande förslaget, att det avskär möjligheten att kunna tillgodogöra sig den nydaning på den andliga diktningens område, som redan anses förefinnas. Jag ber då få påpeka, att i beslutet ingår, att till 1920 års psalmbok skulle fogas ett s. k. bihang, innehållande en del norska och danska psalmer jämte andra. Meningen är nu — åtminstone var detta min och många mening — att till detta bihang skall kunna efter hand fogas det yppersta av vad nutidens andliga diktning må komma att prestera. Enligt min mening bortfaller således denna invändning, att 1920 års psalmbok därigenom blir avstängd för nydiktningen. Genom bihangets tillkomst är möjlighet beredd att utöka psalmboken just med nya psalmer, som framsprungit ur tidens anda och krav, ett önskemål, som ju den förste ärade talaren kraftigt betonade.

Det förelåg även ett praktiskt-ekonomiskt skäl att nu antaga en ny psalmbok. Då kyrkomötet beslöt antaga en ny evangeliebok, som således skall omtryckas, är givet, att till evangelieboken kommer att fogas den nya psalmboken, varigenom denna ock så småningom kommer att inväxa i folkmedvetandet.

Jag får erkänna, att jag kom till kyrkomötet närmast i avsikt att biträda tilläggsförslaget, men på grund emellertid av bland andra de skäl jag nu anfört — då jag fann, att revisionsförslaget ingalunda kunde anses innefatta ett sönderbrytande av den Wallinska psalmboken, då det vidare var synnerligen önskvärt, att denna fråga, som dock sedan 1868 legat före i kyrkomötet, vann sin lösning, då de nytillkomna psalmerna måste anses tillföra vår församlingssång ett rikt tillskott av högt andligt värde, och då det genom tillkomsten av bihanget fanns möjlighet att fortfarande utöka psalmboken — biträdde jag för min del det antagna förslaget.

Jag får däremot medgiva, att vad som minst tilltalade mig i det ursprungliga revisionsförslaget, var de ändringar i gamla psalmer, som den förste ärade talaren kraftigt reagerade mot. Jag medger, att denna åtgärd är en mycket ömtålig sak, men då får man ju därvid iakttaga, att kyrkomötet föreskrev, att vid den sista överarbetning, som ytterligare skulle äga rum, skulle tagas behörig hänsyn till de vid kyrkomötet uttalade önskemålen beträffande återställande till likhet med lydelsen i 1819 års psalmbok av vissa i denna nya bibehållna psalmer, vilka i det reviderade förslaget varit föremål för ändring. Den förste ärade talaren angav dessa ändringar till 600. Siffran låter ju mycket stor, men det är klart, att om man i dessa 600 ändringar inbegriper varje ord, som blivit ändrat, så betyder ju denna siffra icke så mycket. Jag fick

icke heller klart för mig, om talaren iakttagit den överarbetning, som efter kyrkomötet ägt rum.

Det har framhållits, att ärkebiskopen, till vilken vi ju på det andliga området alla se upp, har varit den, som varmast förordat tilläggsförslaget och alltså skulle vara motståndare till revisionsförslaget Därvid är emellertid att märka det uttalande i psalmboksfrågan, varmed ärkebiskopen avslutade kyrkomötet, däruti han med stort eftertryck framhåller, att mötets förevarande beslut vore efter hans mening synnerligen lyckligt och ägnat att tillfredsställa olika meningsyttringar i frågan. Jag vet, att kammaren icke älskar att höra citat föredragas, men på grund av ifrågavarande persons ställning just till denna fråga må det vara mig tillåtet att citera några av de ord, varmed han avslutade kyrkomötet. Han säger: "Vad psalmboksfrågan angår så har ingen, som tager reda på beslutets innebörd och besitter förmåga av ett rättvist och klarsynt omdöme, anledning till väsentliga klagomål. Tvärtom betecknar det fattade beslutet på ett sätt som väl ingen av oss anade på förhand det rättmätiga i de till synes motsatta men till innehållet nära besläktade ståndpunkterna. 1819 års psalmbok är icke på något sätt avskaffad. Men samtidigt tillgodoses den länge närda och för varje år allt allvarligare åstundan att rikta och uppfriska vår kyrkosång och psalmskatt med uttryck för kyrkans nya arbetsgrenar och med nyare och äldre alster av diktning och fromhetsliv. I dessa ting måste hänsyn tagas till olika behov och kynnen i en folkkyrka så rymlig som vår. Den enskilde och de särskilda grupperna måste finna sig i att ej få saken ordnad helt efter sitt huvud, men det har varit oss förunnat att göra varjom och enom någorlunda rätt utan inbördes förfång."

Det synes mig dock, att när vår ärkebiskop, som till en början var den främste förespråkaren för tilläggsförslaget, fällt dessa ord, man kan våga påstå, att den skarpa *form*, som den förste ärade talaren gav sin kritik, må sägas vara onödigt överdriven.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr greve och talman! Det har på mig verkat i högsta grad beklämmande, huru lättvindigt man anser sig här kunna besluta i en fråga, som dock är en livsfråga för hela vårt folk och som på det närmaste berör så gott som varje svensk medborgares innersta andeliv. Jag vill bara gent emot den förste ärade talaren säga ett ord om hans sätt att behandla dessa frågor. Han yttrade, att det i det nya förslaget borde beretts plats för en sådan psalm som denna: "Mästare, alla söka Dig" av en modern författare, och han läste upp ett par verser ur denna psalm. Jag medger, att de verser han uppläste skulle vi med största glädje tagit med i psalmboken, och det var med stort beklagande man fann sig icke kunna göra det. Ty om vi läsa fortsättningen, finna vi genast, att den icke kan användas som församlingssång. Den förste ärade talaren sade, att en psalm skall tjäna den fromma uppbyggelsen. Om vi nu läsa fortsättningen av denna psalm, så få vi höra:

Ang. kyrkomötets beslut rör. ny psalmbok. (Forts.)

Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)

"Herre, Du vet vad hjärtat ber
även när läpparna häda.
Högvisa män Du sett och ser
hemligt Din tröskel beträda."

Huru är det möjligt att sjunga den psalmen till from uppbyggelse, en psalm, där man sjunger: "Herre, Du vet vad hjärtat ber, även när läpparna häda"? Det är väl alldeles orimligt att begära, att en sådan sång skall vara *allmän* församlingssång. Att den kan ha sitt berättigande för vissa personer och kretsar, kan så vara, men det fordras nog en mera utvecklad kulturell ståndpunkt för att kunna rätt uppfatta något sådant, än som kan förutsättas hos den stora mängden av dem, som i gudstjänsten söka uppbyggelse.

På samma sätt är det med många av de anmärkningar, den förste ärade talaren gjorde. Särskilt uppehöll han sig vid de många ändringsförslag, som hade gjorts av de kommitterade. De allra flesta av dessa äro mest obetydliga saker, såsom ändring av ålderdomliga pluralformer, vidare att man tagit bort orden "statt" och "gack" o. d. och utbytt dem mot nu brukliga former. Jag tror icke någon på allvar kan ifrågasätta, att detta skulle försämra den Wallinska psalmboken. Dessutom bör ihågkommas, att de allra flesta av dessa obetydliga ändringar icke avse originalpsalmer utan översättningar eller bearbetningar, och i översättningar eller bearbetningar må man väl ha lov att göra en ändring, när man finner, att översättningen eller bearbetningen kan göras bättre. Det är i alla händelser icke något helgerån.

Jag instämmer tillfullo med utskottets ärade ordförande däri, att en fråga som denna icke bör förekomma i riksdagen. Men då nu själva saken har kommit under debatt, kan man ju icke underlåta att säga några ord. Jag vill då säga, att frågan vid kyrkomötet behandlades på helt annat, långt mera samvetsgrant och noggrant sätt än som här skett. Där tillsattes först en särskild kommitté, bestående av präster och lek-män, som gingo igenom varenda psalm och granskade innehållet. Vidare skedde en noggrann granskning inom den prästerliga avdelningen av kyrkomötet, och slutligen behandlades frågan under ett mycket långt plenum av kyrkomötet i dess helhet. Jag kan intyga, att frågan alldeles icke löstes i trötthetens tecken. Det visar själva debatten; och jag kan försäkra, att det fanns ingen, som med sanning kunde påstå, att frågan löstes vare sig i trötthetens eller kompromissens tecken. Frågan avgjordes också utan votering; men genom de yttranden, som förekommo, kunde man förstå, att några av kyrkomötets deltagare — jag skulle dock med visshet kunna säga, att det icke var mer än nio, kanske tio — voro emot förslaget. Alla de andra voro anhängare av det förslag, som kyrkomötet antog, och någon votering förekom, som sagt, icke. Det förslag, som förelåg, är också synnerligen moget och väl övertänkt. Det har behandlats av flera kommittéer, den ena efter den andra, som alla ha efter varandra granskat vad som föreslagits och

sökt att få med det allra bästa. Däremot erkändes allmänt, att det tilläggsförslag, som i sista stund hade åstadkommits av den kommitté, i vilken ärkebiskopen var ordförande, var ganska hastigt hopkommet och icke på långt när besatt den mogenhet, som det s. k. reviderade förslaget ägde, vilket så många gånger blivit omsorgsfullt granskat. För övrigt kan man väl med fullt skäl säga, att detta reviderade förslag, som med vissa ändringar och tillägg blev antaget av kyrkomötet, fortfarande i all huvudsak är den Wallinska psalmboken. Av den Wallinska psalmbokens 500 nummer äro fortfarande 446 i behåll. 54 äro borttagna, men, som redan nämnts, äro de huvudsakligen av andra författare än Wallin. Av Wallins psalmer äro mycket få — jag tror åtta, niö stycken — borttagna. Det är de allra svagaste. Därigenom framträder Wallin i den nya psalmboken ännu större såsom psalmdiktare än han förut gjorde, ty de svagare psalmerna av hans hand äro borttagna. Vidare borttogs en del psalmer av Ödmann och några andra av den tidens mindre diktare. Det mesta innehöll uppstyld gustaviansk retorik utan något djupare innehåll, och det är ingen förlust att bli av därmed. Det har också ärkebiskopen uttryckligt sagt i sitt anförande vid kyrkomötet. Av Wallins originalpsalmer äro, som nämnt, nära 150 — noga räknat 146 — bibehållna. Då äro alla hans omarbetningar och översättningar oräknade. Psalmboken även i sitt nya skick är alltså fortfarande i högsta grad ett verk av Wallin men med tillägg av något över 150 nydiktade sånger. Och det vore väl underligt, om icke fromhetslivet i vårt land under ett helt århundrade skulle kunna avsätta något av kyrklig sång, som kunde vara värdigt att medtagas. Jag kan icke förstå dessa, som vilja påstå, att de nya psalmerna skulle vara så undermåliga. Det äro de alldeles icke, om de också i allmänhet icke kunna mäta sig med det allra förnämsta av det, som finnes i 1819 års psalmbok. Men jag vågar påstå, att det skall knappast kunna uppvisas någon, som är ens så undermålig som åtskilliga av de psalmer, som funnos i 1819 års psalmbok men som nu skulle uteslutas.

Dessa nya sånger äro dels återförvärf från den äldre sångskatten. 1819 års revision gick nämligen tillväga på ett synnerligen grundligt och radikalt sätt. Mer än hälften av 1695 års psalmbok ströks, och man ratade en mängd psalmer av synnerligen högt värde. Åtskilliga, de bästa av dessa, ha nu återförvärvats. Dessutom ha återförvärf gjorts av åtskilliga pärlor från den äldre tyska sångskatten från Luthers tid, vilka icke kommo med i 1695 års psalmbok och därför icke heller i 1819 års psalmbok. Vidare ha medtagits sånger, som äro nydiktade mot bakgrunden av de friare religiösa rörelser, som uppkommo under mitten av 1800-talet, under den Roseniuska perioden. Då uppstod en nydiktning. Varje ny rörelse återspeglas ju även i sången. Således även under de Roseniuska väckelserna och under det starka fromhetsliv, som då utvecklade sig, uppstod en andlig sång av samma läggning. Från denna sångskatt äro nyförvärf gjorda. Sedan dess har det icke på den andliga poesiens område varit någon sådan ny sång-

Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)

Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)

epok, förrän just i våra dagar. Nu är det tidens stora sociala rörelser, som ha inspirerat, och de tankar, som röra sig däromkring. Det är väl rimligt, att också detta nyaste får sitt uttryck i vår psalmbok.

Av tillägget i det ärkebiskopliga förslaget är medtaget, kan jag säga, allt, som är dugligt såsom *församlingssång*. Därmed är icke sagt, att icke en eller annan sång eller psalm dessutom finnes, som har högt värde, men som dock, liksom den jag först nämnde, icke passar till församlingssång. Det är ju något helt annat, om en krets av litterärt bildade vill läsa en sådan psalm; men en församlingssång, som skall sjungas av alla, höga och låga, bildade och obildade, den måste vara så beskaffad, att den passar för dem alla. Av sådana sånger är allt, som fanns i tilläggsförslaget, upptaget i den nya psalmboken. Således, allt värdefullt, allt verkligt dugligt i 1819 års psalmbok, och allt värdefullt, som sedan dess under de följande hundra åren har diktats på det religiösa området i vårt land, det finnes medtaget i denna nyreviderade psalmbok. Och jag vågar bestämt påstå, att den icke är 1819 års psalmbok underlägsen i religiöst och poetiskt värde.

Nu är det så, att vi, som älska denna nya utveckling av vårt religiösa liv och som sätta värde på vad de fria religiösa rörelserna skänkt oss under 1800-talet, vi, som även förstå att sätta värde på det religiösa liv av annan karaktär, som rör sig i nutiden och icke minst bland de breda lagren, hos arbetarna, vi vilja ha uttrycken för dessa nya skott på religionens träd in i psalmboken på sina behöriga platser. Kommer detta i ett tillägg, får det alltid en karaktär av mindervärdighet. Man ser det, om man läser akademiens utlåtande — som dock icke gäller det senaste förslaget utan ett föregående förslag. — Detta utlåtande utgår från tanken, att den hittillsvarande nydiktningen icke skulle vara värdig att intagas i själva psalmboken.

Samma tankegång återfinnes i motionen. Det säges där, att "en ny psalmbok, avsedd att ersätta ett verk av den nuvarandes höga värde, synes böra godtagas endast under den förutsättning, att så stark tillgång på kristligt och litterärt fullödiga nya psalmer — original, bearbetningar eller översättningar — finnes, att det tillgängliga nya med egen kraft liksom av sig själv sköljer bort det svaga och underlägsna". Denna förutsättning är, enligt motionärernas mening, ännu icke för handen och *därför* yrkas på ett tillägg. Men vi vilja icke, att uttrycken för de nya fromhetsrörelserna skola betraktas som mindervärdiga. De nya psalmerna och sångerna äro uttryck för ett innerligare fromhetsliv, för tidens strävanden ifråga om diakoni, ungdomsvård, missionsarbete, det kristligt sociala arbetet och mera sådant. Vi vilja icke, att de religiösa uttrycken för allt detta skola oförtjänt stämplas med karaktären av mindervärdighet. Därför hava vi velat ha in dessa psalmer och sånger på behörig plats i psalmboken. Där komma de fullt till sin rätt. Några verkliga, praktiska olägenheter av beslutet, att de båda psalmböckerna skola kunna få användas samtidigt, kan icke på allvar sägas uppstå. Precis samma beslut fattades år 1819. Då stad-

fästes den nya psalmboken med det uttryckliga förbehållet, att 1695 års psalmbok skulle äga full giltighet vid sidan därav; av dessa psalmböcker skulle få användas den, som församlingen helst ville ha. Och vi veta också, att församlingarna på många ställen länge begagnade 1695 års psalmbok. De ärade motionärerna hava alltså full frihet att övertala sina församlingar att använda 1819 års psalmbok. Ingen skal! säga ett ord till dem om den saken. Frågan är således för deras räkning fullständigt löst. Men om de göra anspråk på att få begagna 1819 års psalmbok, så kunna vi väl ha lika stora anspråk på att få begagna den nya psalmboken, som innehåller så mycket, som vi älska och sätta värde på. Och kyrkomötet begärde, att åtgärder skulle vidtagas för att möjliggöra samtidigt bruk av båda psalmböckerna. Då så mycket är gemensamt, borde inga större svårigheter kunna uppstå. Man kan lätt reda sig med ett dubbelregister. Det kan icke vara någon svårighet att slå upp de gamla, kända numren och se efter i detta register, vilka nummer de motsvaras av i den nya psalmboken. Det lilla besväret må man kunna underkasta sig. Dessutom begärde kyrkomötet uttryckligen, att man i denna slutligt reviderade psalmbok, som vi ännu icke sett, skulle i största utsträckning iakttaga, att psalmerna finge bibehålla sina gamla nummer, och så kommer också, efter vad jag hört, i stor utsträckning att ske.

Ang. kyrkomötets beslut rör. ny psalmbok. (Forts.)

För övrigt begärde kyrkomötet, att en textkritisk granskning skulle äga rum, och vi ha ännu icke sett, vad denna lett till. Jag är övertygad om, att många av de ändrade psalmer, som den förste ärade talaren talade om, äro återförda till samma lydelse, som de hade i 1819 års psalmbok.

Jag anser, att denna fråga, som så nära berör hela vårt folk, icke bort behandlas i riksdagen; och allra minst på ett så lättvindigt sätt, som skett, efter en tämligen ytlig förberedande behandling i det tillfälliga utskottet och sedan under en debatt i kammaren sent en kväll, måhända i trötthetens tecken. Det kan icke vara lämpligt. Om man jämför riksdagens behandling av frågan med den behandling som kommit den till del först i olika förberedande kommittéer och sedan vid kyrkomötet, där den passerat tre olika instanser före det slutliga avgörandet, måste man få det intrycket, att skulle riksdagen nu göra ett uttalande i motsatt riktning, så kan detta icke ha någon verklig, reell betydelse.

Jag yrkar, herr greve och talman, bifall till utskottets förslag.

Herr Boberg: Herr greve och talman! Denna fråga är synnerligen grannlaga och allvarlig, och väl vore, om alla, som i dag gå att rösta i densamma, behandlade den med den hänsynsfullhet, som frågan kräver.

Man kan vara ganska tveksam om vilken väg man här skall gå. Jag har följt denna frågas behandling, så gott jag kunnat, under många år, och jag var före kyrkomötets beslut av den övertygelsen, att det varit bäst, om ärkebiskopens förslag gått igenom vid kyrkomötet. Detta

Ang. kyrkomötets beslut rör. ny psalmbok. (Forts.) förslag avsåg, att man skulle behålla den gamla Wallinska psalmboken, men att till denna skulle fogas ett tillägg av nya psalmer och sånger, vilka under den tid de bliva begagnade, naturligtvis så småningom bliva sovrade, så att man kan av dem få in de livsdugliga och värderika men däremot få bort de andra.

Nu blev inte detta förslag kyrkomötets beslut, utan kyrkomötet fattade ett annat beslut, nämligen att antaga det reviderade förslaget med något tillägg och någon ändring. Detta ändrade förslag ligger nu utarbetat hos Kungl. Maj:t. Jag förvånar mig verkligen över, att trenne kyrkoherdar i svenska kyrkan, vilka tillhöra denna kammare, nu velat vara med om att söka uppriva detta kyrkomötets beslut. Kyrkomötet är ju ändå kyrkans lagstiftande makt och representation, och man borde då vänta, att kyrkans tjänare först skulle böja sig inför denna auktoritet och icke motionsledes dra denna grannliga fråga inför riksdagen, som ju inte är så lämpad att avgöra den, som kyrkomötet är. Ty kyrkomötet är särskilt valt för att behandla andliga och kyrkliga frågor. Jag undrar f. ö. hur många i denna kammare det är, som verkligen läst igenom psalmboksförslaget eller läst igenom tillägget och som sålunda på grund av kännedom därom kunna avgiva sin röst här i kväll.

Det föredrag, som herr Sandegård höll här i början av debatten, var ju bra utarbetat. Det måste man säga. Han har ju också haft god tid på sig att göra det. Men det var dock, tyckte jag, något ytligt. De, som känna till, hur 1819 års psalmbok kom till och hur Wallin, som här förut är påpekad, behandlade en del psalmförfattare före honom, och den, som vet, vilken kritik 1819 års psalmbok rönt från sådana män som Samuel Ödmann m. fl., kan egentligen inte fästa sig så mycket vid de anmärkningar, som herr Sandegård nu framfört. Jag tror, att den kritik, som Wallin utövade mot de gamla psalmerna, var av en mycket mera radikal och ingående natur än den, som nu utövats av psalmbokskommittén gentemot de psalmer, som blivit utmönstrade ur 1819 års psalmbok såsom befunna alltför lätta. Och den kritik, som Wallins förslag rönt, var, kan man säga, ganska ihållig och skarp. Det dröjde ju också många år, innan den Wallinska psalmboken blev fullständigt antagen här i riket, i synnerhet i vissa landsändar, där de höllo den gamla psalmboken för att vara mycket bättre än den Wallinska, som vi nu med rätta skatta som ett verkligt mästestycke. Jag är ingen språkkunnig man och har därför icke kunnat jämföra denna psalmbok annat än med våra systerkyrkors i våra skandinaviska grannländer, möjligen också med den engelska kyrkans. Men det får jag säga, att efter min uppfattning står den Wallinska psalmboken mycket högre än någon av dessa kyrkors. Dock har man ifråga om dessa psalmböcker, åtminstone gäller det den danska, varit mera modern, så att man tagit in en hel del *sånger*, som sjungas i de fria församlingarna här i landet. Dessa sånger äro ju av en lättare natur än psalmen. Jag tror också, att det skulle ha varit lyckligt, om ärkebiskopens förslag gått igenom, så att några fler av dessa sånger blivit intagna. Ty jag har varit med vid

missionsmöten och andaktsstunder i kyrkor, då dels psalmer och dels *Ang. kyrko-*
 dylika sånger sjungits, och jag har därvid märkt, att när en *sång* sjun- *mötets beslut*
 gits, har liksom en annan stämning, en lättare, gladare stämning, kom- *rör. ny*
 mit fram. Därför tror jag, att man vid högmässogudstjänsterna kunnat *psalmbok.*
 använda den högtidliga, kärnfulla psalmen, medan man vid aftonsången *(Forts.)*
 och andaktsstunder mitt i veckan mycket väl kunnat använda den and-
 liga visan eller andliga sången och att detta skulle ha varit till gagn
 för kyrkan och uppbyggelsen.

Nu säga motionärerna i sin motion, att detta förslag, som är fram-
 lagt, icke blivit mottaget vare sig av prästerna eller av lekmannaelemen-
 tet inom kyrkan med någon vidare glädje. Ja, jag undrar, hur många
 av lekmännen, som egentligen haft tid och tillfälle att pröva detta.

Herr Sandegård tillät sig säga, att psalmbokskommittén hade "mot-
 tat ut" en del av Wallins psalmer och infört andra, "dödfödda". Hur
 kan herr Sandegård säga så om psalmer, som icke blivit prövade? Det
 är ju att fälla en dom i förtid, och det står ju i Skriften: Dömen icke
 i förtid! Man skall väl pröva en sak först, och en psalm kan inte prö-
 vas, förrän den kommit ut i församlingarna och sjungits där. Då först
 blir det uppenbart, om psalmen är levande och innehållsrik eller om
 den är "dödfödd". Är den "dödfödd", går det inte att sätta liv i den,
 även om den får en bra melodi och man söker sjunga den aldrig så
 kraftigt. Men mycket beror på melodien, som både kan lyfta och tynga
 ned, beroende på dess art. De "utmotade" Wallinska psalmerna utgöra
 ju ett ringa fåtal.

För min del skulle jag, som sagt, ha önskat, att ärkebiskopens för-
 slag gått igenom. Det hade kanske varit det allra bästa. Men när så
 inte skedde, utan kyrkomötet fattade ett annat beslut, tycker jag, att
 man nu bör böja sig för detta och anta den reviderade psalmboken.
 Där förekomma dock omkring 160 nya psalmer och sånger. Och de
 skola väl ändå i psalmboken införa ett nytt element, som utan tvivel
 kommer att ha ett upplivande och uppbyggligt inflytande i församlin-
 garna. Det är dock 100 år, sedan Wallins psalmbok kom till, och det
 har väl ändå inträffat en del på dessa 100 år; det har kommit till myc-
 ket nytt, som behöver uttryck även i den andliga sången. Och jag tror,
 att de män, som ha haft detta arbete sig anförtrott, verkligen gjort sitt
 bästa för att sammanföra det som de ansett ypperst. Och jag är all-
 deles säker på, att om någon av dessa verkligt sakkunniga varit med-
 lem av kammaren och fått stå upp här och svara herr Sandegård på hans
 kritik, skulle han lätteligen ha nedgjort den från början till slut. Ja,
 jag är djärv nog antaga, att det hade blivit en mycket lätt sak.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Klefbeck: Jag vill till att börja med uttala min förvå-
 ning över den ståndpunkt, den siste äradе talaren intog. Ty, såsom
 han upprepade gånger framhöll, ansåg han den Wallinska psalmboken
 vara den allra yppersta, som han över huvud taget kände till, och det

Ang. kyrko- stämmer för övrigt med ett yttrande, som han själv fällde till mig för
 mötets beslut några år tillbaka om samma psalmbok. Vidare säger han, att han helst
 rör. ny hade velat gå på det förslag, som av ärkebiskopen framlades, nämligen
 psalmbok. den Wallinska psalmboken med ett tillägg. Men trots dessa utgångs-
 (Forts.) punkter slutar han med att gå på det andra förslaget. Men det var nu
 inte detta jag egentligen ville säga.

Jag vill först uppehålla mig vid dessa upprepade försök att förneka riksdagen rättigheten att framställa sina önsksningar till Kungl. Maj:t i en viktig fråga. Herr Ekman sade om den saken, att det anstår oss inte att här på ett lättvindigt sätt fatta beslut i en så viktig fråga. Därmed började han, och därmed slutade han. Jag vill då fästa uppmärksamheten vid att vi föreslå inte alls, att riksdagen skall fatta något beslut, utan vi hemställa helt vördsamt, att Kungl. Maj:t i denna utomordentligt viktiga fråga måtte dröja med sitt beslut och tills vidare inte företa någon ändring. Herr Ekman stöder då sin åsikt, att vi inte böra ingripa på detta område, därpå, att detta förslag är produkten av ett mycket, mycket samvetsgrant kommittéarbete och att detta förslag sedan har varit föremål för det mest omsorgsfulla och noggranna arbete inom kyrkomötet och dess delegationer, vilka ha granskat förslaget psalm för psalm. Ja, det skälet imponerar inte alls på mig åtminstone, ty det är ju detta, som är en av själva grunderna för hela vår kritik av det föreliggande förslaget, att det inte är framsprunget ur en levande diktarsjäl så, som man kan säga vara fallet med den Wallinska psalmboken, utan är en produkt av ett mycket samvetsgrant och långvarigt och troget arbete. På den vägen kommer man, enligt min uppfattning, aldrig till att få ett uttryck för själens allra djupaste tankar och stämningar.

Men det allra märkvärdigaste är herr Ekmans påstående, att riksdagen inte bör ha någon rätt att göra sin mening gällande, emedan denna fråga är en livsfråga för vårt folk. Det är, som om han ville säga, att ifall vi här i landet skola bygga en liten banvaksstuga i en avkrok av landet, då är detta något, som det tillkommer riksdagen att yttra sig om, men gäller det en utomordentligt viktig livsfråga, som berör flera eller några av vårt lands allra viktigaste andliga värden, då skulle vi inte ha rätt att yttra oss alls i den frågan. Jag vill bara påminna om att vi dock äro representanter för det svenska folket, och som sådana böra vi väl ha rätt att yttra oss också om det, som är en av detta folks livsfrågor. Det är ju så, att psalmen inte bara sjunges till uppbyggelse, att den studeras och läres i våra skolor, utan den har också en utomordentligt stor betydelse för hela folkets andliga fostran. Om man frågar människor, vad de ha för minnen av religionsundervisningen och vad de fått lära sig, kan man stundom till och med få höra, att de ha mer berörts av vad de fått möta i psalmboken än av vad de fått möta i själva bibeln. Det är ibland, som om bibelns heliga innehåll förde hjärtana närmare, när det föres fram, buret av en inspirerad, helgad sångare.

Detta är sålunda, menar jag, en utomordentligt viktig och betydelse-

full fråga, i vilken vi sålunda böra ha alldeles särskild rätt att få yttra oss. Och när herr Boberg säger, att vi borde böja oss för kyrkomötets beslut, så förstår jag inte alls det talet. Ty även om herr Sandegård och jag äro kyrkans tjänare, så ha vi väl rätt att ha vårt omdöme om vad som för vårt kyrkofolk är gagneligt och hälsosamt. Om vi då komma till den övertygelsen, att den av kyrkomötet antagna psalmboken icke främjar kyrkolivet, åtminstone inte i den grad som den nu gällande psalmboken kan göra det, så anser jag det vara min plikt helt enkelt att göra vad jag kan för att rädda *det bästa* åt församlingen. Jag tycker rent ut sagt, att det är litet oförsynt att försöka tysta ner kritiken, och kan därför inte vara med om det.

Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)

Och när sedan en högviss tidning i dag klandrar oss, därför att vi på bakvägar vilja göra om intet förslaget o. s. v., och påstår våra åtgärder vara grundlagsstridiga och så, för att riktigt dräpa oss, citerar en paragraf i regeringsformen, så får jag säga, att, hur högt en tidningsman än står över andra, vanliga dödliga, kunde jag inte återhålla ett ganska homeriskt löje, då jag läste detta. Hur lyder nämligen den paragraf, som skall vara avgörande för denna fråga enligt den visa tidningen? Jo, den lyder så här: "Om tillsättning av prästerliga tjänster i församlingarna och den rätt, som därvid tillkommer konungen och församlingarna, stadgas i särskild lag, stiftad i den ordning 87 § 2 mom. föreskriver." Mig påminner detta om den gamla historien: God dag — yxskaft.

Med helt annan respekt skall jag nu gå att söka svara på de anmärkningar, som gjordes av utskottets ärade ordförande. Gentemot hans insikt i lagtolkning måste jag ju givet erkänna min ringhet. Jag är ju lekman på det området. Han anförde § 90 regeringsformen, och enligt den skall under riksdagens prövning icke komma frågor om ämbets- och tjänstemäns till- och avsättande eller verkställigheten av någon lag, författning eller inrättning. Och han påpekade, hurusom denna paragraf just med den plats den har fått syftar tillbaka på § 89. Varom handlar då denna? Jo, det, som i detta sammanhang kan ha något intresse, är följande: "Riksdagen äge dock icke makt att i dessa mål annat eller mera besluta, än föreställningar och önskningar, att hos konungen anmälas." Sålunda, vi ha rätt att anmäla önskningar och föreställningar hos konungen. "Men", säger Hagman, "petitionerna få ej användas till avgivande, vare sig i form av föreställningar eller önskningar, av meningsyttringar rörande speciella regeringsåtgärder. Genom stadgandet i § 90 har man nämligen velat förekomma varje försök att förnya sådana ingrepp i styrelsens verksamhet" etc. Ja, såvitt jag förstår, drabbar inte heller denna paragraf vårt åtgörande, ty vi ha icke velat på något sätt framställa någon meningsyttring rörande en speciell regeringsåtgärd. Regeringen har inte, mig veterligt, företagit någon åtgärd, och vi kunna ju då icke på något sätt komma i tillfälle att kritisera den, utan vi ha framställt ett önskemål i ett visst ärende, som för oss är av stor betydelse. Om jag inte tar alldeles fel, tror jag

*Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)* mig kunna säga, att det inte går en endaste riksdag — åtminstone skall det inte vara många — under vilken icke riksdagen till Konungen fram-bär önskemål i rent administrativa ärenden och sålunda framställer önskemål i fråga om sådana ting, som en gång i världen, när det behagar Konungen, skola bli föremål för regeringsåtgärd. Om vi nu kunna framställa sådana önskemål i jämförelsevis obetydliga ärenden, synes det mig självklart, att man bör kunna få göra det i synnerligen viktiga frågor.

De skäl, som för mig varit avgörande att gå med på motionen, som sålunda åsyftar att rädda vår gamla psalmbok, äro först och främst dessa omtalade, beklagliga och mångtaliga ändringar i den gamla Wallinska psalmboken, vilka för visso icke alla äro så obetydliga som herr Ekman ville göra gällande, utan som på ganska många ställen äro rätt sårande, ändringar, vilka sammanlagda äro av den art, att psalmboken icke längre blir något verk av *Wallin*. Hela den prägel och anda, som utmärker den Wallinska psalmboken, blir till stor del förflyktigad. Det personliga draget har försvunnit. En hel mängd gammaldags mörkfulla uttryck för kristen fromhet ha fått vika, och i stället ha företagits en del mycket omotiverade ändringar.

Jag kan i detta sammanhang inte neka mig att anföra vad Gustav Sundbärg säger på ett ställe i "Det svenska folklynnnet", där han anför, "hurusom småsinnet och bristen på storslagenhet grasserat i vårt land, hur medelmåttorna städse vetat att hålla sig framme samt hur till följd härav Sveriges folks framstående män och dess stolta minnen blivit behandlade".

Man har en känsla, när man lärt känna och älska den Wallinska psalmboken, att något sådant har ägt rum från dessa, för övrigt av mig personligen högt aktade och avhållna mäns sida, vilka dock ha haft den mänskliga bristen att icke ha varit vuxna det stora uppdraget att ge oss en annan psalmbok i stället för den Wallinska.

Det andra skälet, som gör, att jag icke kan gå med på förslaget, är förekomsten av denna dubbla psalmbok, som nu skulle bli nödvändig och som visserligen enligt herr Ekmans förklaring mycket väl kan användas utan att vålla några svårigheter. Jag förstår det, om det gäller ett hovrättsråd eller en präst o. s. v., men för våra fromma kvinnor och män ute i bygderna är det sannerligen inte lätt, med klen syn, som de ofta ha, att leta sig fram i de olika registren eller att finna en psalm, som de kanske sedan barndomen varit vana att slå upp på ett visst nummer.

Som positiva förtjänster i förslaget framhöll herr Ekman, att från den Wallinska psalmboken allt värdefullt vore medtaget i den nya och att dessutom införts en stor del nya psalmer. Ja, jag medger, att kanske allt värdefullt är medtaget, men detta är kriarättat och förvanskadt och återfinnes icke på den plats, där de fromma varit vana att finna det.

Men vidare är det medtaget mycket nytt, som är värdefullt, och herr Ekman anförde en del synpunkter, som med det religiösa livets

vidare utveckling har trängt fram, när det blivit nya områden, som kyrkan och den religiösa verksamheten omfattat och som krävt sina psalmer. Ja, jag är tacksam för det, för var enda sådan psalm, som har mött vart enda sådant nytt behov. Men detta behov tillfredsställes enligt min mening bättre på det sätt ärkebiskopen föreslagit, genom att till den gamla oförändrade psalmboken göres ett tillägg, utan att detta i någon mån behöver få en slags mindervärdig prägel, såsom herr Ekman ville göra gällande. Om en ny sång får nummer 501 eller om den får nummer 34, måtte väl för själva saken betyda detsamma, blott det, som jag i församlingssången vill sjunga ut, återfinnes i denna psalmbok.

Ang. kyrkomötets beslut rör. ny psalmbok. (Forts.)

Sedan kommer för mig såsom mycket avgörande också det mottagande, som kyrkomötets beslut har fått ute bland kyrkofolket. Jag har sedan riksdagens början och sedan motionen väcktes fått minst ett tjugotal skrivelser från landet runt, däri bekymrat kyrkfolk frambär varma önskningsor om att riksdagen måtte låta dem få behålla sin gamla Wallinska psalmbok. Jag har bara fått en enda skrivelse i motsatt riktning, och det från en gammal, för övrigt mycket vördad präst, som är ständig deltagare i alla kyrkliga konferenser och alltid snäll och villig att säga ja och amen till allt vad där förekommer. Personligen har jag genom egen erfarenhet i min församling och genom vittnesbörd från andra församlingar gång på gång fått kännedom om, att detta förslag motses med synnerlig oro bland kyrkofolket i olika församlingar. En hel del präster och de flesta lärare äro också mycket tveksamma inför detta nya. Inom svenska akademien hava veterligen Heidenstam, Selma Lagerlöf, Afzelius, Karlfeldt och Schück m. fl. uttalat sig för bibehållandet av vår gamla psalmbok. Och i kyrkomötet slutligen fanns det, såvitt jag kan erinra mig, icke en enda representant för elementarlärarna, för folkskollärarna eller, så vitt jag minnes, någon representativ ledamot av bondeklassen, som icke hade samma mening.

Jag kan, herr talman, ej annat än på det varmaste yrka bifall till motionen. Jag gör det i den förvissningen, att, om detta skulle bli riksdagens beslut, detta både skulle hälsas med stor glädje ute i bygderna och även vara vår svenska kyrka och vårt folk till stor välsignelse.

Herr Bergqvist: Den svenska psalmboken utgör en av vårt folks förnämsta andliga klenoder. Ur denna bok har generation efter generation i vårt folk hämtat näring för sina religiösa behov. Omkring densamma hava våra församlingar vid gudstjänsterna samlats och enstämmigt uppståmt sin sång till Guds ära och sin egen uppbyggelse. Därför har också denna bok blivit kär inom vida kretsar av vårt folk. Det kan icke vara annat än med glädje man ser, hurusom denna kärlek tager sig ett särskilt varmt uttryck, när det är fråga om att rubba något av dess innehåll. Jag vill icke heller underlåta att uttala min tillfredsställelse över, att det även inom riksdagskretsar finnes en så varm känsla för denna vår kyrkas klenod, som fallet synes vara. Nu har, såsom här närmare berörts och såsom vi alla känna, frågan om en revision

Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)

av den svenska psalmboken blivit högaktuell. Denna fråga har länge stått på dagordningen, men genom det beslut, som kyrkomötet år 1920 fattade, har revisionsfrågan, såvitt på kyrkomötet ankommer, fått sin lösning. Vad innebär nu detta kyrkomötets beslut? Jo, det innebär att vid sidan av vår kärvordna psalmbok av år 1819 skall få användas ett reviderat förslag, som i huvudsak innehåller detsamma som denna psalmbok, men därjämte åtskilligt nytt material, bestående dels av översättningar och dels av nydiktning, som tillkommit. Jag lämnar därhän, huruvida kyrkomötets beslut från rent formell synpunkt varit fullt lyckligt. Jag kan säga, att jag för min del tillhörde den minoritet inom kyrkomötet, som icke ville vara med om att antaga det reviderade förslaget. Genom det beslut, som kyrkomötet fattade, har mötet dock velat giva ett uttryck åt, att det respekterar den vitt utbredda kärlek, som hos vårt folk finnes i förhållande till den oförändrade Wallinska psalmboken. Det var nämligen, enligt det förslag som förelåg från Kungl. Maj:ts sida, icke fråga om, att 1819 års psalmbok i sin nuvarande form skulle bibehållas, utan den skulle avskaffas från kyrkligt bruk och ersättas med den reviderade psalmboken. Men under känslan av den djupt rotade kärlek, som stora kretsar av vårt folk hyser till den Wallinska psalmboken, beslöt kyrkomötet, att denna i oförändrat skick skulle bibehållas som den primära sångboken vid våra gudstjänster. Med hänsyn till behovet av psalmer för nytillkomna kyrkliga behov, beslöt kyrkomötet emellertid därjämte, att, vid sidan av 1819 års psalmbok, det reviderade förslaget skulle få användas för kyrkligt bruk. Detta var vad kyrkomötet beslöt.

Nu hava emellertid några motionärer inom riksdagens första kammare hemställt, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:tt hemställa, att kyrkomötets beslut icke måtte av Kungl. Maj:tt fastställas. Ehuruväl jag beträffande vad som sagts till förmån för vår nuvarande psalmbok kan instämma i det mesta av det motionärerna anfört i sin motion, kan jag dock icke underlåta att uttala mina starka betänkligheter mot, att riksdagen i denna fråga skulle göra ett sådant uttalande som de föreslagit. Riksdagens ledamöter äro icke valda med hänsyn till uppgiften att behandla sådana frågor som den föreliggande. Jag vill understryka vad någon talare här före mig sagt, att det kan sättas ifråga, huruvida något större antal av ledamöterna i denna kammare satt sig så in i psalmboksfrågan, att de kunna anse sig kompetenta att giva Kungl. Maj:tt något direktiv, huru Kungl. Maj:tt skall ställa sig i denna fråga. Det har hittills varit en grundsats, oskriven visserligen i våra lagar, men dock iakttagen i praktiken, att riksdagen icke inblandat sig i rent inre kyrkliga frågor, utan att dessa fått avgöras av kyrkans egen representation. Jag undrar, om det skulle vara lyckligt, i fall ett avsteg från denna grundsats nu toges. Vad skulle följden bli av ett uttalande från riksdagens sida i överensstämmelse med motionärernas hemställan? Jo, därmed skulle först och främst, såvitt jag kan se, en konflikt etableras med kyrkomötet, och jag undrar ändå, om en sådan

kan vara från riksdagens sida önskvärd. Man skulle också kunna tänka sig, åtminstone som en abstrakt möjlighet, att en konflikt komme att uppstå med Kungl. Maj:t. Antag, att Kungl. Maj:t icke toge hänsyn till riksdagens uttalanden! Riksdagen bleve i sådant fall desavuerad, vilket icke kunde vara nyttigt för samarbetet mellan Konung och riksdag. I varje fall komme regeringen genom det ifrågasatta uttalandet från riksdagens sida i en mindre behaglig situation. För övrigt tror jag, att ett dylikt uttalande skulle kunna ha ett menligt inflytande även från reell synpunkt. Det kan icke förnekas, att, trots det att vår Wallinska psalmbok är en verklig skatt, det likväl efter dess tillkomst skett en utveckling på det kyrkliga och religiösa livets område, som har medfört behov av nya psalmer. Om riksdagen nu säger, att den önskar, att kyrkomötets beslut icke skall stadfästas, så kommer måhända riksdagen att därmed omöjliggöra, att det nya psalmmaterial, som behöves, kan komma till användning inom kyrkan. Därmed gör riksdagen förvisso icke det religiösa och kyrkliga livet i våra församlingar någon tjänst. Icke heller tror jag, att det vore omöjligt att förebygga de praktiska svårigheter, som man befarat av kyrkomötets beslut. Man synes mena, att detta beslut ovillkorligen måste innebära, att det här skall bli två skilda psalmböcker, som skola kunna användas vid sidan av eller i stället för varandra. Man tänker vidare på de svårigheter, som skulle inställa sig, när det gällde för församlingarna att bestämma, att efter de psalmer, som skulle användas. Vem skall besluta därom? Skola prästerna göra det eller församlingarna? Eller om man exempelvis i en församling skulle besluta att använda båda böckerna vid sidan av varandra, komme detta också i sin ordning att medföra praktiska svårigheter.

Ang. kyrkomötets beslut rör. ny psalmbok. (Forts.)

Man har sålunda föreställt sig, att kyrkomötets beslut ovillkorligen skulle komma att leda till mycket trassel i församlingarna. Men jag tror, att det finnes utvägar att kunna undvika alla dessa olägenheter. Man kan i sådant avseende tänka sig den utvägen, att *efter* de psalmer, vi ha i 1819 års psalmbok, införes allt det nya material, som finnes i den reviderade psalmboken. Man finge då allt det nya med utan att det behövde bli någon dualism. Nummerföljden började efter nr 500 och fortginge till slutet av det antal nya psalmer, som tillkommit. En sådan lösning vore icke otänkbar. Men då uppställer måhända någon den frågan: huru skall man förfara med de förändringar i den Wallinska psalmbokens text, som av psalmbokskommittén föreslagits? Svaret därpå torde icke kunna bli något annat, än att man måste utesluta dessa ändringar, såvida man icke vill göra på det sättet, att man intager psalmerna med de ändringar, som äro gjorda, i bihanget.

Jag vågar tro, att en lösning i den riktning jag skisserat skulle kunna ske — och så vitt jag icke är alldeles felaktigt underrättad, är icke heller denna tanke alldeles främmande för Kungl. Maj:t. Olägenheterna skulle därmed avhjälpas utan att riksdagen behövde komma med

Ang. kyrkomötets beslut rör. ny psalmbok. någon opinionsyttring till Kungl. Maj:t och säga: var så god och gör så eller så.

(Forts.)

Med hänsyn till den nu redan långt framskridna tiden vill jag icke längre upptaga kammarens tid. Jag vill med allt erkännande av deras ståndpunkt, som söka värna om den Wallinska psalmboken sådan den är, likväl från de synpunkter, jag här berört, yrka bifall till den hemställen i psalmboksfrågan, som av första kammarens första tillfälliga utskott gjorts.

Friherre Barnekow: Herr greve och talman, mina herrar! Det har under denna debatt framkommit två olika meningar. Å ena sidan deras som anse, att kyrkomötets beslut i psalmboksfrågan är lyckligt och å andra sidan med motionärerna i spetsen deras, som anse, att vi böra behålla den gamla Wallinska psalmboken med ett tillägg. Motionärerna hava framfört sin åsikt i motionen för att därigenom så att säga utöva påtryckning på Kungl. Maj:t, eller, såsom en av dem i sitt anförande förklarade, avgiva en opinionsyttring även från riksdagens sida. Det har av utskottets ärade ordförande såväl som av den siste ärade talaren med styrka framhållits, att det föreligger starka betänkligheter, starka formella skäl för att icke bifalla en sådan skrivelse, som motionärerna här önska. Om det huvudsakligen varit dessa formella skäl som gjort, att jag kunnat förena mig med utskottets majoritet, då detsamma yrkat avslag på motionen, så har jag å andra sidan icke kunnat känna mig tillfredsställd med den motivering som utskottets majoritet dikterat. Ty är man av den åsikten — och det förefaller mig, som om kammarens majoritet i afton vore av denna åsikt — att vi verkligen böra behålla vår gamla psalmbok, så måste man säga sig, att det är en alltför svag motivering, som utskottets majoritet kommit med. Det kan väl icke hjälpas, att man tycker, att utskottets majoritet, om man förutsätter att densamma hade varit av den absoluta övertygelsen, att kyrkomötets beslut är lyckligt, i alla fall kunnat skriva precis samma motivering. Det förefaller mig sålunda, att, om vi bifölle utskottets förslag med den motivering utskottet gjort, det nästan skulle utgöra en liten admonition till herr statsrådet att godkänna kyrkomötets beslut.

Jag har i en särskild reservation hemställt om en annan motivering. Det förefaller mig, som om även motionärerna och övriga, som tänka lika med dem, skulle kunna vara nöjda med en sådan motivering, även om utskottets kläm bifalles. Ty man kan väl knappast förutsätta, att det statsråd, frågan närmast gäller, icke skulle vara så pass intresserad av densamma och dess behandling här i kammaren, att han icke läser igenom såväl utskottets kläm som dess motivering.

Då jag således icke kan finna annat än att verkliga skäl, kanske huvudsakligen av formell art, föreligga för ett bifall till utskottets kläm, måste jag dock å andra sidan säga mig, att, då frågan nu en gång kommit på tal här i kammaren, det måste givas något uttryck åt den sympati, som kammarens majoritet har för motionen.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag med den motivering, som av mig i min reservation föreslagits.

*Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)*

Herr Carlsson, Johan Gustaf: Herr talman! Jag ber om ursäkt, att jag i denna sena timma tager kammarens tid i anspråk för att med några ord motivera min ställning i föreliggande fråga.

Med anledning av herr Ekmans i Jönköping yttrande, att denna fråga blivit lättvindigt behandlad här i riksdagen, vill jag ha sagt, att åtminstone icke utskottet enligt mitt förmenande kan anses hava behandlat denna fråga lättvindigt. Om jag ser saken rätt, tror jag mig kunna säga, att vi använt lika mycken tid på denna fråga ensam, som på alla de andra frågor tillsammantagna, som legat under kammarens första tillfälliga utskotts behandling, och jag kan försäkra, att utskottets ledamöter med största samvetsgrannhet tagit del av de handlingar, som varit tillgängliga i föreliggande fråga. Då motionen först kom till behandling av utskottet, rådde inom detsamma en viss tvekan, huruvida det kunde anses vara konstitutionellt fullt riktigt, att riksdagen över huvud taget tog befattning med en dylik fråga, som i alla fall rör en inre kyrklig angelägenhet. Utskottets majoritet har synbarligen fasthållit vid denna sin tvekan, då beslutet inom utskottet formulerats så, att det enligt utskottets mening icke kan vara lämpligt att riksdagen hos Kungl. Maj:t gör hemställan, att Kungl. Maj:ts avgörande i ärendet måtte utfalla i viss av riksdagen angiven riktning. Utskottets majoritets mening har ju här närmare utformats av utskottets ordförande. Då jag efter noggrant övervägande kom att ställa mig på en mot utskottets majoritet avvikande ståndpunkt, var det därför, att jag ansåg, att, då frågan har en allmän betydelse, riksdagen har anledning att i detta fall begagna sig av sin petitionsrätt hos Kungl. Maj:t. Vid en föregående riksdag, nämligen år 1916, väckte denna kammares nuvarande, aktade ålderspresident en motion, däri han begärde, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t göra en viss hemställan med anledning av kyrkomötets beslut om införande av en ny kyrkobil. Denna motion blev, liksom den förevarande, hänvisad till kammarens första tillfälliga utskott, som avstyrkte densamma. Men det är väl att märka, att utskottet den gången ingick i realbehandling av den föreliggande frågan och icke avstyrkte denna motion av formella skäl, vilka synas ha varit de avgörande för utskottets avstyrkande av den nu föreliggande motionen. När man tager del av de olika riksständens protokoll från början av 1800-talet, finner man åtskilligt annat än blott kritik av det psalmboksarbete, som den tiden pågick, en kritik som särskilt herr Boberg omnämnde. Man finner tvärtom, att de olika riksständen och icke minst bondeståndet hade en varm sympati för det psalmboksarbete, som då pågick under Wallins ledning. Man finner också, att den kommission, som den tiden arbetade i psalmboksfrågan — en kommission i vilken Wallin var den ledande själen och av vilken Oxenstierna, Leopold och Franzén voro medlemmar — åtnjöt verkliga sympatier åtminstone hos den tidens riksstånd och icke minst hos bondeståndet. Jag

Ang. kyrko- menar därför, att det sannerligen icke kan anses obefogat, att den sven-
mötets beslut ska riksdagen nu genom att använda sin petitionsrätt i en fråga, beträff-
rör. ny fande vilken det icke kan bestridas, att den omfattas med livligt intresse
psalmbok. av hela vårt folk, också visar sitt intresse och uttalar sin mening i
 (Forts.) denna sak.

Min mening i frågan har dikterats huvudsakligen av praktiska skäl. Så länge vi här i landet ha en statskyrka, kan det icke vara lämpligt, att man på det ena stället använder en psalmbok och på det andra stället en annan. Vilken svårighet skulle det t. ex. icke medföra för den kyrkobesökande allmänheten här i Stockholm, där det finnes så många predikolokaler, om man i den ena kyrkan skulle använda en psalmbok och i den andra en annan. Man kan icke heller undgå att taga hänsyn till de petitioner, som avgivits av ett stort antal lärare från olika skolor, vari påyrkas ytterligare uppskov med frågans avgörande. Dessa petitionärer, det vill jag särskilt betona, ha icke haft något emot att till den Wallinska psalmboken lägges ett supplement, som upptager prov på nyare tiders psalmdiktning. Petitionererna gå, liksom förevarande motion, det bör också särskilt betonas, uteslutande ut på, att frågan på nytt måtte tagas under omprövning. Man kan endast uttala den förhoppningen, att frågan må ytterligare övervägas, och det tål den sannerligen enligt min mening vid, då det är min bestämda uppfattning, att folket ute i landet, om det sattes i tillfälle att yttra sig i frågan, skulle komma att förklara, att det ville slå vakt omkring Wallins verk.

Jag ber, herr talman, att i anslutning till den av herr Lundberg och mig avgivna reservationen få yrka bifall till den väckta motionen.

Herr Rogberg: Herr talman! Under förutsättning att den brännande psalmboksfrågan skulle få den lösning, som herr Bergqvist helt nyss antydde, förefaller det mig, som om motionärernas önskemål i realiteten skulle bliva mer än nog tillgodosedda. Här har av flera talare, bland andra herr Klefbeck, påståtts, att man behöver rädda psalmboken; men psalmbokens innehåll är ju icke något organiskt helt, angår icke uteslutande en sak, utan psalmboken innehåller ju ett flertal ämnen till betraktelse, som för den religiösa känslan äro värdefulla. Mindre ändringar i denna psalmbok kunna därför icke innebära att psalmboken skulle vara i fara. Herr Klefbecks anförande beträffande det befogade i en petition enligt motionen kunde hava uteslutits, om herr Klefbeck bättre följt med vad herr Borell yttrade i frågan. Ty enligt kyrkomötesförordningen, jämförd med regeringsformens § 90, kan det åtminstone ifrågasättas, huruvida icke en sak, som angår kyrkans inre religiösa liv, är en angelägenhet, som ligger utanför riksdagens befogenhet. Herr Borell framställde icke något påstående i den riktningen, och jag skall än mindre göra det. Men då jag erinrar, att detta är en fråga, som angår kyrkans inre liv, så behöver jag väl icke påminna därom, att riksdagen dock hittills alltid med varsam försiktighet under-

låt it att inblanda sig i kyrkans inre livsfrågor, så t. ex. även i bibel-frågan, och riksdagen har ju med skäl kunnat underlåta det. Huvud-synpunkten för riksdagen i religiösa frågor bör naturligtvis vara den, att tillse att tanke- och samvetsfriheten icke i någon mån kränkes. Det övriga kan i det hela överlämnas åt kyrkan och de religiösa organisa-tionerna. Här är ej nämnda frihet ifråga. Om det befogade eller obe-fogade i motionärernas yrkande kan man sakligt ha olika meningar. Efter min uppfattning har, genom vad motionärerna här anført, icke blivit visat, att några egentliga skäl för deras yrkande föreligga. Då man knappast kan ha mer än en mening därom, att den tradition, som riksdagen hittills iakttagit, nämligen att ställa sig utanför rent inre reli-giösa frågor, är god och alltjämt bör efterföljas, vågar jag uttala den förmodan, att, om denna kammare i denna fråga förklarar: jag är neutral, jag vill icke göra något uttalande — skall den dag mycket snart komma, då såväl anhängarna av revisionslinjen som anhängarna av tilläggslinjen skola giva kammaren sitt fulla erkännande för kamma-rens grannliga försigtighet.

Ang. kyrko-mötets beslut rör. ny psalmbok. (Forts.)

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr S a n d e g å r d: Herr talman! Med anledning av herr Ek-mans förmodande, att mina uppgifter angående ändringarna skulle grunda sig på obekantskap med befintligheten av ett definitivt utarbetat förslag, ber jag endast att få säga, att de tvärtom äro hämtade ur känne-domen om det förslag, som nu ligger på regeringens bord.

Herr C l a s o n: Jag har blivit uppkallad av vissa under debatten fällda uttalanden, såsom t. ex. då det en gång, som jag tror, hette, att bakom motionärernas förslag står den allmänna upplysta meningen i landet, och då det en annan gång sades, att deras förslag omfattades av de vidaste kretsar av vårt kyrkofolk. Jag vill lämna därhän, om man anser mig representera en allmän, upplyst mening i landet, men nog torde det väl i varje fall kunna sägas, att jag har ett ganska stort intresse för kyrkliga frågor, och jag har vidare alltid haft ett stort in-tresse för den nu föreliggande frågan. Jag tror mig då kunna säga, att det inom landet finnes en mycket utbredd opinion, som icke gillar motionärernas ståndpunkt på detta område, och det synes mig vara en skyldighet att vid detta tillfälle även erinra om detta faktum.

Det förefaller mig vad själva saken angår, som om man nog i vissa fall överdrivit betydelsen av den Wallinska psalmboken, i varje fall om man tager hänsyn till Wallins egen ståndpunkt. Jag har åtskilligt stu-derat densamma, och jag har icke minst förvånat mig över Wallins utomordentliga förmåga att rätta, bättra och korrigera sig själv. Den förmågan kommer ofta till synes, och jag tror icke, att jag tager miste, om jag säger, att han själv icke var lika belåten med det verk, som till sist i alla fall blev stadfäst, som nu motionären, utan att han även i det-samma önskade en del förändringar. Jag är alldeles övertygad om, att

Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)

Wallin själv skulle varit den förste att motsätta sig de omdömen, som giva åt psalmboken den prägel av ofelbarhet på alla punkter, som det synes mig att vissa av de föregående talarna hävdad. Jag bestrider naturligtvis icke, att den Wallinska psalmboken är ett alldeles utomordentligt gott verk, men jag tror icke, att det kan förnekas, att det finnes beståndsdelar i densamma, som icke ha samma höga värde som det stora hela. Om det då blir fråga om att göra några ändringar i sådana beståndsdelar, tycker jag, att sådant också kan anses berättigat för en tid, som dock hunnit ett gott stycke längre på detta område. Den förste ärade talaren citerade åtskilliga psalmverser ur både den gamla och den nya psalmboken och tilläggsförslaget. Ur den gamla citerade han för att visa, att man ej hade behov av att göra någon ändring, en och annan vers, som han menade att man varit något för klåfingrig på, och ur det nya tilläggsförslaget åtskilligt, som han menade, att man med orätt ej upptagit i det reviderade förslaget. Vad det sista angår, har herr Ekman tillräckligt belyst skälen därtill, vad beträffar en av de citerade psalmerna. Vad den gamla psalmboken beträffar, skulle jag vilja tillåta mig fråga, om det ej är så, att det dock finnes ganska många psalmer, där man möter åtskilliga uttryck av tämligen egendomlig art. Jag skall bara citera ett par, t. ex. det där uttrycket, som förekommer i en psalm:

"Och då jag levat som jag bort,
för mig Du öppnar himlens port."

Det förefaller mig, att ganska många av oss kunde vara ense om, att detta uttryck dock är rätt mycket präglad av — jag skulle vilja säga egenrättfärdighet. Eller detta:

"Så hör mig jord, må himlar höra
och vittna mellan Gud och mig.
Jag svär att redlig bättring göra,
och Du, o Gud, förbarma Dig!"

Nog är väl det tillräckligt bombastiskt för att man kan säga, att det finnes skäl att icke betrakta allt i den Wallinska psalmboken såsom oklanderligt. Således vill jag göra gällande, att det finnes punkter, som med skäl kunna behöva revideras.

Den förste ärade talaren opponerade sig särskilt mot en del språkliga ändringar, en del utbyten av gammaldags former sådana som "statt" och "gack" mot "stå" och "gå". Det förefaller mig vara att överdriva även den frågan. Vi ha på ett annat område nyss upplevat en del sådana ändringar, nämligen i vår bibelöversättning, där en hel del gamla uttryck moderniserats. Jag vill ej påstå, att allt i den vägen varit lyckligt, men nog kan man förstå de motiv, som legat bakom en sådan åtgärd. Jag tycker ej, att, när man där utan vidare gått med på detta

och betraktat det som ett framsteg, man nödvändigt skall betrakta det som en stor brist, om sådana ålderdomliga uttryck här på ett eller annat ställe ersättas med moderna uttryck.

Vad beträffar en del av de andra språkliga rättelserna, har det redan påpekats, att en god del rör översättningarna. Den förste ärade talaren läste upp en del sådana. Det frapperade mig, att en del av dem han läste upp alldeles bestämt rörde psalmer, som voro översatta från främmande språk. Om man i sådana fall går till grundtexten, som man väl har rätt att göra, är det väl icke orätt att nu söka finna ett bättre återgivande av dess innehåll på svenska språket än den gamla omklädnaden innebar. Alldeles på samma sätt har man gått till väga vid bibelöversättningen.

Jag tror också, att, om man tänker på sistnämnda förhållande, man nog torde ha rätt att framhålla, att den fara för dualism, som här påpekats, och den otrevnad för gamla fromma människor, som skulle åstadkommas, genom att de båda psalmböckerna finge leva vid sidan av varandra, är något överdriven. Det är faktiskt så, att sådant chockerat en del gamla fromma människor vid den nya bibelöversättningen, men man har i alla fall ansett skäl föreligga att försöka i densamma vara trognare mot originalet och söka språkliga uttryck i mera överensstämmelse med vår tid. Den har under sådana förhållanden ansetts innebära en fördel. Och den omständigheten att man således för närvarande vid sidan av varandra faktiskt fått två biblar och att många föredraga den gamla och alltid läsa den gamla, har dock ej ansetts vara ett hinder för att vid sidan av den sätta den nya.

På samma sätt är det med talet om svårigheterna för skolan. Talet därom förefaller mig också vara ganska överdrivet. Det kan ju hända, att man finge röra sig med dubbla psalmböcker i vissa fall. Men då tillåter jag mig säga, att skall man gå in på det området, skulle jag tro mig uttala en mycket allmän mening, om jag säger, att vad som i mycket högre grad verkar irriterande i kretsar, som ha med skolan och skolbarnen att göra, är de oupphörliga ombyten av läroböcker, som ständigt och jämt förekomma, så att icke från en klass till den andra barnen få behålla den lärobok, som kommit ut året förut. Där skonar man sannerligen ej på något vis vare sig föräldrarna eller barnen. Där råder ej bara dualism utan — ja, jag får ej tag i termen för denna oupphörliga förändring och åter förändring, som jämt och ständigt skall äga rum. Det är dock en sak, som faktiskt innebär något mycket mer irriterande än vad det skulle innebära, om man vid sidan av varandra hade två psalmböcker.

Den förste ärade talaren ville framhålla det nya förslagets språkliga inadvartenser genom att läsa upp vissa verser, där han gav vissa uttryck en metriskt riktig, men eljes olämplig betoning. Men sådana verser med precis samma betoning kan man finna fullt av i den gamla psalmboken. Om man då rättar en sådan vers och sätter orden så, att de få rätt betoning, kallas det för kriarättelser. Det förefaller mig att

Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)

Ang. kyrkomötets beslut rör. ny psalmbok. man ej är fullt konsekvent, när man klandrar det nya, för att icke betoningen är riktig, men underlåter att giva sitt erkännande åt rättelser i den gamla.

(Forts.)

Vad nu beträffar den frågan, om vi här skola göra ett uttalande, så ställer sig saken för mig så, att jag undrar, huru många av oss verkligen ha prövat denna fråga i detalj. Det nya förslaget har, så vitt jag vet, ej ännu varit tillgängligt i bokhandeln i sin sista form. Det förefaller mig, som om, när man vill göra ett uttalande, att Kungl. Maj:t icke skall stadfästa kyrkomötets beslut, man verkligen borde dessförinnan haft tillfälle att direkt jämföra de båda föreliggande förslagen med varann. Det har man ju ej haft tillfälle till alls. Det synes mig då något egendomligt, att man så starkt vill formulera sitt uttalande, som motionärerna föreslagit, så att man direkt skulle begära att Kungl. Maj:t ej skall stadfästa kyrkomötets beslut — icke blott begära uppskov utan ett direkt kasserande av kyrkomötets beslut. Det förefaller mig, som om icke någon sådan prövning av alla på saken inverkan förhållanden varit oss möjlig, som ett sådant beslut skulle förutsätta.

Vad den formella sidan av saken beträffar, ansluter jag mig till vad herr Borell sagt, detta icke därför, att det är kyrkans representation, som det nu gäller att uttala sig om, utan över huvud därför, att här föreligger ett område, åt vilket vår konstitution tillerkänt en särskild representation, som är målsman för detta område, och en representation, åt vilken också just det nu föreliggande speciella fallet, nämligen bekännelseböckerna och psalmboken, särskilt blivit genom lag överlämnat.

På dessa grunder yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Bruhn: Herr talman! Herr von Hofsten, som deltog i kyrkomötets behandling av denna fråga, yttrade till sist, att han kommit till kyrkomötet i den avsikten att gå med på den Wallinska psalmboken plus tilläggsförslaget, men att det som hade bestämt honom att gå en annan linje var bland annat den ställning ärkebiskopen intog till frågan, och därvid citerade han ärkebiskopens slutord till kyrkomötet, vari han uttalade en viss tillfredsställelse med beslutet. Jag skulle i detta sammanhang vilja hänvisa till det — att döma av kyrkomötets protokoll — mer än två timmar långa begynnelseanförande, i vilket ärkebiskopen totalt smulade sönder det reviderade psalmboksförslaget.

Det huvudskäl, som från utskottets sida skjutits fram i kväll, är det, att det ej är lämpligt, att svenska riksdagen kommer mellan kyrkomötet och Kungl. Maj:t, och det skälet har upprepats om och om igen i kväll. Det har även framförts åtminstone i två huvudstadstidningar, i den ena t. o. m. under den formen, att man menade, att vi, som hade vågat detta, icke riktigt visste vad vi ville. Det var vår enda ursäkt, sade tidningen. Jag frågar: Varför skulle det ej vara lämpligt, att Sveriges riksdag uttalar sin mening i denna sak och gör en vördsam hemställan till Kungl. Maj:t? Så vitt jag vet, har varje svensk medborgare rätt att göra en vördsam hemställan till Kungl. Maj:t, och varje

grupp av medborgare har rätt att göra en sådan hemställan. Men den svenska riksdagen skulle icke ha denna rätt att göra en hemställan! Mig synes, att det vore mycket värdefullt, om även, jag säger om även den svenska riksdagen, som efter andra synpunkter än kyrkomötet representerar svenska folket, sade ifrån sin mening i denna fråga. Man har sagt denna kväll, att svenska riksdagen ej skulle vara kompetent att yttra sig i denna fråga. Såväl det reviderade förslaget som tilläggsförslaget ha länge varit tillgängliga i tryck för vilken riksdagens ledamot som helst, och det har varit vår plikt såsom riksdagsmän att sätta oss in i denna fråga såväl som i alla andra frågor, innan vi gå till behandling av desamma. Jag vet också, att åtskilliga riksdagsmän begagnat tiden mellan motionens väckande i januari och dess behandling i april till att flitigt studera kyrkomötets protokoll i riksdagsbiblioteket. Från samma håll, där man nu gör gällande, att det är mycket olämpligt, att svenska riksdagen uttalar sig i en fråga, i vilken Kungl. Maj:t ensam har beslutanderätt, har man, så vitt jag minnes rätt, ej dragit sig det minsta för att, då Kungl. Maj:t stod i begrepp att utfärda den nya undervisningsplanen för rikets folkskolor, både petitionsvis och motionsvis söka inverka på Kungl. Maj:t. Och i andra kammaren har man i år genom två motioner sökt förmå Kungl. Maj:t att upphäva det beslut, Kungl. Maj:t nyligen fattat. Jag går t. o. m. så långt, att jag säger: Det är synnerligen önskvärt, att svenska riksdagen uttalar sig i denna fråga, ty den frågan berör icke blott kyrkfolket utan alla våra skolor, skolbarnen och därigenom alla de många hem, vilka hava barn som begagna sig av undervisningen, samt många, många enskilda. Skulle icke vi alla ha rätt — jag talar icke som präst utan som riksdagsman — skulle icke vi alla ha rätt att yttra oss, när det är fråga om vilken psalmbok vi skola använda?

Ang. kyrkomötets beslut rör. ny psalmbok. (l'orts.)

För mig är huvudskälet mot kyrkomötets beslut detta, att det innebär *två* psalmböcker. Jag kan omöjligt tänka mig, att kyrkomötets beslut innebär det herr Bergqvist nämnde. Han menade, att kyrkomötets beslut realiseras, om vi taga Wallins psalmbok och så lägga till allt det nya, som upptagits i det reviderade förslaget. Men det är omöjligt, ty kyrkomötet ville just med sitt dubbla förslag, att vi skulle vid sidan av den Wallinska psalmboken få en ny, ur vilken de 54 misshagliga psalmerna i den Wallinska boken vore uteslutna och i vilken 200 av de återstående voro korrigerade på det trevliga sätt vi i kväll hört talas om. Skulle vi tänka oss, att herr Bergqvists förslag realiserades, skulle ju alla ändringar tagas bort och de 54 misshagliga psalmerna stå kvar. Det är omöjligt, mina herrar, att realisera kyrkomötets förslag, såsom herr Bergqvist menat i kväll, utan vi få verkligen *två* psalmböcker i vårt land, om kyrkomötets beslut blir gällande.

Vem skall då bestämma, vilken psalmbok som skall användas? Så vitt jag förstår, kan det ej bli prästen utan kyrkostämman, och då kommer en kyrkostämma att bestämma, att man skall begagna den ena psalmboken och en annan, att man skall ha den andra. Då kan det

Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)

hända, att, om jag vill gå i Storkyrkan här uppe, jag får taga reda på på förhand, vilken psalmbok som användes där, och om jag går i Jakobs kyrka, vilken som användes där. Vidare blir det så, att ett skoldistrikt kan besluta sig för den Wallinska psalmboken och ett angränsande distrikt för det reviderade förslaget. Om ett skolbarn, som nu går i skola i ett distrikt, som använder den ena boken, måste flytta till ett angränsande distrikt, nödgas det kanske där använda den andra. Dessa olägenheter synas mig så stora, att man icke bör gå med på bifall till kyrkomötets beslut.

Gör man sig nu den frågan: varför har man fattat detta olyckliga kyrkomötesbeslut? måste man svara: jo, helt enkelt därför, att man ej i kyrkomötet kunde uppnå enighet om det reviderade förslaget. Mot det reviderade förslaget stodo i kyrkomötet så framstående ledamöter som ärkebiskopen, herr Bergqvist i denna kammare, biskop Personne, domprosten Pfannenstill och kyrkoherde Hallberg i Stockholm, som var talesman för snart sagt helt prästerskapet i Stockholms stad. Varför var man då från kyrkomötets sida så ivrig att få igenom det nya reviderade förslaget? Det var icke det, att man ville få in de psalmer, som tillkommit genom den nya psalmdiktningen efter 1819, ty det kunde vinnas lika bra genom tilläggsförslaget, utan skälen voro två: Dels ville man ha bort ur psalmboken 54 misshagliga psalmer, dels ville man i de återstående psalmerna vidtaga allehanda ändringar. Om arten av uteslutandet av psalmer skulle man kunna få en föreställning, om jag nämner, att under det mångåriga revisionsarbete, som pågått med den Wallinska psalmboken, har man bestämt ifrågasatt uteslutande t. ex. av en psalm som nr 481, en av pärlorna i den Wallinska psalmboken: "Var är den vän, som överallt jag söker?" I det förslag, som framlades för kyrkomötet 1920, hade man t. o. m. uteslutit den Wallinska psalmen 284: "I din vård, som räcker till, gode Gud, åt alla". Jag behöver ej nämna mer, för att arten av uteslutningsförsöken skall vara klar.

Om beskaffenheten av ändringsförsöken har den förste talaren här i kväll uttalat sig ganska belysande. Jag skall be att få anföra ännu två exempel på det skolkriarättarmässiga förfarandet härvid. Det heter i psalmen 247, som torde vara en mycket, mycket använd psalm, för närvarande: "Men ej högsta nöd skall rycka glädjens känsla ur vårt bröst". Det får icke stå kvar. Det skall heta: "Men ej högsta nöd skall rycka frid och glädje ur vårt bröst". Varför detta? — Och så ha vi psalmen 282. Där står så här: "Gör alltid rätt!" Det skall ändras till: "Gör allting rätt!" Nu frågar jag: Äro dessa två motiv, det ena ett godtyckligt uteslutande av 54 psalmer och det andra ett skolkriarättarmässigt ändrande av de återstående psalmerna, äro dessa två motiv tillräckliga, för att vi i vårt land från och med den första söndagen i advent 1922 skola laborera med den oformligheten att hava två psalmböcker i kyrkor, i skolor och i våra hem? Jag tycker ej, att de två motiven äro tillräckligt starka, och tycka herrarna liksom jag, rösta vi *mot* utskottet och *för* motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Ang. kyrko-
mötets beslut
rör. ny
psalmbok.
(Forts.)

Herr ALEXANDERSON: Herr talman! Den siste ärade talaren uttryckte med en viss styrka, att riksdagen hade rätt att uttala sig uti denna sak, likaväl som över huvud taget varje annan församling eller förening skulle kunna hava en sådan rätt. Och visserligen tvivlar jag ej det allra ringaste på, att herr talmannen ej alls kommer att vägra proposition på yrkandet om bifall till motionen, liksom jag är för egen del övertygad, att riksdagen har en sådan rätt; men en annan fråga, som för mig framställer sig, är, huruvida det är riksdagen *värdigt* att försätta sig i den position, vartill motionärerna velat fresta den — huruvida den auktoritet, riksdagen faktiskt kan äga i detta ärende i dess befintliga skick, verkligen är sådan, att riksdagen kan med bibehållen värdighet lägga sig däri.

Det är ju i alla fall så, att när ärendet nu kommit från kyrkomötet, så har Kungl. Maj:t att fatta beslut. Kungl. Maj:t har ej remitterat ärendet till riksdagen. Ingen av oss hade väl heller väntat eller tänkt sig som en möjlighet, att så skulle ske. Vi hade utan tvivel blivit ytterst förbluffade, om regeringen hade tagit det steget att inhämta riksdagens yttrande i en sådan här fråga. Det vill säga med andra ord, att riksdagen blott komme att uttala sig i den så, som en petitionerande församling eller ett petitionerande möte vilket som helst kunde göra för att söka utöfa inverkan på regeringens ståndpunkt. Jag kan ej finna det vara med riksdagens ställning och värdighet förenligt, att riksdagen begagnar en petitionsrätt på det viset och i den formen. Det är under den värdighet, som borde tillkomma riksdagen.

Nu ville den siste ärade talaren säga, att här gäller det, huruvida vi skola "bifalla kyrkomötets beslut eller ej", såsom orden föllo, huruvida vi skola "samtycka till" att psalmboken förändras så som kyrkomötet önskat. Men det är ju ej så, som saken ligger! Enligt utskottets hemställan skulle vi tvärtom, ehuru med avslag å motionen på grund av att det ej anses lämpligt, att riksdagen lägger sig i saken genom ett formligt beslut, ju dock på samma gång enligt utskottets motivering uttala, att vi anse det själfvallet, att Kungl. Maj:t kommer att beakta, att denna fråga berör vida och djupa intressen hos hela vårt folk, och kommer att taga hänsyn till de beaktansvärda omständigheter och synpunkter, åt vilka motionärerna givit uttryck.

Antaget, att jag alldeles mot sannolikhet och verklighet varit ledamot av kyrkomötet, så skulle jag hava ställt mig alldeles på samma ståndpunkt i sak som den ärade talaren. Men då nu frågan gäller, huruvida riksdagen skall giva ett formligt uttalande och rikta en skrivelse till regeringen i ett ärende av förevarande beskaffenhet, så måste jag för min del ställa mig på den ståndpunkt, som utskottet intagit.

Herr BERGQVIST: Herr talman! Jag har med avsikt undvikit

Ang. kyrkomötets beslut rör ny psalmbok. (Forts.) att yttra mig i själva sakfrågan, d. v. s. beträffande psalmbokens innehåll och förslaget innehåll, men det var ett yttrande ifråga om innehållet av herr Bruhn, som syntes mig så vilseledande, att jag icke kan underlåta att bemöta detsamma.

Herr Bruhn sade, att det var 54 psalmer, som icke få vara med, och han relaterade vidare vissa uttryck, om vilka han uppgav att de icke få vara med. Härvid utgick han emellertid ifrån en alldeles falsk förut-sättning. Herr Bruhn har glömt, att 1819 års psalmbok enligt kyrkomötets beslut skall vara kvar helt och obeskuren, men att vid sidan av denna får användas ett förslag, som i vissa avseenden avviker från 1819 års psalmbok.

Att det sätt, varpå jag tänkt mig att frågan skulle ordnas med en enda psalmbok utan att själva sakligheten i kyrkomötets beslut komme att trädas för nära, skulle vara omöjligt, såsom herr Bruhn yttrade, förstår jag verkligen icke. Jag har också hört mycket framstående auktoriteter på det kyrkliga området, som skisserat en sådan lösning av denna fråga.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Gent emot herr Barnekows betraktelsesätt skall jag först och främst be att få invända, att här i första kammaren har det gång efter annan vid olika tillfällen poängterats, att kammaren icke, då den avslår en motion, kan anses bunden av den motivering, på grund av vilken motionen avslås.

Jag tror således, att det redan från den synpunkten sett är bäst att icke hängiva sig åt några illusioner beträffande styrkan av ett avslag på en motion med den ena eller den andra motiveringen.

Sedan är det något egendomligt att se, huru herrar K. J. Ekman och Alexanderson finna varandra i fråga om riksdagens uttalande i denna fråga. Herr Ekman anser, som han sade, att riksdagens beslut har ingen verklig, ingen reell betydelse i denna fråga, därför att Kungl. Maj:t icke skulle hava någon anledning att taga någon hänsyn till ett sådant beslut. Herr Alexanderson anser, att det är under riksdagens värdighet att vilja påverka Kungl. Maj:t på den väg, det här är fråga om.

Vad nu det första skälet beträffar, att ett riksdagens beslut icke skulle hava någon reell innebörd, så vill jag dock hoppas, att ett riksdagens uttalande skall hos Kungl. Maj:t vinna beaktande även om det gäller en kyrklig fråga. Det kan nog vara sant, att för religiösa frågors avgörande riksdagen icke är rätta forum, men så länge vi hava en statskyrka här i Sverige, som åtnjuter statsstöd, så har också staten ett visst ansvar för de kulturvärden, som kyrkan genom sitt kyrkomöte vill vårda eller vårdslösa.

Om det här föreligger en sak av den betydelse att det gäller stora kulturella värden, som skulle vårdslösas genom kyrkomötets beslut, så kan jag icke på grund av en formalitet, på grund av någon sorts förnämetskansla hos svenska riksdagen, anse, att denna icke har någon

skyldighet att göra vad på den ankommer för att hindra att för folket dyrbara kulturvärden förstöras.

På grund av frågans vikt och betydelse anser jag således uteslutet, att riksdagen skulle kunna anlägga de formella synpunkter på saken, som herr Alexanderson gjort sig till talesman för, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Ang. kyrkomötets beslut rör. ny psalmbok. (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talman, att i avseende på det föreliggande utlåtandet yrkats, förutom beträffande motiveringen, vartill han ville återkomma, om anledning därtill gäves, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle avslås och den i ämnet väckta motionen bifallas.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 22;

Nej — 58.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter sammanträdet avslutades kl. 12,18 på natten.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.